

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**TÜRKİYE’NİN YENİ GÖÇ YÖNETİMİNİN UYUM
POLİTİKALARI BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sevilay Sonay POLAT

Enstitü Anabilim Dalı : Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Serdar GÜLENER

OCAK – 2020

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

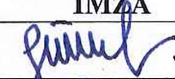
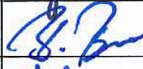

TÜRKİYE’NİN YENİ GÖÇ YÖNETİMİNİN UYUM
POLİTİKALARI BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sevilay Sonay POLAT

Enstitü Anabilim Dalı : Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

“Bu tez 16/01/2020 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / ~~Oyçokluğu~~ ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI	İMZA
Prof. Dr. Serdar GÜLENER	BAŞARILI	
Prof. Dr. Bünyamin BEZCİ	BAŞARILI	
Doç. Dr. Yasemin KAYA	BAŞARILI	

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ SAVUNULABİLİRLİK VE ORJİNALLİK BEYAN FORMU

Sayfa : 1/1

Öğrencinin

Adı Soyadı	:	Sevilay Sonay POLAT
Öğrenci Numarası	:	1260Y03020
Enstitü Anabilim Dalı	:	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
Enstitü Bilim Dalı	:	
Programı	:	☒ YÜKSEK LİSANS ☐ DOKTORA
Tezin Başlığı	:	TÜRKİYE'NİN YENİ GÖÇ YÖNETİMİNİN UYUM POLİTİKALARI BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ
Benzerlik Oranı	:	%9

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,

Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi beyan ederim.

06/01/2020

İmza

Sakarya Üniversitesi ..... Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez çalışması ile ilgili gerekli düzenleme tarafımda yapılmış olup, yeniden değerlendirilmek üzere .....@sakarya.edu.tr adresine yüklenmiştir.

Bilgilerinize arz ederim.

...../...../20.....

İmza

Uygundur

Danışman
Unvanı / Adı-Soyadı: Prof. Dr. Serdar GÜLENER

Tarih: 06/01/2020

İmza:

KABUL EDİLMİŞTİR

REDDEDİLMİŞTİR

EYK Tarih ve No:

Enstitü Birim Sorumlusu Onayı

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	iv
TABLOLAR LİSTESİ	v
ŞEKİLLER LİSTESİ	vii
GRAFİK LİSTESİ	viii
ÖZET	ix
ABSTRACT	x
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1. GÖÇ KAVRAMI, GÖÇ OLGUSUNUN TARİHSEL SÜRECİ, ENTEGRASYON ve UYUM KAVRAMLARI	4
1.1. Göç Kavramı	4
1.1.1. İç Göç Kavramı	5
1.1.2. Dış Göç Kavramı	6
1.1.2.1. Düzenli Göç ve Düzensiz Göç Kavramları	7
1.1.2.2. Zorunlu Göç Kavramı	7
1.1.2.3. Gönüllü Göç Kavramı	8
1.2. Göçün Tarihsel Süreci.....	11
1.3. Asimilasyon, Entegrasyon ve Uyum Kavramları.....	13
1.4. Göç ve Entegrasyon Olgusunun Ülke Yönetimi ve Geleceğini Belirlemedeki Rolü.....	16
BÖLÜM 2. TÜRKİYE’NİN GÖÇ YÖNETİMİ VE UYGULADIĞI POLİTİKALAR	22
2.1. Türkiye’nin Yeni Göç Yönetimi Sistemi ve Teşkilatı	22
2.2. Yabancıların Türkiye’deki Statüleri.....	26
2.2.1. İkamet İzni Sahibi Yabancılar.....	26
2.2.2. Çalışma İzni Sahibi Yabancılar.....	29
2.2.3. Uluslararası Koruma Başvuru ve Statü Sahibi Yabancılar	30
2.2.3.1. Mülteci Statüsü.....	31
2.2.3.2. Şartlı Mülteci Statüsü	32
2.2.3.3. İkincil Koruma Statüsü.....	33
2.2.4. Geçici Koruma Statü Sahibi Yabancılar	33

2.2.5. Vatansız Statüsü Sahibi Yabancılar	35
2.2.6. Türk Soylu Yabancılar	36
2.2.7. Düzensiz Göçmenler	37
2.3. Yabancıların Türkiye'ye Uyumu ve Türkiye'de Uygulanan Faaliyetler	40
2.3.1. Türkiye ve Uyum Politikası	40
2.3.2. Türkiye'nin Uyguladığı Uyum Projeleri	41
2.3.2.1. Türkiye'nin Yeni Göç Sisteminin Tanıtımı	42
2.3.2.2. Yasal Kalış Hakkında Hukuki Bilgilendirme.....	43
2.3.2.3. Eğitim İmkanlarına Ulaşım	44
2.3.2.4. Sağlık İmkanlarına Ulaşım.....	47
2.3.2.5. Belediye, Sivil Toplum Kuruluşları ve Uluslararası Kuruluşlar ile İş birliği.....	49
2.4. Yabancıların Buldukları Bölgeye Uyumunu Etkileyen Faktörler Açısından Değerlendirilmesi.....	49
2.4.1. Uyumun Temeli olan Türkçe Dil Seviyesini Etkileyen Faktörler	50
2.4.1.1. Statü Ayırımının Türkçe Dil Seviyesine Etkisi	51
2.4.1.2. Yabancıların Türkiye'de Kalış Süresinin Türkçe Dil Seviyesine Etkisi	58
2.4.2. Uyum Sürecini Etkileyen Bireysel Faktörler	58
2.4.3. Yabancıların Kamu Kurumlarına Uyumunu Etkileyen Faktörler.....	61
2.4.4. Yabancıların Toplumsal ve Kültürel Uyumunu Etkileyen Faktörler.....	66
BÖLÜM 3. YABANCILARIN TÜRKİYE'YE UYUMU ÜZERİNE BİR ANALİZ	72
3.1. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	72
3.2. Araştırmanın Verileri	73
3.2.1. Ankete Katılan Yabancıların Kişisel Verilerinin Analizi	73
3.2.2. Ankete Katılan Yabancıların Türkçe Dil Seviyesini Etkileyen Faktörler ve Uyuma Etkisi	79
3.2.3. Bireysel Özelliklerden Yola Çıkararak Ankete Katılan Yabancıların Uyum Süreci	88
3.2.4. Yabancıların Kurumlara Uyum Süreci	92
3.2.5. Toplumsal ve Kültürel Uyum Süreci	98

SONUÇ.....	110
KAYNAKÇA	122
EKLER.....	129
ÖZGEÇMİŞ.....	133

KISALTMALAR

AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
ASPB	: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
ÇSGB	: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
GİGM	: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
GKY	: Geçici Koruma Yönetmeliği
IOM	: International Organization of Migration
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
SPSS	: Statistical Package for the Social Sciences
TDK	: Türk Dil Kurumu
TÖMER	: Türkçe Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi
TUİK	: Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı
UİK	: Uluslararası İşgücü Kanunu
UKBS	: Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi
UKSS	: Uluslararası Koruma Statü Sahibi
UNICEF	: United Nations International Children's Emergency Fund
YİMER	: Yabancılar İletişim Merkezi
YÖK	: Yüksek Öğretim Kurumu
YUKK	: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: İskân İşlemi Gerçekleştirilen Ahıskalıların Sayısı	37
Tablo 2: Anket Yapılan Yabancıların Vatandaşlık Dağılımı	73
Tablo 3: Anket Yapılan Yabancıların Yaş Aralıklarına Dağılımı.....	74
Tablo 4: Cinsiyet Dağılımı.....	74
Tablo 5: Ankete Katılan Yabancıların Medeni Hal İstatistiği.....	75
Tablo 6: Ankete Katılan Yabancıların Çocuk Sayısı İstatistiği	75
Tablo 7: Ankete Katılan Yabancıların Yasal Kalış Statüsü İstatistiği	75
Tablo 8: Ankete Katılan Yabancıların İkamet İzni Çeşidi İstatistiği	76
Tablo 9: Çalışma İzni İle Kalan Yabancılar	76
Tablo 10: Ankete Katılan Yabancıların Mezuniyet Derecesi İstatistiği	77
Tablo 11: Ankete Katılan Yabancıların Cinsiyet Ayrımında Mezuniyet Derecesi İstatistiği	77
Tablo 12: Yabancıların Cinsiyet Ayrımına Göre Çalışma Durumu.....	78
Tablo 13: Çalışan Yabancıların Türkçe Dil Seviyesi Oranı.....	80
Tablo 14: Katılımcıların Çalışma İzni Durumu	82
Tablo 15: Çalışma İzni Bulunanların Türkçe Dil Seviyesi	83
Tablo 16: Mezuniyet Durumuna Göre Türkçe Dil Seviyesi.....	84
Tablo 17: Katılımcıların Türkiye'ye Geliş Süresi İle Dil Seviyesi Arasındaki İlişki	85
Tablo 18: Statü Ayrımında Türkçe Dil Seviyesi	86
Tablo 19: Medeni Hal ve Türkçe Dil Seviyesi.....	87
Tablo 20: Katılımcılardan Ayrımcılığa Uğrayan ve Uğramayanların Oranı	88
Tablo 21: Ayrımcılığa Uğradığını Dile Getiren Yabancıların Statü Ayrımındaki İstatistiği	89
Tablo 22: Göç Nedeni İle Bağlantılı Olarak Ayrımcılığa Uğrama Durumu.....	89
Tablo 23: Menşei Ülkesine Geri Dönmek İsteyen ve İstemeyen Yabancıların Oranı ...	90
Tablo 24: Katılımcıların Vatandaşlık İsteği	91
Tablo 25: Göç Sebebi Ayrımında Yabancıların Hissettikleri Yalnızlık Duygusu	91
Tablo 26: Kurumlarla Uyum Değerlerinin Güvenilirliği	92
Tablo 27: Yabancıların Eğitim Kurumlarında Sorun Yaşayıp Yaşamadığına İlişkin İstatistik	92

Tablo 28: Yabancıların Statü Ayırımında Eğitim Kurumlarında Sorun Yaşayıp Yaşamadığına İlişkin İstatistik	93
Tablo 29: Yabancıların Sağlık Kurumlarında Sorun Yaşayıp Yaşamadığına İlişkin İstatistik	94
Tablo 30: Yabancıların Statü Ayırımında Sağlık Kurumlarında Sorun Yaşayıp Yaşamadığına İlişkin İstatistik	94
Tablo 31: Yabancıların Diğer Kamu Kurumlarında Sorun Yaşayıp Yaşamadığına İlişkin İstatistik	95
Tablo 32: Yabancıların Statü Ayırımında Kamu Kurumlarında Sorun Yaşayıp Yaşamadığına İlişkin İstatistik	96
Tablo 33: Dil Seviyesine Göre Sağlık Kurumlarında Sorun Yaşayan Yabancılar	97
Tablo 34: Toplumsal ve kültürel uyum değerlerinin güvenilirliği.....	99
Tablo 35: Katılımcıların Sosyal Çevresi ve Sosyal Ortamlarda Sorun Yaşama Durumu İstatistiği	99
Tablo 36: Statü Ayırımında Yabancıların Sosyal Çevre Durumu.....	101
Tablo 37: Türkçe Kitap Okuyan Yabancılar	102
Tablo 38: Statü Ayırımında Türkçe Kitap Okuyan Yabancılar	103
Tablo 39: Türkçe Kitap Okuyan Veya Okumayan Yabancıların Statüsü	103
Tablo 40: Çalışma İzni İle Kalan Yabancılardan Türkçe Kitap Okuyanlar	104
Tablo 41: Kitap Okuyanların İkamet İzni Çeşidi Yönünden Değerlendirmesi.....	104
Tablo 42: Katılımcıların Kurs veya Etkinliğe Katılma Durumu.....	105
Tablo 43: Katılımcılardan Çalışma İzni Olanların Kurs veya Etkinliğe Katılma Durumu.....	106
Tablo 44: Katılımcıların Sinema veya Tiyatro Faaliyetleri	107
Tablo 45: Katılımcıların TV Programı İzleme Faaliyetleri.....	108

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Türkiye'nin Göç Yönetimi Teşkilat Şeması.....23

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1: Suriyeli Sığınmacıların Dünya Üzerindeki Dağılımı	18
Grafik 2: İkamet İzni İle Türkiye’de Yaşayan Yabancıların İllere Göre Dağılımı	28
Grafik 3: 2017 Yılına Ait Vatandaşlık Verilerine Göre İkamet İzni İle Türkiye’de Yaşayan Yabancılar	29
Grafik 4: Geçici Koruma Statü Sahibi Sayısı	35
Grafik 5: Vatandaşlıklarına Göre Düzensiz Göçmenler	39

Sakarya Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Özeti

Yüksek Lisans	☒	Doktora	☐
Tezin Başlığı: Türkiye'nin Yeni Göç Yönetiminin Uyum Politikaları Bağlamında Değerlendirilmesi			
Tezin Yazarı: Sevilay Sonay POLAT		Danışman: Prof. Dr. Serdar GÜLENER	
Kabul Tarihi: 10.01.2020		Sayfa Sayısı: x (ön kısım) + 129 (tez) + 4 (ek)	
Anabilim Dalı: Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi		Bilim Dalı:	
<p>Bu çalışmada, öncelikle göç kavramının farklı tanımları ve çeşitlerine değinilerek, göç olgusunun tarihsel sürecinden bahsedilecek, entegrasyon ve uyum kelimelerinin terminolojik açıklamaları yapılacaktır. Ardından Türkiye'nin son yıllarda kabul ettiği kitlesel göç akını karşısında alınan önlemlere ve yeni göç sistemine değinilecektir. Türkiye'ye kabul edilen yabancıların Türkiye'deki statülerinden ve statülere tanınan haklardan söz edilerek, entegrasyon ve uyum arasındaki farktan söz edilecektir. Türkiye'de göç ve uyum bağlamında genel olarak yapılan değişikliklere ve projelere değinilecektir. Gerçekleştirilen uyum faaliyetlerinin yabancıların Türkiye'ye uyumunu ne derece etkilediği yönünde yoruma gidilecek ve yabancıların Türkiye'de buldukları süre içerisinde devlete ve topluma uyum sağlama noktasında hangi aşamada oldukları konusunda yapılan anketlerden elde edilen bulgularla bilgi edinilecektir. Edinilen bilgiler çerçevesinde Türkiye'nin uyguladığı politikalarda hedeflerine ulaşma noktasında nerede olduğu ve yapılabilecekler hakkında yoruma gidilecektir. Bu çalışmanın amacı; göç olgusunu, gerçekleşen göç hareketleri karşısında ülkemizin ürettiği mevzuat ve uyguladığı politikaları ve izlenen politikaların göç eden toplumun, göç alan ülke toplumu ile uyumu hususunda ne derecede etkili olduğunu göstermek ve başarılı bir göç ve uyum sürecini yönetmek için hangi politikaların izlenmesi ve uygulamaların faaliyete geçirilmesi gerektiğini anlatmaktır. Bu çalışmanın önemi, uyum politikalarının geliştirilmesine katkı sağlayabilecek fikirler öne sürülecek olmasıdır. Bu çalışmanın yöntemi, sosyal bilimlerde veri toplama türlerinden olan anket yöntemidir. Anket yapılırken araştırmacının yönettiği geleneksel anket türü kullanılmış, sorular doğrudan kişilere yöneltmiştir. Anket esnasında yöneltilecek soruların amacı yabancıların kamu kurumları ile sorun yaşayıp yaşamadıklarını, dil bilgilerini, sosyal çevreye adapte olup olmadıklarını ve sosyo-kültürel aktivitelere katılım oranlarını tespit etmektir. Anket verilerinin yorumlanmasında SPSS sistemi kullanılacaktır.</p>			
Anahtar Kelimeler: Entegrasyon, göç, uluslararası koruma, uyum			

Sakarya University
Institute of Social Sciences Abstract of Thesis

Master Degree	X	Ph.D.	
Title of Thesis: Evaluation Of Turkey's New Migration Management In The Context Of Adaptation Policies			
Author of Thesis: Sevilay Sonay POLAT Supervisor: Prof. Dr. Serdar GÜLENER			
Accepted Date: 10.01.2020		Number of Pages: x (pre. text) + 129 (main body) + 4 (app)	
Department: Political Science and Public Administration Subfield:			
<p>In this study, firstly, historical process of migration phenomenon will be explained discussing different definitions and types of migration. Secondly, the terminology of the words of integration and adaptation will be explained. Then Turkey's recent measures taken against the mass immigration and the new immigration system will be analyzed in detail. The difference between integration and adaptation will be examined considering the current status of foreigners who are accepted in Turkey and the rights given to this status. The changes and projects in Turkey will be focused in the context of migration and adaptation. The effect of adaptation activities on the adaptation of foreigners in Turkey will be commented with the help of the results of the surveys carried out to find out the current situation of the adaptation of foreigners to government and society during their stay in Turkey. The current situation of Turkey on achieving the objective and the things to be done on the policy implementation of Turkey will be analyzed within the frame of this datum. The purpose of this study is to show the phenomenon of migration and the legislation and policies implemented by our country as a result of the migration movements, how effective the policies pursued are for the adaptation of the immigrant society with the society of the receiving country. This study also aims to explain which policies should be followed and which implementation should be used in order to manage a successful migration and adaptation process. The importance of this study is the fact that it will put forward some ideas that can contribute to the development of adaptation policies. The method of this study is a survey which is one of the data collection types in social sciences. While conducting the survey, the traditional type of survey controlled by the researcher was used and the questions were directly impelled to the individuals. The aim of the questions asked during the survey is to determine whether foreigners have problems with public institutions, their language skills, adaptation to the social environment and their participation in socio-cultural activities. SPSS system will be used to analyze the survey data.</p>			
Keywords: Integration, migration, international protection, adaptation			

GİRİŞ

İnsanlık tarihi kadar eski olan göç kavramını tam manasıyla tanımlamak her ne kadar güç olsa da göç pratik olarak, insanların, bir yerden başka bir yere hayati tehlikelerden kurtulmak veya hayat standartlarını yükseltmek amacıyla geçici ya da kalıcı olarak yer değiştirmesidir, şeklinde tanımlanabilir. İnsanlık tarihinde çok çeşitli nedenlerle-ekonomik, siyasal, dini, kültürel, insani, doğa olayları ve savaş gibi- ortaya çıkan göç olaylarından söz edilebilir. Bu nedenlerin her biri terminolojide göç kelimesine çeşitli manalar kazandıracak nedenler olmakla beraber; her biri göç kelimesinin farklı tanımlanmasını sağlamıştır. Hangi nedenle olursa olsun, göç denilince hüzün veren bir olay akla gelir. Genel manasıyla göç; toplumların alışılmış düzenlerinden isteyerek ya da zorunlu olarak uzaklaşmalarıdır. Günümüz Türkiye'sinin şahit olduğu göç akını da genel olarak, göç etmek zorunda kalan insanların yer değiştirmelerinden ibaret olarak görülebilir.

Çalışmanın Konusu

Bu çalışmanın birinci bölümünde, göç kavramının farklı tanımları ve çeşitlerine değinilecek, göç olgusunun tarihsel sürecinden bahsedilecek, entegrasyon ve uyum kelimelerinin terminolojik açıklamaları yapılacak ve ülkelere gelen göçün ve ülkelerin uyguladığı entegrasyon politikalarının genel manada ülkelerin yönetimi ve geleceğini nasıl ve ne ölçüde belirlediği, değiştirdiği ve yön verdiği anlatılacaktır.

Çalışmanın ikinci bölümünde, Türkiye'nin son yıllarda kabul ettiği kitlesel göç akını karşısında alınan önlemlere ve yeni göç sistemine değinilecektir. Ardından kabul edilen yabancıların Türkiye'deki statülerinden ve statülere tanınan haklardan söz edilecektir. Tüm yabancılardan akademik literatürde dahi mülteci olarak bahsedilmesine karşın yabancıların statü farkları konusunda mevzuat dahilinde açıklamalara gidilecektir. 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu kapsamında uyum olarak geçen kelimenin kökenine inilerek, entegrasyon ve uyum arasındaki farktan söz edilecektir. Yine bahsi geçen kanun kapsamında Türkiye'de yeni göç yönetimi ve beraberinde getirdiği uyum politikaları bağlamında genel olarak yapılan değişikliklere ve projelere değinilecektir. Statü verilen yabancıların hangi şartlarda Türkiye'de barındıkları, statü ayırımında yabancılara tanınan hakların neler olduğu, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından bu yabancılar üzerinde hangi politikaların izlendiği anlatılacak, yabancıların

buldukları bölgeye uyumunu etkileyen faktörler açısından değerlendirmesi yapılacaktır. Bu çalışmada 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 96. Maddesi kapsamında üçüncü kişilerin aracılığı olmaksızın tüm iş ve işlemlerini gerçekleştirebilmek için gerekli bilgi ve beceri kazandırmanın sağlanması hükmünden yola çıkarak uyumun temel kriteri Türkçe dil seviyesi olarak değerlendirilmiştir. Bununla birlikte uyumu etkileyen bireysel faktörlerden, kamu kurumlarına olan uyumu etkileyen faktörlerden ve toplumsal ve kültürel uyumu etkileyen faktörlerden söz edilmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde, Türkiye'de buldukları süre içerisinde devlete ve topluma uyum sağlama noktasında hangi aşamada oldukları konusunda yapılan anketlerden elde edilen bulgularla yoruma gidilecektir. İstatistiksel verilere ulaşılarak bir önceki bölümlerde yoruma gidilen alanlardaki etkenlerin yabancıların uyumunu ne derecede etkilediği hakkında bilgi edinilecektir. Edinilen bilgiler çerçevesinde Türkiye'nin uyguladığı politikalarda hedeflerine ulaşma noktasında nerede olduğu ve yapılabilecekler hakkında yoruma gidilecektir.

Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı; göç olgusunu, gerçekleşen göç hareketleri karşısında ülkemizin ürettiği mevzuat ve uyguladığı politikaları ve izlenen politikaların göç eden toplumun, göç alan ülke toplumu ile uyumu hususunda ne derecede etkili olduğunu göstermek ve başarılı bir göç ve entegrasyon sürecini yönetmek için hangi politikaların izlenmesi ve uygulamaların faaliyete geçirilmesi gerektiğini anlatmaktır. Mevcut sistemde uyumun ne ölçüde kazanıldığına ve olması gerekenle arasındaki mesafeye değinilerek göç ve uyum konusunda ilave olarak yapılması gerekenleri keşfetmektir.

Çalışmanın Önemi

Bilindiği üzere her yüzyılın en olağan olgusu olan göçün devletlerin veya toplumların ideolojisini, sosyolojik yapısını, kültürünü, ekonomisini, dinini, psikolojisini, ülkenin huzur, refah ve güvenliğini, eğitim ve sağlık durumunu ve daha akla gelebilecek birçok parametreyi derinden etkilediği varsayıldığında yüksek sayılarda göç alan toplumların yukarıda bahsi geçen durumlarda gereken önlemleri almamış olması durumunda ülkelerin karşılaşması muhtemel sorunları önlemek amacıyla politika geliştirilmesi ve uyum veya entegrasyon anlamında adımlar atılması büyük önem taşımaktadır. Bu yönlü

düşünüldüğünde bu çalışmada alınması gereken önlemlerin önemi üzerinde durulacak ve uyum veya entegrasyon politikalarının geliştirilmesine katkı sağlayabilecek fikirler öne sürülecektir.

Çalışmanın Yöntemi

Tezde kullanılan araştırma yöntemi sosyal bilimlerde veri toplama türlerinden olan anket yöntemidir. Anket yapılırken araştırmacının yönettiği anket türü kullanılmış, sorular doğrudan kişilere yöneltilmiştir. Çalışmada yöneltilen anket soruları durum tespitine yönelik olarak sorulmuş olup, mevcut durum tespiti yapıldıktan sonra uyum çalışmaları ile kıyaslanmak suretiyle bir analize gidilecektir. Bir araştırmanın sonuçları ile ne kadar fazla genelleme yapılabilirse, araştırmanın değeri de bir o kadar artmaktadır. Araştırmalarda geniş bir alanda genellenebilirliği olacak bilgiler elde etmeye çalışmak bu anlamda büyük önem taşımaktadır. (Karasar, 2005, s.109-110) Araştırmanın evreni Türkiye’de aynı statü ile ikamet etmekte olan yabancı uyruklu kişilerdir. Statü sahibi yabancıların en yoğun buldukları il olan İstanbul içerisinde yine en yoğun buldukları ilçelerden Fatih ilçesi örneklem olarak seçilmiş, her elemanın örneğe girme şansı eşit olduğu basit rastgele yöntemle ikamet izni sahibi statüsünde bulunan iki yüz kişi, geçici koruma statüsünde bulunan yüz yirmi iki kişi, uluslararası koruma başvuru statü sahibi seksen altı kişi, düzensiz göçmenlerden doksan iki kişi ile olmak üzere toplam beş yüz kişiye anket soruları yöneltilmiştir. Anket esnasında yöneltilen soruların amacı yabancıların kamu kurumları ile sorun yaşayıp yaşamadıklarını, dil bilgilerini, sosyal çevreye adapte olup olmadıklarını ve sosyo-kültürel aktivitelere katılım oranlarını tespit etmektir. Anket verilerinin yorumlanmasında SPSS sistemi kullanılacaktır.

BÖLÜM 1. GÖÇ KAVRAMI, GÖÇ OLGUSUNUN TARİHSEL SÜRECİ, ENTEGRASYON ve UYUM KAVRAMLARI

1.1. Göç Kavramı

Yüzyıllardır insanlığın yaşamında var olan göç kavramını farklı biçimlerde tanımlamak gerekirse;

Göç, bir kişinin veya bir grup insanın uluslararası bir sınırı aşması veya bir devlet içinde bir yerden başka bir yere geçmesine denilmektedir. Süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların nüfus hareketlerindeki değişiklikten meydana gelmektedir. Buna, mültecilerin, yerinden edilmiş zorla göç ettirilen kişilerin, ekonomik göçmenler olan işçilerin, aile birleşimi gibi amaçlarla hareket eden kişilerin göçü de dahildir. (Perruchoud-Redpath, 2004, 35-36)

Bir başka tanımla göç; belirli bir hedef doğrultusunda ya da belirli bir hedef olmaksızın bir yere yönelen coğrafi insan hareketleri olarak tanımlanmaktadır. (Çağlayan, 2011, 85).

Özer Ozankaya (1994, 56) ise, göç kavramını bireylerin ya da toplumsal kümelerin yerleşmek bir yerden başka bir yere gitmeleri olarak tanımlamıştır. Dışa göç, içe göç ve iç göç olarak göç kavramını üçe ayırmıştır. Dışa göç kavramı, bir ülkedeki bireylerin ya da toplumsal kümelerin başka bir ülkeye göç etmeleridir. İçe göç kavramı, bir ülkeye başka ülkelerden bireylerin ya da toplumsal kümelerin gelip yerleşmesidir. İç göç kavramı ise, bir ülke sınırları içerisinde bireylerin ya da toplumsal kümelerin bir yerden başka bir yere gidip yerleşmeleridir.

Bahsi geçen tanımların tamamı her ne kadar farklı şekillerde anlatılmış olsa da genel manada anlatılan göç kavramı hemen hemen aynı anlamlara çıkmaktadır; şöyle ki göç en basit tanımı ile belirli bir toplumun birtakım nedenlere dayanarak gruplar halinde veya bireysel olarak bir yerden başka bir yere taşınmasıdır, şeklinde yapılabilir. Bu nedenlerden bahsedecek olursak, savaş, zulüm, siyasi veya ideolojik farklar, din, kültür, ekonomik nedenler, eğitim, sağlık vs. gibi sayılabilecek birçok neden insanların göç etmesine neden olabilir, bahsi geçen bu yer değiştirme birçok nedenden kaynaklanabilir.

Ve bu göç dalgası ülke içerisinde olabileceği gibi, sınır ötesi de olabilir. Bu anlamda göçü, iç göç ve dış göç olarak ikiye ayırmak mümkündür. Aşağıda iç göç ve dış göç ayrımına kavramsal olarak değinilecektir.

Ve ardından tezin asıl konusu olan dış göçü düzenli göç ve düzensiz göç olarak ikiye ayırmak da mümkündür. Yine kavramsal olarak bu ikisi arasındaki ayrımın aşağıda bahsedilecektir. Yine dış göçü nedenleri bakımından, zorunlu ve gönüllü göç olarak ikiye ayırmak da mümkündür.

Genel manada kısaca; göç kavramı, birçok boyutu ile parçalara ayrılarak, birçok tanım yapılabilir. Sebepleri açısından, sonuçları açısından veya psikolojik boyutları açısından ayrılarak değerlendirilebilir. Kavramsal farklılıkları idrak edebilmek anlamında öncelikle iç göç ve dış göç ayrımına gidilecek ve yasal veya gayri-yasal yollarla ülkede kalışına göre dış göçün düzenli veya düzensiz oluşu bakımından bir ayrımın yapılacaktır. Ardından, dış göçün zorunlu veya gönüllü olması bağlamında değerlendirme yapılacaktır, zira sebepleri sonuçlarını doğurmakta ve esas konumuz olan entegrasyon veya uyum bağlamında büyük ölçüde etkilemektedir.

1.1.1. İç Göç Kavramı

Hem gelişmiş hem de gelişmekte olan birçok ülkede birçok farklı sebebe dayanarak ülke içerisinde yer değişikliğinden söz etmek mümkündür. Aynı ülke içerisinde belirli bir kent veya köyden başka bir kent veya köye yahut belirli bir bölgeden bir başka bölgeye göç etme olgusuna iç göç denmektedir. İç göçün ekonomik, sosyal, kültürel veya coğrafi olarak birçok farklı sebebi bulunmaktadır. Şehir veya köylerin, ekonomik zayıflığı, iş imkanlarının dar oluşu, eğitim imkanlarının kısıtlı oluşu, sosyal güvencelerin bulunmaması, kimi zaman göç edilen yerde yaşanan adaptasyon problemleri, bölgede kadının sosyal hayattaki rolü gibi farklı birçok itici nedenden dolayı bazı şehirlerin veya köylerin göç verdiği görülürken, iş bulma arzusu, bireylerin sosyo-ekonomik şartlarını iyileştirme düşüncesi gibi çekici nedenlerden dolayı bazı şehir veya köylerin de göç aldığı söylenebilir.

Türkiye’de geçmiş yıllarda genel olarak kırsaldan kentlere göç edilmesinin nedenleri arasında, ülkede 1980’lerden itibaren uygulamaya konulan tarımda liberalizasyon, devlet desteklerinin azalması, KİT’lerin özelleştirilmesi şeklindeki tarım politikaları ve benzeri

çoğunlukla ekonomi kökenli sebepler sayılabilir. Sayılan nedenlerle göçün yönü önceleri Karadeniz, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi illerinden, sanayileşmiş ve ekonomik anlamda nispeten zengin batı bölgelerindeki illere doğru idi. Ancak ilerleyen yıllarda ve günümüzde kentten kıra göç eğiliminin arttığı hatta 1995-2000 döneminde kentten kıra göç eden nüfusun büyüklüğünün bir önceki döneme göre iki kat artış gösterdiği belirtilmektedir. Bunun sebepleri arasında köyden kente göçün etkisi ile iş gücü arzında yaşanan patlama ve sanayileşme ile birlikte yaşanan işsizlik ve sosyal güvencesiz işlerde ve şartlarda yaşam gibi nedenler bulunmaktadır. (Saygılı-Manavgat, 2017, 1-2) Ekonomik, sosyal, kültürel birçok nedenden dolayı önceleri hareketlilik kırdan kente gerçekleşmekteyken yine yukarıda sayılan birçok nedenden dolayı kentten kıra göç hareketlilikleri mevcuttur. Çoğu gelişmekte olan ülkede benzer nedenlerden dolayı iç göç hareketliliklerinin süreklilik arz ettiği söylenebilir. Şehirler arası veya bölgeler arası göçün yanı sıra bir de ülkeler arası hareketlilikten söz edilebilir ki bu hareketliliğe ise, dış göç ismi verilmektedir

1.1.2. Dış Göç Kavramı

Savaş, açlık, zulüm, ekonomik beklentilerin karşılanamaması, kaliteli şartlarda ve imkanlarda yaşama, iş bulma gayesi gibi farklı birçok nedenden dolayı insanlar ülkelerini terk etmekte veya terk etmek zorunda kalmaktadır. Ülkeler arası bu göç dalgalanmasına ise dış göç adı verilmektedir.

Bireyleri veya toplumları dış göç hareketlilikleri içerisine sokmalarının en temel nedeni ülkeler arası siyasi, ekonomik veya sosyo-kültürel gelişmişlik farklarıdır. Bireyler veya toplumlar genelde öncelikli olarak memnun olmadıkları alandan uzaklaşacağı zaman gayelerine ulaşmak amacıyla ülke içerisinde yer değiştirmek suretiyle göç hareketliliğine girmektedirler. Ancak ülkelerindeki yer değiştirmeleri sonucunda gayelerine halen ulaşamamışlarsa ülkeler arası bir göç hareketliliğine girmektedirler. Bazense küreselleşmenin de etkisi ile internet ve televizyon yayınları vasıtasıyla diğer ülkelerin cazip fırsatları araştırılarak bireylerin doğrudan uluslararası bir hareketliliğe de girdikleri söylenebilir. Dış göç, bireylerin ülkelerini terk etme veya terk etmek zorunda kalma nedenlerine bağlı olarak yasal veya gayri-yasal şekillerde gerçekleşebilir. Buna göç alan ülkeler açısından düzenli veya düzensiz göç denilebilir.

1.1.2.1. Düzenli Göç ve Düzensiz Göç Kavramları

Her ülkenin bir coğrafi ve siyasi sınırı ve bu sınırlarını koruma amaçlı olarak belirli sınır politikaları mevcuttur. Sınır politikaları çerçevesinde, ülkeye giriş yapmak isteyen bireylerin ön izin alma mecburiyetleri bulunmaktadır. Bu izin göç eden yabancıların diğer ülke sınırlarına girmeden kendi ülkesindeyken alınabildiği gibi ülkeler arası anlaşmalarla veya tek taraflı kararlarla belirlenen muafiyet durumlarında doğrudan giriş kapılarında da alınabilir. Eğer bir ülkeye vize denilen bu izin belgesi alınarak veya kapıda verilen izin ile giriş yapılarak ülkeye göç durumundan söz ediliyorsa ve göç eden yabancıların ülkede yasal mevzuat uyarınca ikamet etmesi ve herhangi bir suça karışmaması durumları söz konusu ise burada göç alan ülke açısından düzenli bir göçten söz edilebilir. Ancak ülke hudut kapılarından izinsiz ve yasal olmayan yollarla giriş yapıldığında veya izin almak suretiyle yapılan bir giriş ve ardından izin süresinin bitimiyle yapılmamış bir çıkış veya gayri-yasal işler yapma ve suça karışma durumları söz konusu ise, yine göç alan ülke açısından düzensiz bir göçten söz edilebilir. (GIGM, 2019c) Düzensiz göçmenlerin genel olarak zorunlu nedenlere dayanarak menşe -kaynak- ülkesinden göç etmesi durumundan söz edilebilir. Bu durumun daha net anlaşılabilmesi için zorunlu göç ve gönüllü göç kavramlarına değinilebilir.

1.1.2.2. Zorunlu Göç Kavramı

Göç etmek insanoğlunun varlığı kadar eski bir tarihe dayanır. Göç etmek, kimine göre bir sorun olarak görülürken, kimine göre bir tercihtir. Bir sorun olarak bahsedilebilecek olan göç kavramı zorunlu göç olarak da bilinen bir kavramdır. Bu anlamda, zorunlu göçten uluslararası bir sorun ve insan hayatını derinden etkileyen bir olgu olarak bahsedilebilir. Zorunlu göç; insanların ülkelerini farklı nedenlerden ötürü ağırlaşan şartlardan kurtulmak adına terk etmek zorunda kalmaları ve farklı bölgelere bazen kitleler halinde bazense bireysel olarak göç etmeleridir. (Aydın, 2007, 13) Çoğunlukla göç olgusu olumsuz bir kavram olarak değerlendirilir. İnsanların alıştıkları ve sevdikleri bir düzeni bile isteye terk etmeleri ve yeni bir arayışa girmeleri büyük olasılıkla zorunlu bir sebepten olabileceği konusu düşünülecek olursa, olumsuz bir kavram olarak düşünmenin hiç de anlamsız olmadığı görülür.

İnsanlar, belirli bir düzenin içine doğar, çocukluklarını bu bölgede geçirir ve yetişkinlik çağına geldiğinde ise bu bölgede çalışmaya başlar. Bu doğal süreç içerisinde insanlarda

memleket olgusu gelişir. Psikolojik ve sosyolojik anlamda bir bağıllık söz konusu olur. Bahsi geçen bu kültürel, sosyolojik, kimi zaman dini bağıllıklara milliyet olgusu eklenir ve insanoğlu ve memleket ilişkisi güçlü bir bağıllığa dönüşür. Ancak kimi zaman sistemde insanları rahatsız eden birtakım olgular ortaya çıkar. Bu bazen eğitim sistemine bir başkaldırı olur, bazen ekonomik olarak yetersiz kalan bütçelerin oluşturduğu yeni bir arayış hissidir-ki en yoğun göç dalgalarından birinin bu sebeple gerçekleştiği istatistiksel verilerle sabittir. Bazen dini yaşayamama olgusu bazen siyasi düzene bir başkaldırı, bazen ise savaş gibi insanları derinden etkileyen olumsuzluklar sebep olur ki zorunlu göç deyince akla en başta gelenlerden bir kaçısı savaş, zulüm ve şiddettir.

1951 yılında Cenevre kentinde imzalanan Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Sözleşme'nin 1. Maddesinde belirtildiği üzere;

“... ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncesi yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeni ile yararlanmak istemeyen her şahsa uygulanacaktır.”

şeklinde açıkça sayılan tüm nedenler dolayısıyla göç eden insanların tamamı zorunlu olarak göç edenler kategorisine alınabilir.

Bu ve bu nedenler dolayısıyla göç eden toplumların en belirgin özelliği çaresizliktir ve travmatik olaylar yaşayan bu insanların göç ettikleri toplumla olan tüm ilişkileri diğer göç eden toplumların veya bireylerin ilişkilerine nazaran daha katıdır, zordur ve adaptasyon süresi daha uzun olarak değerlendirilebilir. Bahsedilen adaptasyon süreci ilerleyen bölümlerde daha net olarak incelenecek ve anket verileri ışığında değerlendirilecektir. Göç eden toplumların bir de zorunlu nedenlerden bağımsız göç ettiği durumlar vardır ki buna gönüllü göç denilebilir.

1.1.2.3. Gönüllü Göç Kavramı

Dünya üzerinde insanların büyük bir çoğunluğu yukarıda sayılan birçok nedenden ötürü zorunlu olarak bağılı bulunduğu ülke topraklarını terk ederken, bir kısmı ise gönüllü olarak bulunduğu ülkeyi terk eden insanlardan oluşur. Esasında gönüllü olarak göç etme durumuna bakılacak olunursa, zulüm, savaş, baskı, insanlık dışı muamele gibi zorunlu nedenler dışında tüm nedenlerden dolayı göç eden toplumların gönüllü olarak göç ettiği

söylenbilir. Gönüllü göç, kişinin kendi iradesi ile gönüllü olarak göç etmesi durumudur. Bu durum eğitim beklentileri, sağlık beklentileri, sosyal beklentiler, ekonomik beklentiler vs. nedenler olabilir.

İnsanlar, buldukları ülkenin doktorlarından memnun olmayabilir ve bu nedenle daha kaliteli hizmet alacağını düşünerek, tıp alanında kendi barındığı, bulunduğu ülkeden daha ileride olduğunu düşündüğü bir ülkenin sağlık hizmetini alabilmek adına o ülkeye yerleşebilir.

İnsanlar, kendi buldukları, barındıkları, vatandaşı oldukları ülkenin eğitim sisteminde yetişmiş ancak yeni neslinin bu eğitim sisteminde değil, kendi ülkesinden eğitim bazında daha ileride olduğunu düşündüğü bir ülkede eğitim görerek daha kaliteli eğitim almak istediği için bir başka ülkeye göç edebilir.

İnsanlar kendi bulunduğu, barındığı ülkede ekonomik anlamda yeterli tatmini sağlayamayabilir ve bu nedenle bir başka ülkenin iş imkanlarından faydalanmak isteyebilir ve bu şekilde o ülkeye göç edebilir.

Yukarıda bahsedilen bu göç etme biçimlerine gönüllü göç olarak değinilebilir. Ancak kimilerine göre bu göç nedenleri dahi zorunlu göç olarak görülebilir. Bu ayrım, şöyle yapılabilir ki; yukarıda bahsi geçen nedenlerden ötürü insanların yaşam koşullarının insani değerlerden uzaklaştığı bir ortamdan kaçış olarak gerçekleşen bir göç söz konusu ise, zorunlu göçten bahsedilebilir. Ancak insani koşullar içerisinde barındığı bir ülke söz konusu ise ve bahsi geçen vatandaşlar daha kaliteli yaşam standartlarına erişmek üzere bir göç hareketinde bulunuyorlarsa bu anlamda gönüllü göçten bahsedilebilir.

Örnekler yeniden gözden geçirilecek olursa, sağlık imkanları, hastaneleri, tıbbi malzemeleri, doktorları nüfusu ile doğru orantılı nicelikte ve genel standartlara bakıldığında yeterli kabul edilebilir nitelikte bir ülkeden bahsediliyorsa, ancak kişi vatandaşı bulunduğu ülkeden nitelik olarak daha üstün hizmet alma beklentisi içerisinde ise, bu kişi gönüllü olarak göç etmektedir denilebilir; ancak, Afrika ülkeleri gibi genel standartlara bakıldığında sağlık alanında nitelik ve nicelik açısından yetersiz bulunan bir ülkeden kaçış söz konusu ise bu kişilerin zorunlu olarak göç ettiği söylenebilir.

Bu anlamda bazı kıstaslar söz konusu olduğunda, zorunlu göç ve gönüllü göç arasında kalın, sert bir ayırmadan söz etmek pek de mümkün görünmeyebilir.

Ancak, sosyal imkanlar, belli bir ideayı yayma düşüncesi ve daha bunun gibi birçok nedenden kaynaklanan gönüllü göç ayrımını yapabilmek nispeten daha kolaydır. Örneğin, insanlar sosyal imkanlar bakımından kendi bulunduğu ülkeden memnun olmayabilir ve daha kaliteli olduğunu düşündüğü sosyal imkanları -alışveriş merkezleri, sinemalar, tiyatrolar, sosyal vakit geçirme alanları vs.- bulunan bir ülkeye göç etmek isteyebilir. Bazen, ideolojik olarak beslendikleri ile daha geniş toplulukları beslemek ve düzeni değiştirecekleri üzerine kurdukları ideolojilerle çoğalmak hissi gönüllü göçe bir neden oluşturabilmektedir. Bu belirli bir dini yaymak, belirli bir ideayı yaymak veya yaşamak olabilir. Burada da belirli bir dini yaymak veya dini o bölgede yaşamak olarak ince bir çizgiden bahsedilebilir. Örneklendirilecek olursa, Çin Halk Cumhuriyeti Doğu Türkistan özerk bölgesi içerisinde yaşayan Uygurlar ve onların bugünkü yaşam standartları açısından değerlendirme yapılacak olursa, çoğunlukla kabul edildiği ölçüde Arap ülkelerine ve kabul edilmediğinde ikinci tercih olarak Türkiye'ye göç etmelerinin sebebinin dinlerini yaşayamama olarak adlandırıldığı görülmektedir. Bu doğrultuda eğitim sistemine koşulsuz katılabilen, sağlık imkanlarından eşit derecede yararlanabilen, devlet yönetiminde söz sahibi olabilen ve Türk kültürüne ait davranışları gerçekleştirme, yaşama noktasında herhangi bir engelle karşılaşmayan ve meslek edinme bağlamında herhangi negatif ayrımcılığa maruz kalmayan Uygurların yalnızca dini ibadetlerini gerçekleştirememesi durumunda dahi zorunlu göçten bahsedilebilir. Zira, komünist rejimle yönetilen Çin Halk Cumhuriyeti'nde İslam dinine mensup insanların İslam'ın şartlarını apaçık şekilde yerine getiriyor olmaları yani İslam dinini layığınca yaşama gayesi hoş karşılanmamakta ve Uygurların bu bölgeden uzaklaşarak dinlerini gizlemeden yaşama, dini faaliyetlerini topluluklar içerisinde gerçekleştirme arzusundan söz edilebilir. Bu boyutta eğer dini faaliyetleri yerine getirirken karşılaştıkları güçlükler insani koşullardan uzak ise, her açıdan bu insanların göç etmelerinin zorunlu sebeplere dayandığından söz edilebilir. Ancak, dini ritüellerini gerçekleştirebilen bir grubun yalnızca dinlerini yaymak daha geniş kitlelere ulaştırmak niyeti ile göç etmesi durumuna gönüllü olarak göç etmek denilebilir.

İnsanlık tarihi boyunca, yukarıda anlatıldığı üzere insanlar gönüllü veya zorunlu olarak birçok nedenden kaynaklı göç etmişler ve buldukları yerlere kendi kültürlerini yerleştirmişler, kimi zaman ise göç ettikleri yerde yaşayanların kültürlerini benimsemişlerdir. Göçün tarihsel serüvenine gidecek olursak ilk insanlara kadar

inilebilir, zira insanoğlu kendini bildi bileli bir yer değiştirme mevzusu bulunmaktadır. Burada g etme olgusunun tarih sürecinde neleri değiştirdiği ve nelerden beslendiği hususunda anlatımlar yapılacaktır.

1.2. Gücün Tarihsel Süreci

Gücün tarihsel süreci insanlığın tarihi kadar eskidir. G olgusu yüzyıllardır var olan bir olgu olmakla beraber insanları ge iten nedenler yüzyıllardır stabil kalmamakla birlikte çağın koşullarına göre sürekli değişken bir yapıya bürünmüştür.

Göçebe toplumlar halinde yaşayan insanların tek düşüncesi hayvancılık faaliyetlerini gerçekleştirebileceği alanlar üzerinde yaşam inşa etmek iken, avcı-toplayıcı toplum yapısından tarım toplumuna geçen insanların ise tek düşüncesi sulak verimli araziler üzerine hayat inşa ederek burada tarım yaparak hayatını idame ettirmek idi. Tarımsal uğraşlarında başarılı olabilmek adına ekolojik nedenler, toprakların verimliliği, sulak araziler, nehirler, gller gibi doğal nedenler gücün başlıca sebebi iken, zaman içerisinde nedenler farklılaşmış; ancak yapılan eylem hep aynı kalmıştır. Türklerin Orta Asya gücü buna örnek olarak verilebilir. Tarımla ve hayvancılıkla uğraşan Türkler daha verimli topraklara ulaşmak adına komşu ülkelere göç etmeyi tercih etmişlerdir.

İlk ağı kapatıp, yeni bir ağ -orta ağı- aan kavimler gücü insanlık tarihinde yaşanmış en önemli g hareketlerinden biridir. IV. ve V. yüzyıllarda Avrupa'da birçok kavmin birbirine baskı uygulamak suretiyle yer değiştirmesinin başlangıç nedeni olarak da Orta Asya'daki kuraklık ve iklim değişikliği olduğu söylenebilir. Bu büyük hareketlenme Avrupa'yı derinden etkilemiş ve değişirmiştir. Kavimler Gücü neticesinde Roma İmparatorluğu ikiye ayrılmış ve ilk ağ kapanmıştır. (apan ve Güvenç, 2017, 629)

Tarih sahnesine Amerika Kıtası'nın keşfi ile Amerika'nın çıkması ise, bir başka g yolunu açmıştır. Birçok Avrupalının bu kıtaya gücü ise tarihteki en büyük hareketlerden bir diğeri olarak kaydolmuştur.

Ve tarihsel süreçte yine en büyük etkenlerden biri olan endüstrileşme hareketleri ile beraber Batı'da işgücü açıkları ortaya çıktı ve bu doğrultuda sözleşmeli işçilik yaptırılabilmesi adına göç eden yabancıların kabul sağlandı. Ancak 1980'li yıllardan sonra bu açığın kapandığı ve göçmen işçilerin ülkelere alınmasının durdurulması yönünde bir düşünce ortaya ıktı, Batı'ya göç etmek imkansızlaşmaya başladı. (Yılmaz, 2014,

1694) Ancak bu süreç içerisinde birçok ekonomik göçmen ülkelerini terk ederek Batı'ya göç eden işçiler olarak çalıştı. Bir kısım Afrika ülkesi vatandaşları da bu ekonomik göç dalgalarından etkilenenler arasında idi. XV. yüzyılda sömürgeciliğin başlaması ile beraber Batı'nın temel gereksinmesi olan insan gücü, köle ticareti ile karşılanmaya başlandı. Afrika'dan çeşitli sömürge alanlarındaki tarlalara gönderilen zenciler Afrika'nın en önemli ihraç malzemesi haline geldiler. (Yılmaz, 2014, 1687)

Tarih boyunca değişmeyen bir diğer göç nedeni ise, savaş göçleridir. I. ve II. Dünya Savaşı sonrası yaşanan göç hareketlilikleri bunların başında gelenlerdendir. Bu göç durumlarının genel manada mülteci göçleri olduğu söylenebilir, zira yeni devletler ortaya çıkarken ulus bilinci ve homojen bir ulus yaratma düşüncesi içerisinde yurtsuz kalan birçok vatandaş göç etmek zorunda kaldı. Göç eden birçok vatandaş ise kendine yeni yurtlar oluşturdu. (Yılmaz, 2014, 1688)

Savaş sonrası göçlere yakın tarihten bir örnekle devam edilecek olunursa, Yunanistan-Türkiye arasındaki mübadele bunlardan bir tanesi olarak gösterilebilir. Lozan Antlaşması gereği Türkiye'deki birçok Rum Yunanistan'a, Yunanistan'daki birçok Türk ise Türkiye'ye göç etmiştir. (Bozdağlıoğlu, 2014, 10) Benzer bir mübadele de Romanya – Bulgaristan arasında yaşanmıştır.

Sürgün yine zorla göç ettirilme sebeplerinden bir tanesi olarak tarihsel göç süreci içerisinde karşımıza çıkmaktadır. Yine II. Dünya Savaşı'nın başlaması ile Ahıska Türkleri birçok felaketlere maruz kalmışlar, sadece Ahıska Bölgesi'nden II. Dünya Savaşı sırasında 40.000 asker Alman Cephesi'ne sevk edilmiştir. Savaşa gönderilen Ahıska askerlerin geride kalan tüm aile bireyleri Stalin rejimi tarafından başlatılan demiryolu projesinin inşasında kullanılmış ve kendi elleri ile yaptıkları demiryollarının kendilerinin sürgün güzergahı olduğunu bilmeden sürgünden yalnızca bir ay önce bitirmişlerdi. Ahıska Türkleri Stalin'in kararı ile demiryolu yapımının bitiminin ardından 1944 yılında başlamak üzere uzun yıllar sürgün edildiler. (Buntürk, 2007, 196-200)

Aynı şekilde sürekli iç savaş halinde bulunan Afrika ülkeleri vatandaşları ise, uluslararası göçün önemli bir kısmını oluşturmaktadır.

Yine yakın tarihte Afrika kıtasında bulunan Ruanda'da meydana gelen iç karışıklıklar sonucu Hutular ve Tutsiler olarak ikiye ayrılan ülke, kısa zaman içerisinde kan gölüne

dönmüş ve ülke insanları birçok komşu ülkelere ve diğer ülkelere ilticalar gerçekleşmiştir. (Jehl, 1994, 2) Bu ve bunun gibi sığınma talebi ile göç eden Afrika vatandaşlarını buna iten sebep başta zulüm, baskı ve iç ve dış savaşlardır.

Günümüzde ise, Arap Baharı ile dalgalanmaya başlayan Orta Doğu ülkeleri vatandaşları göç hareketliliklerinin en önemli parçasını oluşturmaktadır. Tunus, Mısır, Irak, Suriye, Yemen, Ürdün gibi ülkelerde yaşanan iç ve dış karışıklıklar neticesinde bu ülke vatandaşlarının büyük bir çoğunluğu göç etmek zorunda kalmışlardır. Tunus'ta baş gösteren protestolar kısa sürede diğer ülkelere sıçramış ve halk rejim değişikliği doğrultusunda ayaklanmıştır. Bu ayaklanmaların bastırılabilmesi için yapılanlar neticesinde ülkeler kanlı eylemlere bürünmüş ve kısa süre içerisinde iç savaşa dönüşmüştür. (Babacan, Haşlak ve Hira, 2014, 79) Uzunca bir zaman dilimi içerisinde gerçekleşen ve yukarıda sayıldığı üzere birçok Arap ülkesine yayılan bu eylemler birçok insanın ölümüne ve birçok insanın da kendi ülkesini terk ederek başka ülkelere iltica başvurusu yapmasına neden olmuştur.

İklim, kuraklık, savaşlar, ekonomik koşullar, doğal afetler her dönem göçün ana konusu olmuştur ve görüldüğü üzere olmaya devam etmektedir. Yalnızca bu nedenlerin yoğunluğu zaman içerisinde kıtlık ve kuraklık gibi doğal nedenlerden, siyasi, ideolojik çıkar çatışmalarına, savaşlara, ekonomik çıkarlara evrilmiştir.

Yukarıda bahsi geçen nedenlerden herhangi birine dayanarak göç eden toplumların göç alan toplumlarla ilişkisine dair uyum noktasında hangi göç nedeninin uyumu nasıl ve ne yönde etkilediği konusuna değinilecek, tezin ana konusu olan uyum sürecinden bahsedilecektir. Burada öncelikle uyum nedir? Uyum ve entegrasyon arasındaki farklar nelerdir sorularına yanıt aranacaktır.

1.3. Asimilasyon, Entegrasyon ve Uyum Kavramları

Göç eden toplumların veya bireylerin, göç alan toplumlarla olan ilişkisi her devirde büyük önem taşımıştır. Göç olaylarının sorunlara neden teşkil etmesinin bertaraf edilmesi için önceleri asimilasyon politikaları izlenmiştir. Halen bu politikaları devam ettiren ülkeler bulunmaktadır. Ancak kısmen asimilasyon politikaları yerini entegrasyon politikalarına vermiştir. Burada asimilasyon kelimesinin kökenine inerek neden bu tarz politikaların izlendiği konusunda fikir sahibi olunabilir.

Richard Perruchhoud ve Jillyanne Redpath'e göre (2004, 10);

“asimilasyon; bir etnik ya da sosyal grubun -genellikle azınlığın- diğeri bir grupla uyumlu hale gelmesi. Asimilasyon dil, gelenek, değer ve davranışlarda ya da hatta temel hayati çıkarılarda değişiklik olması anlamına gelir. Grup geleneksel, kültürel uygulamalarını muhtemelen tamamen bırakmasa da genelde asimilasyon bir grubun sosyal anlamda toplumun diğeri fertlerinden ayırt edilemez hale gelmesine yol açacaktır. Asimilasyon kültürel uyumun en aşırı halidir.”

Perruchhoud ve Redpath ikilisi her ne kadar asimilasyon kelimesinin tanımını yaparken uyum kavramını bu tanımın içerisine alsada da uyum ve asimilasyon kelimeleri arasındaki farkın ne denli fazla olduğu gerçeği yadsınamaz.

Türk Dil Kurumu'na göre ise, asimilasyon, farklı kökenden gelen azınlıkları veya etnik grupları, bunların kültür birikimlerini, kimliklerini baskın doku ve yapı içinde eriterek yok etmek olarak tanımlanmıştır. (TDK, 2018a)

Buradan yola çıkarak asimilasyon kelimesi kökeninde TDK tarafından ve Perruchhoud ve Redpath ikilisi tarafından tarif edildiği üzere toplumun diğeri fertlerinden ayrılmaz hale gelmesi yani göç eden toplumun temel değerlerini eritme, yok etme, özümseme anlamlarına gelmektedir.

Romanın ülkesini ve herhangi bir saldırıda kendisini koruma politikası da asimilasyona güzel bir örnek olarak verilebilir. Roma felsefesi;

“İmparatorluğuna kabule et ve onları Romalı yap!” der. (andcenter.org, 2018)

Bu sözden de anlaşılacağı üzere Roma önce göç almayı ve daha sonra toplulukları asimile etmeyi ve Romalıların sayısını artırmayı hedef edinmiştir. Bu tür uygulamalar zaman içerisinde azalmış ve asimilasyon yerini daha modern bir kavram olarak görülen entegrasyon kavramına bırakmıştır.

Entegrasyon kelimesini ise, terimsel manada tarif edecek olursak, entegrasyon, toplumsal çevreye veya bir duruma uyma, uyum sağlama, intibak anlamına gelmektedir. (TDK, 2018b) Entegrasyonun kelime manasına bakıldığında göçmenin göç ettiği topluma uyum intibak sağlamasından bahsedilmektedir. Dünya üzerinde yaygın olarak kullanılan göçmen politikalarının çoğu entegrasyona dayanmaktadır. Entegrasyon kelimesi

içerisinde göçmenlerin etnik kültürlerini de devam ettirilmesine izin vermesi bakımından yeni dünya düzenine daha uygun görülmüştür. Kendi kültürünü devam ettirerek ancak göç ettiği toplum kültürünü de benimseyerek ikisinin uyumu olarak nitelendirilmektedir. Bu noktada her iki kültürü de devam ettirmenin ne derece mümkün olabileceği sorusu ile karşılaşılmaktadır. Almanya'nın entegrasyon politikası içerisinde bahsedilen düşünce kendi kültürünü devam ettirme olgusunun gelecek kuşaklara aktarıldıkça azalacağı ve doğal bir süreç olarak en nihayetinde topluma göçmenlerin tümüyle adapte olacağı yönündedir. Bu doğrultuda öncelikli olarak sosyal entegrasyon kavramının ilk etapta göçmenin kendi kültürünü korumasını ancak aşamalı olarak göç ettiği toplum karşısında yok etmesini hedeflemektedir yorumu çıkarılabilir. Bunun bir hedef değil doğal bir sonuç olduğundan bahsedilebilir. Kültürel ve sosyal entegrasyon bu anlamda kuşaklar arası farklılaşacağı ve en nihayetinde gelecek kuşakların tamamen asimile olmuş olacağı sonucunu doğurabilir. (Şahin, 2010, 229-230)

Esser, entegrasyonu dört farklı biçimde tanımlamıştır. Etnik kültüre uyumun baskın olduğu durum 'segrasyon', yeni kültüre uyumun baskın olduğu durum 'asimilasyon', her iki kültüre de uyumun olduğu durum 'çoklu entegrasyon' ve her iki kültürün de reddedildiği durum 'marjinalleşmedir'. Ona göre sosyal entegrasyon bu sayılanlardan daha çok asimilasyon veya segrasyon şeklinde görülür. (Şahin, 2010, 230)

Bir başka anlatımla, toplumların birbirleri ile kültürel etkileşime girmesi durumu kültürleşme olarak adlandırılır. Bu kültürleşme olgusu iki aşamada gerçekleşir. Birincisi grup düzeyinde olup, sosyal yapılar, kurumlar ve kültürel uygulamalarda meydana gelen değişiklikleri içerirken, diğeri birey düzeyinde olup, kişi davranışları ve karakterinde değişiklikler oluşturur. Ancak bu değişimler kısa vadede gerçekleşebilen değişimler değildir, bazen yıllar bazen nesiller bazense yüzyıllar alabilir. Bu uzun değişim sürecinde toplumların sakin ve tatminkar olması elbette ki beklenemez. Zorunlu etkileşim kimi zaman göçmenin kendi kimliğini sert bir biçimde muhafaza etmesine ve göç ettiği yerdeki kültüre karşı mesafeye neden olur, bu durumda "ayırılma" meydana gelir, göçmenin kendi kültürel kimliğini muhafaza etmekten vazgeçmesine, baskın kültürü benimsemesine neden olur, bu durumda "asimilasyon" meydana gelir, bazen göçmen kendi kültürünü yaşamakla birlikte karşı kültür ile de etkileşime girer, iki kültür arasında bir harmonizasyon sağlanmasına neden olur, bu durumda "bütünleşme" meydana gelir, bazense göçmen göç ettiği kültüre ait hiçbir unsuru paylaşmaz ve kendi kültüründen de

uzaklaşması durumu meydana gelir ve bu durumda “marjinalleşme” meydana gelir. (Karasu, 2017, 634)

Bu tanımlamalarla ilişkilendirmek gerekirse Türkiye ve benzer politika güden ülkelerde bütünleşme kavramı ile çok kültürlülük kavramlarının birleşmesi ile ortaya çıkabilecek bir kavramdan söz edilebilir: Uyum. Uyum entegrasyonla tanım olarak her ne kadar benzeşse de aslında entegrasyondaki gibi yalnızca göç eden toplum veya bireylerin göç alan topluma ayak uydurması olarak değil, toplumların veya bireylerin karşılıklı empati kurma yoluyla birbirlerini anlaması ve uyum ahenk sağlaması olarak tanımlanabilir. Tıpkı iki kültürün arasında sağlanacak olan harmonizasyon olarak adlandırılan bütünleşme kavramı gibi. Bir nevi bütünleşmeye benzer biçimde tanımlanan çoklu entegrasyon olarak bilinen uyum türü seçilmiş denilebilir. Toplumlar birbirlerini ve buldukları konumu anlama yoluna gittiğinde insancıl, barış hedefleyen bir toplumun varlığından söz edilebilir. Zira savaştan, zulümden, baskıdan kaçan, yıllardır alıştığı düzeni terk etmek zorunda kalan bireylerin yaşadığı travmatik hayat hikayesini anlamak, destek olmak ve uzaklaşmak zorunda kaldıkları hayatlardan bambaşka bir düzene geçme durumunun zorluğunu paylaşmak suretiyle dışlama, ayrımcılık durumlarından uzak durmak uyum politikasının hedeflerindedir denilebilir. Uyum veya harmonizasyon kelimeleri ile entegrasyon ve asimilasyon kelimelerinin bambaşka manaya geldiği yukarıdaki anlatımlardan anlaşılmaktadır.

Göç ve uyum sürecinin doğru yönetilmesinin ülkelerin mevcut yönetimini ve geleceğini olumlu veya olumsuz yönde birçok faktörün devreye girmesi ile etkileyebileceği söylenebilir. Ancak her bir faktörün her yönden farklı birçok sonuca sebep olacağı düşünülürse tüm sonuçların her yönüyle ayrıntılı olarak değerlendirilmesi bu tez içerisinde imkânsız olacaktır. Bu doğrultuda uyum veya entegrasyon politikalarının ülke yönetimi ve geleceğinde en fazla etkileyen alanlardan bahsedilecek ve genel manada gerek merkezi gerekse yerel yönetim alanları içerisinde göçün, göç politikalarının ve uyum veya entegrasyon politikalarının belirlediği olgulara değinilecektir.

1.4. Göç ve Entegrasyon Olgusunun Ülke Yönetimi ve Geleceğini Belirlemedeki Rolü

Dünya üzerinde kitlelerin yer değiştirmesi her çağ büyük olayların meydana gelmesine neden olmuştur. Kavimler Göçü gibi kitlesel göç akımlarının ülkelerin coğrafi sınırlarını,

etnik yapılarını tümüyle radikal bir biçimde değiştirdiği gerçeğini düşünürsek bu denli büyük bir göç olayından bahsedilmese de günümüzde yaşanan kitlesel göç akınlarının göç alan ülkenin kültürel yapısını etkilediği ve politikasını şekillendirdiği söylenebilir.

Örneğin Orta Doğu Ülkeleri'nde meydana gelen iç karışıklıklar neticesinde komşu ülkeler ve Batı'ya doğru yaşanan göç hareketleri ülkelerin göç politikalarını değiştirmelerine ve doğal olarak ülke yönetimi hakkında birtakım değişiklikler yapmalarına veya yönetimi gözden geçirmek suretiyle küçük çaplı da olsa düzenlemeler yapmalarına neden olmuştur.

Örnek spesifik hale getirildiğinde, Arap Baharı sonrası mevcut zaman diliminde dünya üzerine en çok konuşulan ve yoğun göç olaylarının gerçekleştiği ülke olan Suriye'de meydana gelen olayların ardından iç savaş tüm sivil halkı göç etmeye zorlamış ve sivil halk dünyanın çeşitli ülkelerine göç ederek dağılmış ve dağılmaya devam etmektedir. Bu çerçevede katledilen sivil halkın arasından sıyrılıp göç etmek zorunda kalan Suriyelilerin sığınma taleplerine dünya ülkelerinin bir kısmı insani olarak duyarsız kalamamış kimi göç kotası uygulamak suretiyle kimi de Türkiye gibi açık kapı politikası benimseyerek kotasız olarak göç eden tüm yabancıları kabul etmiştir.

Bilindiği üzere Arap Baharı sonrası 2011 yılında Türkiye dış politikasında değişikliğe gitmiş ve göçen yabancılara sınırlarını koşulsuz olarak açma anlamına gelen açık kapı politikasını uygulamaya başlamıştır. Türkiye'nin Tunus, Irak ve ardından Suriye'den gelen göç akını karşısında dış politikasında değişikliğine gitmiş olması göçün yönetim anlayışındaki değişikliklerine örnek olarak verilebilir. Yine Türkiye örneğinden yola çıkılarak, açık kapı politikası neticesinde milyonlarca insanı kabul eden Türkiye'nin göç yönetimi sisteminde de değişiklik yapması ve gerek merkezi kurum bazında gerek kanunları ve tüm mevzuatında gerekse yerel yönetimlerinde değişikliklere gitmesi göçün yönetime etkileri arasında sayılabilir.

Suriye iç savaşının ardından, genel olarak Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğinin istatistiksel verilerine bakıldığında dünyada toplam 2018 yılı itibari ile 5.589.453 Suriyeli sığınmacı bulunmaktadır. Bunlardan 3.531.416 Suriyeliye Türkiye geçici koruma statüsü vermek suretiyle ev sahipliği yaparak başı çekmekte iken, 995.512 Suriyeliye ev sahipliği yapan Lübnan ikinci sırada, 657.628 Suriyeliye ev sahipliği yapan Ürdün üçüncü sırada, 247.379 Suriyeliye ev sahipliği yapan Irak dördüncü sıradadır. Tüm

Avrupa ise %63'ü İsveç ve Almanya'da bulunmak üzere toplamda 1.015.500 Suriyeliye ev sahipliği yapmaktadır. (UNHCR, 2018)

Aynı şekilde Avrupa ülkelerine bakıldığında toplamda 28 ülkenin 1.015.500 Suriyeli sığınmacıyı kabul ettiğini bu sayının 639.765'inin Almanya ve İsveç'e ait olduğunu geri kalan 26 ülkede yalnızca 375.735 Suriyelinin bulunduğu düşünülürse, nicelik olarak başa çıkılamayacak sayıda olmamasına hatta toplamda 26 ülkenin Türkiye'nin tek başına misafir ettiği sığınmacı sayısının yalnızca %10'u kadar sığınmacı kabul etmesine rağmen kabul ettiği bu göçü dahi yönetmek üzere birçok değişikliğe gitmiş ve göç politikasını bu doğrultuda yönlendirip uygulamaya geçmiştir. Çeşitli barınma merkezleri oluşturmuş, birçok uluslararası konferans düzenlemiş, uluslararası anlaşmalara imza atılmış ve ortak fonlar oluşturulmuştur. Yönetimlerini aldıkları göç doğrultusunda revize etmişlerdir. (UNHCR, 2018)

Grafik 1'de açıkça görüldüğü üzere dünya üzerindeki en yüksek sığınmacı sayısı Türkiye'ye aittir. Türkiye'nin göç yönetimine bakıldığında baştan aşağı en köklü değişiklikleri gerçekleştiren ülkedir denilebilir. Zira kitlesel olarak kabul ettiği bu göçü yönetmek için göç yönetimini değiştirmek ve yön vermek sürecin en doğal sonucudur.

Grafik 1: Suriyeli Sığınmacıların Dünya Üzerindeki Dağılımı

Kaynak: (unhcr.org, 2018)

Göçün sosyal, ekonomik ve kültürel yönlerden olumsuz etkilerinin bertaraf edilmesi ve göçmenlerin, olası sosyal ekonomik ve kültürel uyumsuzluklarını engellemek için yerel yönetimlerde toplumsal bütünleşmeyi destekleyecek değişikliklere gidilmesine ve bu doğrultuda yeni yerel politikalara ihtiyaçlar duyulmaktadır. Zira göç eden toplumların uyumları yalnızca temel ihtiyaçlarının karşılanması ve yaşamlarını idame ettirebilmeleri için tüm hizmetlerin sağlanması ile değil, göç alan toplumun da hassasiyetleri dikkate alınarak geliştirilen yerel politikalarla sürdürülebilir olacaktır. Bu süreç ciddi hassasiyet ve çok paydaşlı çözümler gerektirdiğinden merkezi idare bu noktada yetersiz kalacak ve yerel paydaşların görüşlerine önem duyulması gerekecektir. (Ed. Paksoy, v.dğr., 2016, 128-129)

Aynı şekilde göç eden yabancıların genelde şehirlere yönelmesi ve sayıca git gide artmaları sonucu yerel yönetim organlarının bu sayıyı yönetebilecek sayıda yeterli personele ve kaynağa sahip olması gerekmektedir.

Yalnızca yönetim organlarının değil eğitim imkanlarının, sağlık imkanlarının ve bunun gibi birçok alanın da göç doğrultusunda sayıca yeterli hale getirilmesi gerekmektedir. Artan okul çağındaki çocuk nüfusu oranınca yeterli okulların faal hale getirilmesi, uyum sürecinde önemli bir aşama olan dil kursları için yeterli derslik ve öğretmen temin edilmesi, göç eden toplam nüfusla doğru orantılı biçimde hastane, doktor ve tıbbi malzemelerin temin edilmesi, yeni coğrafyalardan gelebilecek farklı virüslere karşı tıbbi önlemler alınması, ekonomik koşullarda göçün verebileceği olumsuz etkilere karşı tedbirler alınmak suretiyle düzenlemelere gidilmesi, oluşabilecek işsizlik veya enflasyon gibi durumlar karşısında revize ekonomik politikalara geçiş yapılması ve kültürleşme sürecinde halkın etkin rol alabilmesi adına reklam ve tanıtım çalışmalarının yapılması, yerel yönetimlerde halkın bu alanda da söz sahibi yapılarak görüşlerinin önemsenmesi gibi önlemler alınmalıdır.

Ülkelerin yönetiminin bu anlamda göç dalgalarından büyük ölçüde etkilendiğinden söz edilebilir. Göç olgusu ve entegrasyon, bütünleşme, asimilasyon, marjinalleşme gibi durumlar ülkelerin yönetimini şekillendirdiği kadar ülkelerin geleceğini de etkiler. Bahsedildiği üzere göç olaylarının ülkelerin ekonomik yapısını şekillendirmesi ülkenin ekonomi geleceğini belirlemesi anlamına gelmekte, ülkelerin sosyo-politik durumlarını belirlemesi aynı şekilde ülkelerin gelecek sosyo-politik durumunu belirlemesi anlamını

taşımaktadır. En önemlisi göç süreci ile beraber gelen kültürleşme olgusu ülkelerin geleceğini en fazla etkileyebilecek potansiyele sahip durumlardandır denilebilir.

Toplumların geleceğini toplumların sosyo-kültürel varlıkları, ekonomik durumları, gelişmişlik düzeylerinin artırılması yönünde mevzuatın geliştirilmesi ile atılan adımları, hukuk ve adalet sistemi gibi birçok etken belirler. Bu etkenlerden nitekim ülkelerin geleceğini şekillendiren olgulardan biri sosyo-kültürel yapıdır ve bu yapı göç alan toplumlarda çok daha hassas bir noktadadır denilebilir.

Ülkelerin herhangi bir göç kotasının olmayışı, süresiz ve sınırsız göç kabul etmesi ile hem göç eden toplumların hem de göç alan toplumların temel ihtiyaçlarının karşılanmasında yaşanacak güçlükler sonrasında yerelde uyumsuzluklar ve çatışmaların ortaya çıkabilme olasılığı bulunmaktadır. Bu çatışmalar ve uyumsuzluklar göç eden toplum ve göç alan toplum arasında yaşanabilecektir. Göç sonrası yaşanan tüm bu durumlar için toplumlarda suçlama psikolojisi oluşabileceği ve bunu yabancı olanı dışlama durumunun izleyeceği yorumu yapılabilir. Göç eden toplumların barınma imkanlarının yetersiz koşullarda sunulması veya sunulmaması, yasal çalışma alanı yaratılmaması bir başka deyişle işsiz kalmaları, çocukları için eğitim imkanlarının yeterli düzeyde sunulmaması, hastane ve eczane gibi zaruri ihtiyaçlarının giderilmesi yönünde yeterli imkan sunulmaması, toplumla olan bağın kurulabilmesi yönünde herhangi bir entegrasyon veya uyum çalışmalarına gidilmemesi, göç alan toplumun fikirlerinin yönetime katılmaması gibi bir çok sayılabilecek durum söz konusu olduğunda toplumlar ayrışma ve marjinalleşme yönünde ilerleyecek ve ayrımcılık, dışlama olayları meydana gelebilecektir. Bu durumda göç durumuna hazırlık olarak yönetimde herhangi bir değişikliğe gidilmemesi uyum sürecine önem verilmemesi ülke içerisinde gruplaşmaların meydana gelmesine mahal verecek ve bu durum ülkenin dolaylı yollarla ekonomisine varana kadar bir çok alanda ciddi zararlar verebilecektir. Ayrıca gruplaşmanın var olduğu çatışan toplumları bir arada barındıran bir ülkenin geleceği hakkında olumlu söylemlerde bulunmak zordur.

Kültür, dil, milliyet gibi olgular, ülkeleri radikal değişikliklere sürükleyen 1789 Fransız İhtilali gibi milliyetçi akımlardan bu yana toplumları bir araya getiren aynı çatı altında huzur ve barış içerisinde yaşamalarını sağlayan olgular olarak bilinir. Bunlardan herhangi birine tutunarak bağımsız toplulukları aynı çatı altında tutmak ve hoşgörü ortamı sağlanmak için çeşitli politikalar üretilmelidir.

Ayrıca göçün meydana getirdiği etkilerin kültürel değişimlerin aynı yıl meydana gelen etkileri olabileceği gibi günbegün artan bazen yıllar sonra bazen nesiller sonra ortaya çıkabilen bazı etkileri olacaktır.

Bu noktada göç alan toplumlar için entegrasyon politikalarının uygulanıp uygulanmayışı ve hatta politikaların işe yarayıp yaramaması ülkenin geleceğine olumlu ya da olumsuz olarak büyük ölçüde yön verir denilebilir.

Başarılı uyum politikalarının uygulanması, merkezi ve yerel düzeyde tüm önlemlerin alınması ile toplumların huzur ve refah içerisinde yaşama durumu temin edilebilecektir.

Bu doğrultuda bir sonraki bölümde Türkiye'nin göç sisteminden, göç yönetiminden ve yapılan kanuni ve kurumsal değişikliklerden ve göçmenlere verilen hukuksal statülerden genişçe bahsedilecek ve yukarıda bahsedilen durumlar göz önüne alınarak Türkiye'nin uyguladığı uyum politikaları ve sonuçları anlatılacak ve ülkede bulunan çeşitli statülerdeki yabancıların uygulanan uyum politikalarının yabancıları nasıl etkileyebileceği durumu üzerinde yoruma gidilecektir.

BÖLÜM 2. TÜRKİYE’NİN GÖÇ YÖNETİMİ VE UYGULADIĞI POLİTİKALAR

2.1. Türkiye’nin Yeni Göç Yönetimi Sistemi ve Teşkilatı

Türkiye, jeopolitik olarak büyük ölçüde bir Asya ülkesi ancak Trakya bağlantısı ile de bir Avrupa ülkesi konumundadır. Asya ile Avrupa’yı birleştiren bir konumda bulunduğundan hem siyasi açıdan hem ekonomik açıdan hem de coğrafi açıdan kritik bir konumda bulunmaktadır. Türkiye jeopolitik konumu itibari ile göç transferlerinin gerçekleştiği bir transit ülke konumunda iken son yıllarda hedef göç ülkesi olarak da sahneye çıkmıştır. Arap baharı dalgası ile de göç etmek zorunda kalan Irak, Suriye, Mısır, Yemen gibi ülkelerden çoğunlukta olmak üzere kitlesel göç akınlarını karşılamak durumunda kalmıştır. 2011 yılında patlak veren bu olayların ardından kitlesel göç akınlarına karşı politika değişikliğine gitmek kanuni ve idari revizyona girmek gerekmekte diye düşünülmüş olacak ki 4.4.2013 tarihinde 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu kabul edilmiş, 11.4.2013 tarihinde yürürlüğe girmiş ve Türkiye’nin göç sisteminde birtakım köklü değişikliklere gidilmiştir.

6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’na göre göç, yabancıların, yasal yollarla Türkiye’ye girişini, Türkiye’de kalışını ve Türkiye’den çıkışını ifade eden düzenli göç ile yabancıların yasadışı yollarla Türkiye’ye girişini, Türkiye’de kalışını, Türkiye’den çıkışını ve Türkiye’de izinsiz çalışmasını ifade eden düzensiz göçü ve uluslararası korumayı ifade eder. (YUKK, 2013, m:3)

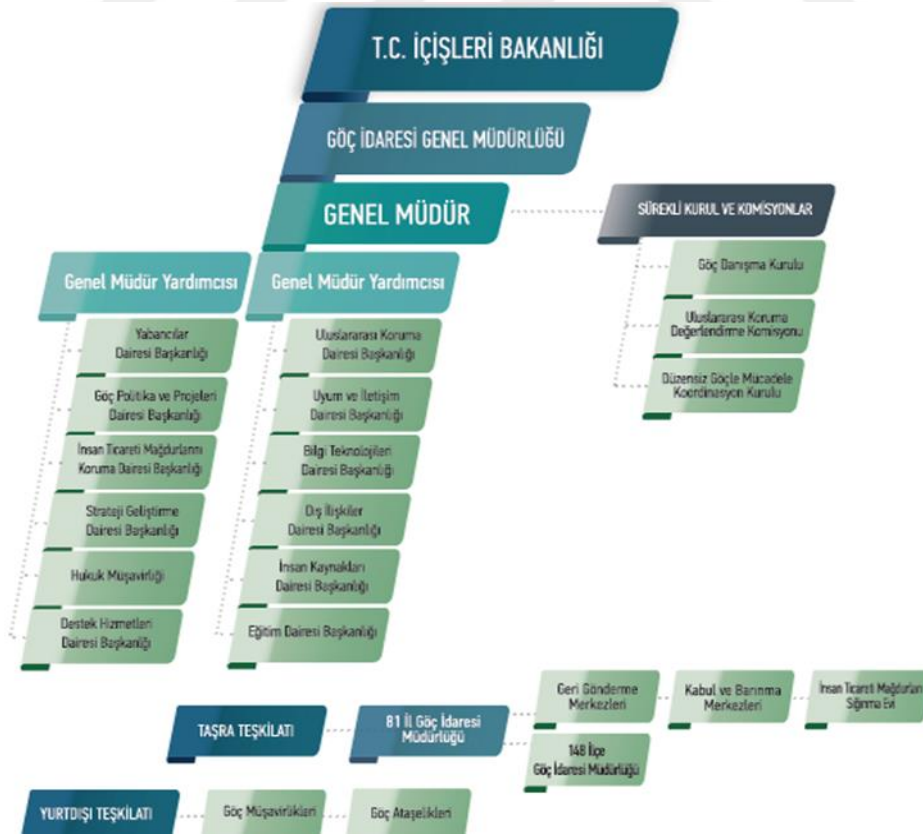
Kanunun amacından ise, yabancıların Türkiye’ye girişleri, Türkiye’de kalışları ve Türkiye’den çıkışları ile Türkiye’den koruma talep eden yabancılara sağlanacak korumanın kapsamına ve uygulanmasına ilişkin usul ve esasları ve İçişleri Bakanlığı’na bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün kuruluş, görev, yetki ve sorumluluklarını düzenlemek olarak bahsedilmiştir. (YUKK, 2013, m:1)

Göç kurumunun kuruluş amacına bakıldığında daha çok yabancıları korumaya yönelik yeniliklerin bulunduğu ve 1951 Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi, Göçmen İşçinin Hukuki Statüsü Hakkında Avrupa Sözleşmesi, İnsan Hakları Sözleşmesi, Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi, Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşme, İnsan

Hakları Evrensel Bildirgesi ve bunun gibi daha birçok taraf olduğu sözleşmelerden yararlanmak ve içselleştirmek suretiyle hazırlanmış, yenilenmiş göç yönetimi hedeflenmiştir. Bu kapsamda koruma sağlanacak yabancıların belirlenmesinde izlenen kriterler iyileştirilmiş, idari gözetim kapsamına alınacak yabancıların idari gözetim koşulları gözden geçirilmiş ve kitlesel göç akını karşısında yeni bir koruma tabiri geliştirilerek mevzuata işlenmiş, uygulamaya konulmuştur. Bu kanun kapsamında göç eden yabancılar verilecek olan statülerin ayırımına gidilmiş ve statü verilme işlemleri gerçekleştirilerek, yabancılar sağlanacak hak ve yükümlülükler mevzuat kapsamına alınarak uygulamaya geçilmiştir.

6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Türkiye'nin Göç Sistemini kurumsal olarak yenilemiş ve Emniyet Genel Müdürlüğü ve 81 il teşkilatı tarafından gerçekleştirilen bütün işlemleri İçişleri Bakanlığı'na bağlı bir kuruluş olarak kurulan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü vasıtası ile yürütülmesini öngörmüştür. YUKK çerçevesinde oluşturulan idari teşkilatlanma şu şekildedir:

Şekil 1: Türkiye'nin Göç Yönetimi Teşkilat Şeması

Kaynak: YUKK, 2013

İçişleri Bakanlığına bağlı olarak kurulan Jandarma Genel Komutanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü, Sahil Güvenlik Komutanlığı, Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı gibi Göç İdaresi Genel Müdürlüğü de bu bağlı dört kuruluşlardan biri olarak kurulmuştur.

Şemada gösterildiği üzere YUKK çerçevesinde Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, bir genel müdür, iki genel müdür yardımcısı, on iki daire başkanlığı, üç sürekli kurul ve komisyon, 81 il teşkilatı ve iki yurtdışı teşkilatı olarak kurulmuştur. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün 15.04.2015 tarihli ve 8133 sayılı yazısı uyarınca 18.05.2015 tarihinde faaliyete geçen 81 il teşkilatı halen büyümekte yeni ilçe teşkilatları ve geri gönderme merkezleri faaliyete geçirilmektedir ancak yurtdışı teşkilatları ise henüz aktif olarak faaliyet göstermemektedir.

Bu yapı içerisinde, Türkiye yeni göç sistemine geçiş yapmış ve uygulamaya koyulmuştur. Teşkilatın faaliyet alanlarına göre ayrılan daire başkanlıklarından birbiri farklı vazifeler üstlenmiş ve mevzuatın geliştirilmesine katkıda bulunmuştur. Daire başkanlıklarının bir kısmının vazife ve yetkilerinin bilinmesi göç yönetiminin daha açık bir şekilde anlaşılmasını sağlayacaktır.

Göç yasası entegrasyon ve uyum açısından ayırımı gitmiş ve uygulanan politikayı entegrasyon olarak değil uyum olarak adlandırmıştır. Uyum alanında faaliyet gösteren Uyum ve İletişim Daire Başkanlığının vazifeleri, yabancıların halk ile uyumu ile ilgili işlemleri yürütmek, Genel Müdürlüğün görev alanları ile ilgili konularda kamuoyunu bilgilendirmek, Halkla ilişkiler faaliyetleri yürütmek ve Genel Müdürün verdiği diğer görevleri yerine getirmektir. (YUKK, 2013, m:108)

Bahsi geçen kanundan hareketle daire başkanlığının vazifesi yalnızca göçmenleri bilgilendirmek ve uyum sağlamasını kolaylaştırmak değil, aynı zamanda kamuoyunu bilinçlendirmek ve göç eden toplumun, bireylerin adaptasyonu esnasında görev almasını sağlayacak tedbirler almak ve bilinçlendirmektir.

Türkiye göçmenleri genel manada ikiye ayırmıştır. Düzenli göçmen ve düzensiz göçmen olarak kısımlandırmış ve yürüttüğü politikaları da bu çerçevede düzenlemiştir. Düzenli göç, menşe ülkeden çıkışı ve ev sahibi ülkeye seyahati, transit geçişi ve girişi düzenleyen kanun ve yönetmeliklere uygun olarak insanların olağan ikamet yerinden yeni bir ikamet yerine gitmeleri ifade etmektedir. (Perruchhoud-Redpath, 2004, 26)

Düzenli göç tanımında yukarıda detaylı olarak bahsedildiği üzere esas olarak en önemli kavram ‘yasaya uygun’ kavramıdır. Bu anlamda ev sahibi ülkede yasalar çerçevesinde barınan ve barındığı süre boyunca yasalara uyan göçmenler için düzenli göçmenler denilebilir.

Düzensiz göçmen denilince ise, bunun tam tersi akla gelmelidir. Göç kurallarını düzenleyici mevzuatın dışında hareket eden göçmenlere ise düzensiz göçmenler denilir. Yurda kaçak giriş yapanlar, yasal girdikten sonra vize süresini aşanlar, ikamet etme izni alamayanlar, çalışma izni olmaksızın çalışanlar veya yasal kurallar içerisinde barınıp hareket ederken herhangi bir suça karışanlar düzensiz göçmenlere örnek olarak verilebilir.

Yabancılar Dairesi Başkanlığı, genel manada ülkedeki düzenli ve düzensiz göçü yürütmek üzere kurulmuştur. Görevi, tüm bu düzenli veya düzensiz göçmenlerin hukuki iş ve işlemlerini yerine getirmektir. Düzensiz göçmenlerin sınır dışı işlemlerini gerçekleştirmek, düzenli göçmenlerin kalış izinlerini düzenlemek başlıca görevleri arasındadır. (YUKK, 2013, m:108)

Göç Politika ve Projeleri Dairesi Başkanlığı'nın isminden de anlaşılacağı üzere göç idaresi hakkında politikalar belirlenmesine ilişkin çalışmalar yapmak, Göç Politikaları Kurulunun aldığı kararların uygulanmasını takip etmek, projeler geliştirmek ve yürütmek, diğer kamu kurum ve kuruluşlarının göç alanındaki faaliyetlerinin projelendirilmesine yardımcı ve destek olmak, TÜİK iş birliği ile istatistiksel verileri yayınlamak, yıllık göç raporu hazırlamak gibi görev ve vazifeleri bulunmaktadır. (YUKK, 2013, m:108)

Palermo protokolünde de yer aldığı üzere; İnsan ticareti, kuvvet kullanarak veya kuvvet kullanma tehdidi ile yada diğer bir biçimde zorlama, kaçırma, hile, aldatma, gücünü kötüye kullanma yada kişinin hassasiyetinden yararlanma veya başkası üzerinde denetim yetkisi olan kişilerin rızasını kazanmak için o kişiye veya başkasına kazanç yada çıkar sağlama yoluyla kişilerin istismar amaçlı temini, bir yerden bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması yada teslim alınması şeklinde tanımlanmaktadır. (Perruchhoud-Redpath, 2004, 46)

Günümüzde modern kölelik olarak değerlendirilen insan ticareti kritik sosyal problemlerden biri olarak görülmektedir. Bir kimsenin başka bir kimse tarafından

istismar edilmesi şeklinde gerçekleşen fiil; bireyin temel hak ve özgürlüklerinin sömürülmesi ve istismar konusu haline getirilmesi ile vücut bulur. (IOM, 2009)

GİGM bünyesinde kurulan İnsan Ticareti Mağdurlarını Koruma Dairesi'nin, insan ticareti eylemlerine karşı önlemler almak, mücadele etmek ve mağdurları korumak başlıca görevlerindedir. (YUKK, 2013, m:108)

Bir başka kritik daire başkanlığı olan Uluslararası Koruma Dairesi Başkanlığı ise, uluslararası korumaya ilişkin ve geçici korumaya ilişkin tüm iş ve işlemleri yürütmekle görevlidir. Bu statüleri verirken yararlanması gereken tüm menşee ülke bilgilerini edinmek de vazifeleri arasındadır. YUKK (2013, m:3) uyarınca uluslararası koruma, mülteci, şartlı mülteci veya ikincil koruma statüsünü ifade eder. Mülteci, şartlı mülteci ve ikincil koruma sahipleri ise kanunda ayrı ayrı tanımlanmıştır. Bu anlamda bir sonraki başlık altında yabancıların Türkiye'deki statülerinden bahsedilirken tüm kavramların tanımlamaları yapılacaktır.

2.2. Yabancıların Türkiye'deki Statüleri

Türkiye jeopolitik konumu ve tarihi itibarı ile birçok yabancıya veya Türk soylu yabancı uyruklulara halen ev sahipliği yapmaktadır. 2005 yılında Türkiye'ye giriş-çıkış yapan yabancı sayısı 20.275.213 kişi iken, 2017 yılında bu sayı 32.058.216 kişiye yükselmiştir. (GİGM, 2018a) Gün geçtikçe ciddi oranda artan yabancı sayısına mukabil yeni göç sistemi ile birtakım ayrımlara gidilmiştir. Bu ayrımlar, göç eden yabancıların hukuki statüleri ile yapılmıştır. Türkiye'de hukuki statülerine göre, ikamet izni ile kalan yabancılar, çalışma izni ile kalan yabancılar, uluslararası koruma başvuru sahipleri, uluslararası koruma kapsamındaki mülteciler, şartlı mülteciler, ikincil koruma statü sahipleri, geçici koruma statüsü sahipleri, vatansız statü sahipleri, düzensiz göçmenler ve Türk soylu yabancılar olarak bahsedilebilir. Bu statülere teker teker hukuki zeminde anlam vermek ve ayırımı bilmek yabancıların ülke içerisindeki dağılımı ve hangi haklara sahip oldukları uyumları ile alakalı fikir sahibi olunmasını kolaylaştıracaktır.

2.2.1. İkamet İzni Sahibi Yabancılar

2013 yılına kadar yabancılar için ikamet izni düzenlenmesi 24.7.1950 tarihinde yayımlanan "Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun" uyarınca gerçekleştirilmekteydi. Bu kanunun ülkemize yönelen yoğun göç akımı karşısında

yetersiz kalmaya başlaması yeni bir kanun yapma noktasında Türkiye'ye yol göstermiştir. Türkiye'de yabancılara ikamet izinleri, 4.4.2013 tarihinde kabul edilen 11.4.2013 tarihinde yürürlüğe giren 6458 sayılı "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu" 30. madde uyarınca verilmeye başlanılmıştır.

30. maddede bahsi geçen ikamet izni türleri;

- Kısa dönem ikamet izni
- Aile ikamet izni
- Öğrenci ikamet izni
- Uzun dönem ikamet izni
- İnsani ikamet izni
- İnsan ticareti mağduru ikamet izni

İkamet izinlerinden oluşmaktadır. (YUKK, 2013, m:30)

İkamet izinleri yabancıların vize sürelerinin veya ülkeler arası anlaşmalar yahut doğrudan Dışişleri Bakanlığı tarafından vizeden muaf tutulan ülkeler için vize muafiyet süresinin bitimin ardından Türkiye'de yasal olarak ikamet edebilmeleri için verilen izinlerdir. Bu izin türleri YUKK 31. Madde uyarınca kısa süreli ikamet izni için azami 2 yıl iken, asgari süre belirtilmemiş olup valilik kararına bırakılmış ve en uzun süreli ikamet izni türü olan uzun dönem ikamet izni ise, YUKK madde 42 uyarınca süresiz olarak düzenlenir şeklinde belirlenmiştir.

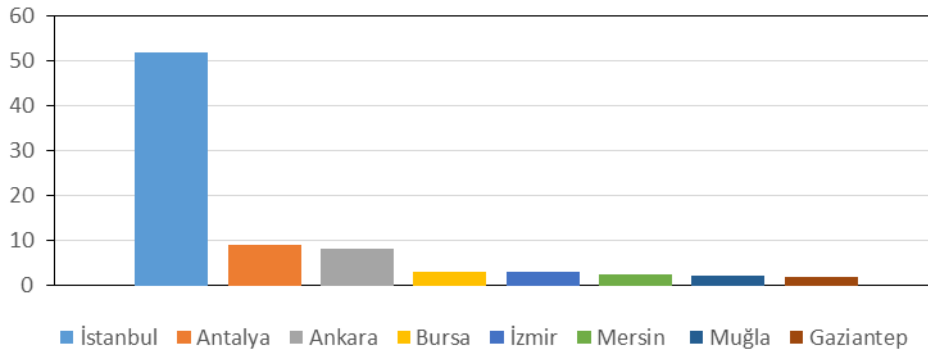
İkamet türlerini alabilmeleri için mevzuat uyarınca yabancıların herhangi bir suçtan halen yargılanıyor olmaması, kamu düzeni, kamu güvenliği açısından tehdit sayılabilecek kayıtlarının bulunmaması ve gerekli olan tüm evrakları valiliklere teslim etmesi gerekmektedir. (YUKK, 2013, m: 32 – 49) Bu şartları taşıyan her yabancı kendileri için valiliğin yani yetki devri ile genel müdürlüğün il teşkilatı olan İl Göç İdaresi Müdürlükleri'nin tahsis ettiği süre boyunca Türkiye'de ikamet edebilir, kanunlara aykırı bir eylem yapmadığı sürece yaşamak istediği herhangi bir ilçede istediği herhangi bir yerde kalabilir ve Genel Müdürlüğün kendisi için belirlediği yabancı kimlik numarası ile Türkiye'de mevcut bulunan herhangi bir eğitim kurumundan, sağlık kurumundan, hastanelerden veya işinin bulunduğu herhangi bir devlet kurumundan faydalanabilir ve çalışma izni almak suretiyle çalışabilir. 14.2.2004 tarihinde yayımlanan 25373 sayılı

“Yabancılara İkinci El Taşıt Satışı Hakkına Kanun” uyarınca taşıt sahibi olabilir, 2644 sayılı “Tapu Kanunu” nun 6302 sayılı Kanun ile değişik 35. Maddesi uyarınca taşınmaz mülk edinebilir. Vatandaşlık Kanunu 11. Maddesi uyarınca 5 yıl süresince kesintisiz bir şekilde ikamet izni ile Türkiye’de kalan yabancılar ise, vatandaşlık başvurusu yapma hakkı elde ederler. Bu ve bunun gibi birçok yasa ile düzenlenen alanlarda mevzuata uygun şekilde hareket edildiği sürece yabancılar yasal kalış hakkına sahip olması hasebiyle bütün sağlanan haklardan faydalanabilir.

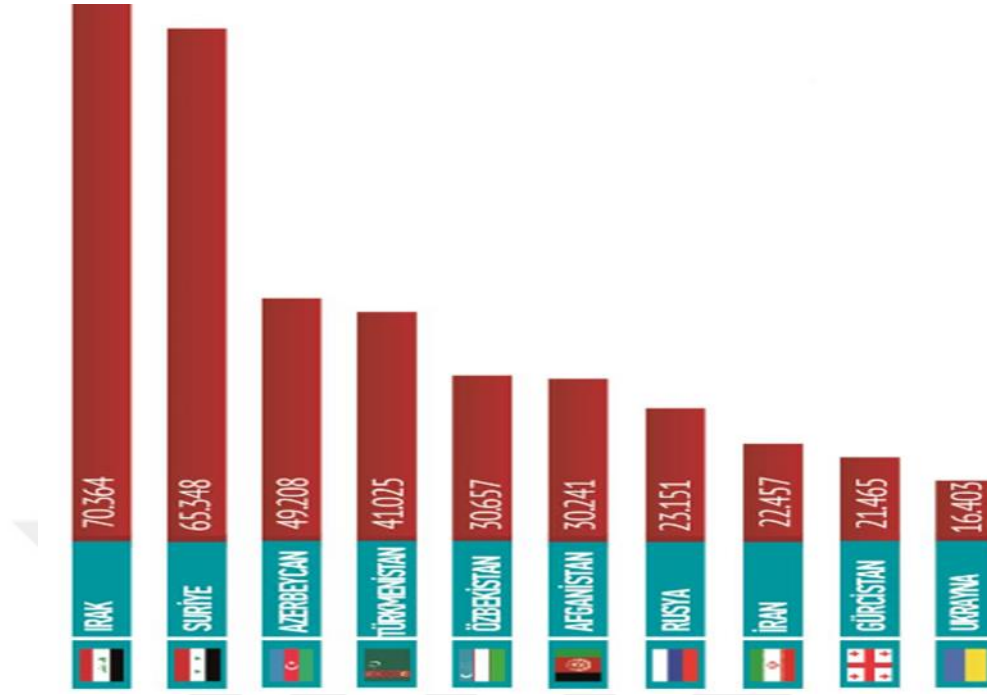
Bahsi geçen koşullarda Türkiye’de ikamet izni ile kalan yabancı sayısı 2017 yılına ait istatistiksel verilere bakıldığında 627.206 olarak görülmektedir. Bu sayı içerisinde 320.660 yabancıya ikamet izni vermek suretiyle ev sahipliği yapan en yoğun il İstanbul’dur. Bunu 53.278 yabancıya ikamet izni vererek ev sahipliği yapan Antalya ve 52.243 yabancıya ikamet izni vermek suretiyle ev sahipliği yapan Ankara izlemektedir. Bu hesaplara, toplam ikamet izni verilen yabancıların %52 ‘ye yakın bir oranı İstanbul’da, %9’a yakın bir oranı Antalya’da, %8,3 oranı ise Ankara’da, %3 oranı Bursa’da, %2,9 oranı İzmir’de, %2.45 oranı Mersin, %2.07 oranı Muğla ve %2.01 oranı ise Gaziantep ilinde yaşamaktadır. Diğer kalan %18’e yakın bir oranda ise geri kalan Türkiye’nin 73 şehrinde ikamet etmektedir. Bu veriler baz alındığında ikamet izni alarak Türkiye’de kalan yabancılar en çok İstanbul ilini tercih ederken en az ise, yalnızca 30 yabancıların ikamet izni ile kaldığı Tunceli ilini tercih etmişlerdir (bkz. Grafik 2), (GIGM, 2018b). İkamet izni almak suretiyle ülkemizde barınan yabancıların vatandaşlık sıralaması yapılacak olursa, en fazla Irak, ikinci ülke Suriye ve üçüncü ülke ise Azerbaycan’dır. (bkz. Grafik 3), (GIGM, 2018b)

Grafik 2: İkamet İzni İle Türkiye’de Yaşayan Yabancıların İllere Göre Dağılımı

Kaynak: (GIGM , 2018b)

Grafik 3: 2017 Yılına Ait Vatandaşlık Verilerine Göre İkamet İzni İle Türkiye’de Yaşayan Yabancılar

Kaynak: (GIGM, 2018b)

2.2.2. Çalışma İzni Sahibi Yabancılar

Çalışma izni, 6735 sayılı “Uluslararası İşgücü Kanunu” (2016, m:3) uyarınca, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı yeni ismi ile Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından belirli bir geçerlilik süresinde düzenlenen ve o süreç zarfında yabancıya bağımlı veya bağımsız olarak çalışma hakkı sunan izin türüdür. Çalışma izni ikamet izni yerine geçer ve Türkiye’de kalış hakkı için ayrıca bir belge alma zorunluluğu bulunmamaktadır.

Adı geçen kanun uyarınca yabancılara bağımlı ve bağımsız çalışma izni, süresiz çalışma izni veya Turkuaz kart verilebilir.

Yabancılara verilen bağımsız çalışma izni, Türkiye’de kendi ad ve namına çalışma hakkı vermektedir. (UİK, 2016, m:3)

Yine yabancılara verilen bir diğer kart turkuaz karttır. Turkuaz kart, ülkenin uluslararası işgücü politikası doğrultusunda, eğitim düzeyi, mesleki deneyimi, bilim ve teknolojiye katkısı, Türkiye’deki faaliyetinin veya yatırımının ülke ekonomisine ve istihdama etkisi

ile Uluslararası İşgücü Politikası Danışma Kurulu önerileri ve Bakanlıkça belirlenen usul ve esaslara göre başvurusu uygun görülen yabancılara verilmektedir. (UİK, 2016, m:11)

Çalışma izni almak suretiyle ülkede barınan yabancı sayısı, ÇSGB 2016 yılı istatistiksel verilerine göre toplam 73.560 kişi olarak ilan edilmiştir. Bunların arasından 73.421 kişiye süreli çalışma izni, 115 kişiye süresiz çalışma izni ve 24 kişiye ise bağımsız çalışma izni verilmiştir. (ÇSGB, 2018)

2016 yılı Göç idaresinin istatistiki verilerine detaylı bir göz atıldığında, yukarıda bahsedildiği üzere, 461.217 kişi ikamet izni alarak Türkiye’de ikamet etmekteyken (GIGM, 2018b) yalnızca 73.560 kişinin çalışma izni almak suretiyle Türkiye’de çalışmakta olduğu gözlemlenebilir. (ÇSGB, 2018) Bu doğrultuda Türkiye’nin uyum faaliyetlerinden bahsedilirken bu doneler kullanılarak ilerleyen kısımlarda yoruma gidilecektir.

İkamet izni sahibi yabancılarda sayılan tüm haklardan aynı mevzuat ve düzenlemeler ile faydalanabilir, aynı şekilde 5 yıl kesintisiz çalışma izni sahibi olan yabancılar vatandaşlık başvurusu yapmaya hak kazanırlar. (Türk Vatandaşlığı Kanunu, 2009, m:11)

2.2.3. Uluslararası Koruma Başvuru ve Statü Sahibi Yabancılar

Ülkesinde meydana gelen olaylardan dolayı veya bireysel olarak ülkesine tekrar geri gönderilemeyecek olan yabancılardan uluslararası koruma başvurusu yapması üzerine Türkiye statü değerlendirmesi yapar ve ardından bazı kriterler çerçevesinde yabancılara statü verir. (YUKK, 2013, m:61-90)

Türkiye’ye, 1990 yıllarının sonları ve 2000’li yılların başlarında yaklaşık olarak bir yılda 5.000-6.000 arası sığınma talebinde bulunulmuştur. 2000 yılının başlarında bu sığınma talebinin en fazla olduğu ülkeler İran ve Irak idi. 2008 yılının ardından ise ciddi ve hızlı bir artış gözlemlenmiş olup, 2009 yılında yaklaşık 7.934 başvuru ve 2013 yılında ise 44.800 başvuru alınmıştır. 2013 yılı içerisinde ve sonrasında keskin bir şekilde Irak vatandaşlarının sığınma başvurularında ve aynı şekilde Afganistan vatandaşlarının başvurularında artış yaşanmıştır. 2013 yılında en fazla sığınmacı başvurusu alan 7. ülke olmuştur. (İçduygu, 2014, 13-14)

Uluslararası Koruma başvurusunda bulunan yabancılara başvuru esnasında bir ay geçerli kayıt belgesi verilerek bir ay içerisinde mülakata çağırılır. Yapılan mülakattan sonra

yabancıya ve ailesine altı ay geçerliliği bulunan Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi Kimlik Belgesi düzenlenir. Kayıt tarihinden itibaren en geç altı ay içerisinde başvuru sonuçlandırılır. Başvurunun kabulü halinde yabancıya mülteci, şartlı mülteci ya da ikincil koruma statüsü verilir. (YUKK, 2013, m:61-90) 2017 yılı itibari ile istatistiksel verilere göz atıldığında toplam 112.415 kişi uluslararası koruma başvurusunda bulunmuştur. 2016 yılı verilerine bakıldığında, 66.167 kişinin uluslararası koruma başvurusunda bulunduğu, 23.886 kişinin başvurusunun kabul edildiği, 6.494 kişinin ise başvurusunun reddedildiği görülmüştür. (GIGM, 2018c)

Başvurusu kabul edilen yabancılara yapılan değerlendirmeler neticesinde mülteci, şartlı mülteci veya ikincil koruma sahibi statülerinden biri verilir.

2.2.3.1. Mülteci Statüsü

Cenevre’de imzalanan 1951 Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme 1. Maddesinde yer alan genel tanım uyarınca, mülteci; belirli yaşanmış olaylar sonucu zulüm görmekten haklı olarak korkması sebebiyle vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan kimsedir. 1951 Cenevre Sözleşmesi’nin içselleştirilmesi ile mevzuatımıza girmiş olan YUKK uyarınca ise de benzer bir tanım söz konusudur:

“Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan yada söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında mülteci statüsü verilir.” (YUKK, 2013, m:61)

Statü belirleme sırasında, mülteci statüsü kapsamında olmaya ilişkin hükümler değerlendirilir ve bunun neticesinde karar verilir. Bunlar, haklı nedenlere dayanan zulüm korkusu, ayrımcılık-kişinin yaşamını kazanma, ibadet, normalde mevcut olan eğitim olanaklarından yararlanma hakkına getirilen sınırlamalar zulümle eşdeğerdir.-, cezalandırma – adi suçtan hüküm giymiş kişinin aşırı bir cezaya çarptırılmış olması zulümle eşdeğerdir.-, menşe ülkeden yasadışı çıkış veya yabancı ülkelerde izinsiz kalma – bunun sonucu aşırı cezaya çarptırılma zulümle eşdeğerdir- gibi değerlendirmeler

yapılarak karar verilir. Irk, din, tabiiyet, belirli bir siyasi gruba mensubiyeti nedenleri ana kriterlerdir. Sayılanlar hususunda yukarıda bahsedilen şekilde bir zulüm söz konusu ise şüphesiz değerlendirme sonucu yabancı sığınmacı mülteci statüsü olacaktır.

Mülteci statüsü alan yabancı statü almasından itibaren bağımlı veya bağımsız olarak çalışabilir. Bu durum kimlik belgeleri üzerine yazılır. Çalışılan il, meslek türü, bağımlı veya bağımsız çalışma durumu yalnızca İçişleri Bakanlığı tarafından Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bildirilir. Ayrıca, eğitim, sağlık kuruluşlarından ücretsiz faydalanma hakkına sahip olup, genel sağlık sigortası primleri devlet tarafından karşılanmaktadır. Diğer kamu kuruluşlarının hizmetlerinden ise, yabancı kimlik numarası vasıtası ile faydalanabilme imkanına sahiptir. (Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi ve Uluslararası Koruma Statü Sahibi Kişilerin Çalışmasına Dair Yönetmelik, [UKBS ve UKSS kişilerin çalışmasına dair yönetmelik], 2016, m: 4)

2.2.3.2. Şartlı Mülteci Statüsü

Şartlı mülteci tanımı ise mülteci tanımı ile benzeşmektedir; ancak Avrupa ülkeleri değil Avrupa ülkeleri dışından gelen sığınmacıların değerlendirilmesi sonucu verilebilecek bir statüdür. YUKK (2013, m:62) uyarınca;

“Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan yada söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilir.” (YUKK, 2013, m:62)

Kriterler tamamen aynı olup, yalnızca Avrupa ve Avrupa dışı ülkelere gelmesi anlamında mevzuatta bir ayırma gidilmiştir.

Şartlı mülteci statüne bu değerlendirmelerin ardından sahip olan yabancılar çalışmak istediklerinde, çalışmaya başlamadan önce çalışma izni almakla yükümlüdürler. (UKBS ve UKSS kişilerin çalışmasına dair yönetmelik, m: 5) Mülteci statü sahiplerinde olduğu gibi kimlik numarası vasıtasıyla tüm devlet kurumlarından, eğitim ve sağlık hizmetlerinden faydalanabilmekte ve genel sağlık sigortası primleri devlet tarafından karşılanmaktadır.

2.2.3.3. İkincil Koruma Statüsü

Eğer yabancı;

- Sığınmacı mülteci veya şartlı mülteci olarak adlandırılmıyorsa,
- Ülkesine gönderildiğinde ölüm cezasına mahkûm kılınacaksa,
- İşkenceye, onur kırıcı cezaya maruz kalacaksa,
- Uluslararası veya ülke içerisinde ayırım gözetmeyen silahlı saldırı neticesinde şahsına yönelik ciddi bir tehdit ile karşılaşacak ise,

menşe ülkesinden yararlanamayacak yabancı veya vatansız kişilere ikincil koruma statüsü verilir. (YUKK, 2013, m:63)

İkincil koruma statüsü alan yabancı statü almasından itibaren bağımlı veya bağımsız olarak çalışabilir. Bu durum kimlik belgeleri üzerine yazılır. Çalışılan il, meslek türü, bağımlı veya bağımsız çalışma durumu yalnızca İçişleri Bakanlığı tarafından Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bildirilir. (UKBS ve UKSS kişilerin çalışmasına dair yönetmelik, 2016, m: 4)

2.2.4. Geçici Koruma Statü Sahibi Yabancılar

Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış geri dönemeyen kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızdan geçmiş bulunan yabancılardan bireysel olarak uluslararası koruma talepleri alınamayanlara YUKK 91. maddesine dayanarak geçici koruma statüsü verilir. (Geçici Koruma Yönetmeliği [GKY], 2014, m:1)

Türkiye'ye yasadışı yollarla giriş yapmış olsalar dahi bu kişilerin menşe ülkesinden kaçarak gelmesi ve acil ve geçici koruma talep etmesi nedeni ile para cezası alınmaz ve herhangi bir yaptırımında bulunulmaz. (GKY, 2014, m:5)

Bakanlar Kurulu, geçici koruma kapsamına alınacak olanlar, gerekli görüldüğü takdirde geçici koruma süresi, geçici koruma statüsünün uzatılması veya sona ermesi koşulları, ülke genelinde veya belirli bir bölgede uygulanıp uygulanmayacağı, geçici koruma kapsamında ülkemize kabul edilenlerin sınırlandırılıp sınırlandırılmayacağı hususlarını belirlemeye yetkilidir. (GKY, 2014, m:10) Yönetmelik hükmü içerisinde halen Bakanlar Kurulunun gerçekleştirdiği belirtilen bu uygulamalar 2/7/2018 tarihli 703 sayılı KHK'nin 71 inci maddesiyle, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu içerisindeki "Bakanlar

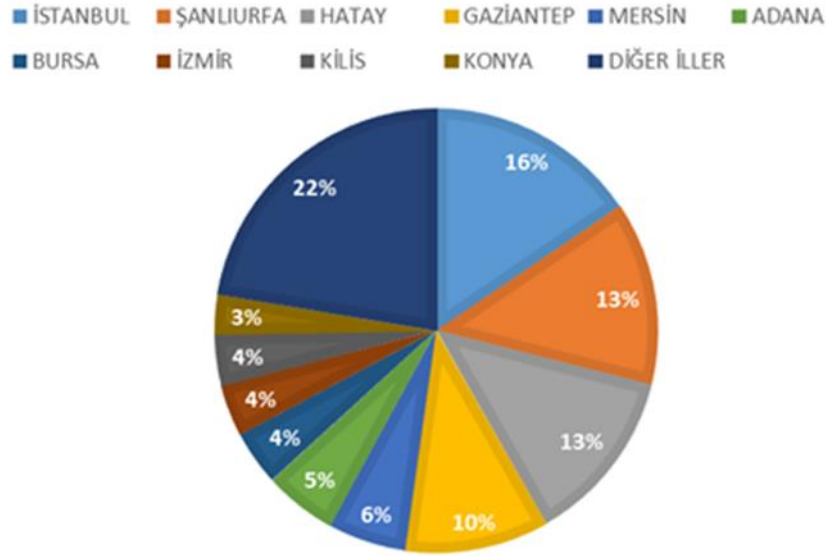
Kurulu” ibaresi “Cumhurbaşkanı” şeklinde değiştirilerek yetkiler Cumhurbaşkanına devredilmiştir.

Ülkemizde mevcut uygulamada yalnızca Suriyeliler için uygulanan bir geçici koruma sistemi bulunmaktadır. Geçtiğimiz yıllarda bu statü Iraklılar için de tanınmıştır. Ancak şu an aktif olarak Suriye vatandaşı yabancılar için geçici koruma statüsü belirleme işlemleri yapılmaktadır. Bu işlemler, geçici koruma kayıtları yapılırken yabancıların sunabileceği herhangi bir belgesi yok ise, aksi ispatlanıncaya kadar beyana dayalı olarak biyometrik verileri alınarak merkezi veri tabanına kaydolur. (GKY,2014, m:21)

Geçici Koruma statü sahibi yabancıların eğitim ve sağlık gibi temel hizmetleri sunulmakta ve geçici korunanlar için mevcut bulunan barınma merkezlerinde tüm hizmetler ücretsiz olarak sağlanmaktadır. (GKY,2014, m:26, 27, 28)

Ülkemizde yaşayan geçici koruma statü sahibi sayısı, 2016 yılı verilerine göre, 3.424.237 iken, 2017 verilerine göre ise, 3.424.237 ve 2018 Şubat ayına kadar olan istatistiksel verilere bakıldığında ise, 3.531.416 kişinin geçici koruma alarak Türkiye’de ikamet ettiği görülmektedir. Geçici Koruma statüsü alarak ülkemizde barınan yabancıların en fazla tercih ettiği il, 548.569 kişi ile İstanbul iken, ikinci tercih edilen il 473.748 kişi ile Şanlıurfa, üçüncü tercih edilen il, 369.090 kişi ile Gaziantep olmuştur. En az tercih edilen ilk il 50 kişi ile Bayburt, ikinci il, 66 kişi ile Artvin, üçüncü il ise, 76 kişi ile Bartın olmuştur. Aşağıdaki tablodan da açıkça görüleceği üzere yabancıların illere dağılımında dengesizlik gözlemlenmektedir. Bahsedilen 10 ile ciddi bir yoğunlaşma söz konusu iken geri kalan 71 il ise, yalnızca en yüksek paya sahip ilk iki ilde bulunan korunan sayısına dahi ulaşamamaktadır. (GIGM, 2018f)

Grafik 4: Geçici Koruma Statü Sahibi Sayısı

Kaynak: (GIGM, 2018d)

Farklı açılardan bakılacak olunursa, il nüfusları ile korunan sayısındaki orantı da büyük önem taşımaktadır. Zira, Kilis en fazla Suriyeli geçici korunan sayısına sahip 9. il olmasına rağmen, nüfusu ile oranlandığında en yoğun Suriyeli geçici korunanın bulunduğu il olarak dikkat çekmektedir. Kilis nüfusu 136.319 olan bir il iken, ilde barınan Suriyeli sayısı ise, 130.560 kişidir. Yani sokakta neredeyse her iki kişiden biri Suriyelidir.

2.2.5. Vatansız Statüsü Sahibi Yabancılar

Vatansız kişi, genel manada herhangi bir devletle vatandaşlık bağı bulunmayan ve yabancı sayılan kişiyi ifade eder. Vatansız kişiler genelde belirli bir devletin vatandaşı iken vatandaşlıktan atılan veya kendi isteği ile vatandaşlıktan çıkan kişilerdir. (YUKK, 2013, m:3)

Vatansız kişi olarak tespiti yapılan yabancılara vatansız kişi kimlik belgesi düzenlenir. Bu belge ikamet yerine geçmekle birlikte, her iki yılda bir yenilenir. Vatansız kişi herhangi bir ülkenin vatandaşlığını kazandığında vatansız kişi belgesi geçerliliğini kaybeder. Vatansız kişiler, herhangi bir ikamet türüne başvurabilirler, kamu düzeni ve güvenliği açısından ciddi tehdit oluşturmadığı sürece sınır dışı edilemezler, 4817 sayılı kanun hükümlerine göre çalışabilirler ve vatansız kişi kimlik belgesi ile geçirilen süreler vatandaşlık hesaplamasında hesaba katılır. (YUKK, 2013, m:50-51)

2.2.6. Türk Soylu Yabancılar

Türk soyundan gelen ancak farklı bir ülke vatandaşlığında yaşayan yabancılar için göç yönetimi sisteminde farklı statüler geliştirilmiştir. Türk soyundan gelen bazı yabancılar için İskan Kanunu uyarınca serbest göçmen statüsü, bazıları için iskanlı göçmen statüsü verilebilirken, bazı yabancılar ise, 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu uyarınca insani veya uzun dönem ikamet izni düzenlenmektedir.

Afganistan’da yaşayan Türk soylular, Çin’in Doğu Türkistan özerk bölgesinde yaşayan Uygur Türkleri gibi mevzuat uyarınca getirilmesi gerekli görülen belgeleri getiremeyen Türk soylular için insani ikamet izni düzenlenebilmektedir. 6458 sayılı Yasa’nın 46. maddesi uyarınca insani ikamet izni başvuruları beyana dayalı olarak il göç idaresi müdürlüklerince alınır ve araştırma yapılmak üzere Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’ne iletilir. Uygun görülen yabancılar insani ikamet izni verilmek üzere bakanlık oluru alınır ve il müdürlüklerine sistem girişleri yapılmak üzere gönderilir.

6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 105 inci maddesinde belirtilen, İçişleri Bakanının başkanlığında, Aile ve Sosyal Politikalar yeni ismi ile Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Avrupa Birliği, Dışişleri, İçişleri, Kültür ve Turizm, Maliye, Millî Eğitim, Sağlık ve Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme bakanlıkları müsteşarları ile Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanı ve Göç İdaresi Genel Müdüründen oluşan Göç Politikaları Kurulu’nun 15.02.2017 tarihli 2017/01-04 sayılı karar uyarınca Batı Trakya, Bulgaristan vatandaşı Türk soylular ve Uygur Türkleri ile Ahıska Türklerine hiçbir koşul aranmaksızın uzun dönem ikamet izni yani süresiz ikamet izni verilmesi uygun görülmüştür.

3835 sayılı Ahıska Türklerinin Türkiye’ye Kabulü ve İskânına Dair Kanun çerçevesinde kurulan Üst Komisyon tarafından sekretarya işlemleri gerçekleştirilen yine 5543 sayılı İskan Kanunu uyarınca Bakanlar Kurulu tarafından ülkemize iskan edilmesi kararı verilen Ahıska Türklerinin yurda alınması ve kalıcı olarak iskan edilmeleri için Eylem Planı hazırlanmak suretiyle genel toplamda 20.098 Ahıska Türkünün ülkede iskanları sağlanmıştır. (GIGM, 2016)

Tablo 1: İskân İşlemi Gerçekleştirilen Ahıskalıların Sayısı

Yerleştirilen İl	Yerleştirilen Ahıska Türkü Sayısı	Yılı
Bitlis	232	2016
Erzincan	1866	2016

Kaynak: (GIGM, 2016)

Serbest göçmen olarak tanımlanan göçmenler Türk soylu olup farklı bir ülke vatandaşlığında bulunanlardan devlet eliyle iskan istemeyenlerden Dışişleri Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı tarafından belirlenenlerdir. (İskan Kanunu, 2006, m:3)

Serbest göçmenlerden Türk uyruğundan veya Türk vatandaşlığından olan 1. Veya 2. Dereceden akrabalarından referans mektubu alabilenler veya buldukları ülke konsolosluğuna bizzat başvuruda bulunanlar (İskan Kanunu, 2006, m:5) Türkiye'ye gelerek buldukları bölgedeki yerleşim yerinin en büyük mülki idare amirliklerine başvuruda bulunurlar ve kendilerine 2 yıl geçerli göçmen belgesi tanzim edilir. Bu belge yabancıya vatandaşlığa başvuru hakkı tanır. (İskan Kanunu, 2006, m:8) 5543 sayılı İskan Kanunu uyarınca anlatılan şekilde serbest göçmen başvuruları alınır. Aynı kanun uyarınca iskanlı göçmen olarak tanımlanan göçmenlere ise ilgili Bakanlar Kurulu kararı ve belirlenen genel politikalar kapsamında değerlendirilir ve nihayete erdirilir.

Serbest göçmen statüsü alan göçmenlerden vatandaşlık başvurusunda bulunanların başvuruları Nüfus Genel Müdürlüğü tarafından vatandaşlığa alınma şartları uyarınca değerlendirilir ve uygun görülen yabancılara 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı kanunu uyarınca vatandaşlık verilir. Diğer statülere nispeten Türk soylu davet mektubu ve göç vizesi ile gelen bu yabancılardan vatandaş olma durumları uygulamada daha kolaydır. Vatandaş olduktan sonra tanınan haklar bakımından değerlendirildiğinde bu statü diğer statülere kıyasla büyük haklar doğuran ayrıcalıklar taşımaktadır.

Yukarıda bahsedilen yasal kalış statülerinden herhangi birine sahip olmaksızın ülkede kalan veya yasal statüsü bulunmaktayken herhangi bir suça karışan göçmenler ise düzensiz göçmenler olarak bilinmektedir.

2.2.7. Düzensiz Göçmenler

Düzensiz göçmen; Türkiye'ye illegal yollarla göç etmiş veya göç ettikten sonra illegal konuma düşmüş – vize süresi veya vize muafiyet süresi bittikten sonra en fazla on gün içerisinde ülkeyi terk etmemiş- veya ülke içerisinde herhangi bir suça karışmış olan

yabancılara verilen isimdir. (GIGM, 2019c) Düzensiz göçmenler hiçbir ülkenin barındırmak istemediği ve yasal çerçeve içerisinde bir an önce sınır dışı ettiği göçmen türüdür.

Türkiye’de bulunan ve tespiti yapılan düzensiz göçmenler vize ihlali, ikamet ihlali, kamu sağlığını tehdit edecek hastalık, herhangi bir suça karışmış olması, terör örgütleri ile bağlantısının olduğunun anlaşılması, gerçek dışı ve sahte belgeler beyan etmiş olması, geçimini gayrimeşru yollardan sağlıyor olması, çalışma izni olmadan çalışması, uluslararası koruması başvurusunun reddedilmesi veya başvurusunun geri çekilmesi gibi nedenlerle ülkede yasadışı olarak kaldığı tespit edilenlerin tamamı mevzuata göre düzensiz göçmen olarak görülür. Bu sebeplerin tamamı yabancılara sınır dışı etme sebebidir. (YUKK, 2013, m:52) Sınır dışı kararı ve bu sınır dışı kararının uygulanması için geçen süre boyunca yabancılara gözetim altında tutulması yasal mevzuatta Anayasa’nın 16. maddesine dayanır. Bu maddeye göre, yabancılara temel hak ve hürriyetleri milletlerarası hukuka uygun olarak kanunla sınırlanabilir. Kişiyi hürriyetinden yoksun bırakmanın yasal dayanağı ise, yine Anayasa’nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasının son tümcesinden anlaşılacağı üzere; usulüne aykırı şekilde ülkeye girmek isteyen veya giren ya da hakkında sınır dışı etme yahut geri verme kararı verilen bir kişinin yakalanması veya tutuklanması halleri dışında kimse hürriyetinden yoksun bırakılmayacağı yönündedir. Bu minvalde Anayasa’nın 19. maddesi söz konusu yabancılara yakalanması ve idari gözetim altına alınmasının kanunda belirtilen şekil ve şartlarla mümkün olabileceğini her halükârda milletlerarası anlaşmalara aykırı olamayacağını belirtmiştir. (Ekşi, 2014)

Türkiye’nin düzensiz göçmen istatistiksel verilerine göz atılacak olursa, 2017 yılı içerisinde toplam 175.752 düzensiz göçmen yakalanmıştır. En fazla düzensiz göçmenin barındığı iller ise, 1000 düzensiz göçmenin üzerinde olan, İstanbul, Edirne, Kırklareli, Erzurum, Artvin, Şırnak, Hakkâri, Van, Ağrı, Muş, Bitlis, Iğdır, Erzincan, Sivas, Hatay, Gaziantep, Antalya, Mersin, Muğla, Aydın, İzmir, Çanakkale ve Amasya illeridir.(GIGM, 2018e)

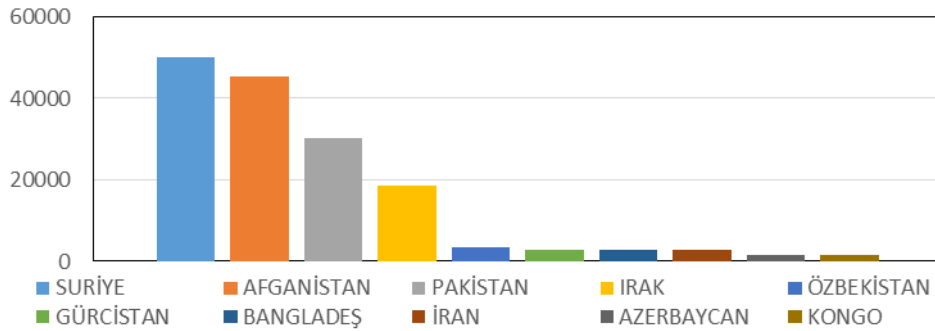
Vatandaşlık bazında bir sıralama yapmak gerekirse, en fazla yakalanan düzensiz göçmenler, sırası ile, Suriye, Afganistan, Pakistan, Irak, Özbekistan, Gürcistan,

Bangladeş, İnan, Azerbaycan ve Kongo olarak kaydedilmiştir.(bkz. Grafik 5) (GİGM, 2018e)

Ülkemizde ulusal ve uluslararası mevzuata uygun olarak sınır dışı edilmek üzere idari gözetim altında tutulan ve sınır dışı edilen yabancıların yeniden düzenli göçmen olarak ülkeye tekrar girmesini ve yasal mevzuat uyarınca hareket etmesini kolaylaştıracak uygulamalara geçilmiştir. Örneğin Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından Valiliklere iletilen resmi yazı ile vize ihlaline düşen yabancıların kalışlarının yasal hale getirilebilmesi için uygulamaya geçilmiştir. Bu uygulama kapsamında kaçak olarak Türkiye’de yakalanan bir düzensiz göçmene ülkeyi terk etmesi için süre verilerek bu yasal süre içerisinde ülkeyi terk etmesi ve yabancıların ülkeden çıkış yaptığı esnada hudut kapılarında para cezasını ödemesi gerektiği tebliği yapılmaktadır. Para cezasını ödeyen yabancılar yeniden ülkeye girmek istediğinde ise belirli bir süre içerisinde ülkenin yetkili makamlarından ikamet izni talep etmesi koşulu ile ülkeye girişine izin verilmektedir. Bu sayede düzensiz göçmen olarak ülkede yaşayanların tekrar ülke sınırlarına girdiklerinde düzenli göçmene dönüşebilmeleri için fırsat tanınmaktadır.

Ülkemizde yaşayan düzensiz göçmenlerin genel istatistiklerine bakıldığında ise en fazla düzensiz göçmenin vatandaşlığında bulunduğu ilk üç ülke aşağıdaki grafikte de görüldüğü üzere Suriye, Afganistan ve Pakistan’dır.

Grafik 5: Vatandaşlıklarına Göre Düzensiz Göçmenler

Kaynak: (GİGM, 2018e)

Bir sonraki bölümde Türkiye’nin mevcutta uyguladığı faaliyetlerin yabancıların uyumu noktasında ne kadar etkili olduğu yönünde yapılan araştırmalar anlatılacak ve yorum getirilecektir.

2.3. Yabancıların Türkiye'ye Uyum ve Türkiye'de Uygulanan Faaliyetler

Bu kısımda yabancıların Türkiye'ye uyum sağlayabilmesi adına ülkemizde hali hazırda uygulanmakta olan birtakım faaliyetlere değinilecektir.

2.3.1. Türkiye ve Uyum Politikası

Türkiye'nin göç politikasından yola çıkılarak yorumda bulunmak gerekirse, asimilasyon bir kenara, entegrasyon kelimesini dahi mevzuatına işlememiş, uyum kavramına odaklanmıştır. Türkiye göç eden yabancıları yok etme, eritme politikası yerine uyum politikasını tercih etmiş bulunmaktadır.

Entegrasyonun kelime manasına bakıldığında göçmenin göç ettiği topluma uyum intibak sağlamasından bahsedilmektedir. Oysaki Türkiye'nin uyguladığı politika çerçevesinde karşılıklı bir uyumdan söz edilmektedir. Bu göç politikasına göre; uyum asimilasyon veya entegrasyon anlamına gelmemektedir. Uyum genel manada göç eden ve göç alan toplumun gönüllülük esasına dayanarak birbirlerini anlamaları ile ortaya çıkan harmonizasyondur. (GIGM,2019b)

Yabancıların toplumla, toplumun da yabancılarla uyum içinde yaşayabilmesi adına yapılacak çalışmalara zemin hazırlanmış ve çalışmalarda iki yönlü aktif bir etkileşim ve gönüllülük öngörülmüş, göçmen odaklı yaklaşım benimsenmiştir. (GIGM, 2019b)

6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununa göre ise uyum başlığı altında ülkenin benimsediği politikaya yer verilmiş ve yapılabilecekler sıralanmıştır. Buna göre:

“Genel Müdürlük, ülkenin ekonomik ve mali imkânları ölçüsünde, yabancı ile başvuru sahibinin veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerin ülkemizde toplumla olan karşılıklı uyumlarını kolaylaştırmak ve ülkemizde, yeniden yerleştirildikleri ülkede veya geri döndüklerinde ülkelerinde sosyal hayatın tüm alanlarında üçüncü kişilerin aracılığı olmadan bağımsız hareket edebilmelerini kolaylaştıracak bilgi ve beceriler kazandırmak amacıyla, kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ile uluslararası kuruluşların öneri ve katkılarından da faydalanarak uyum faaliyetleri planlayabilir. Yabancılar ülkenin siyasi yapısı, dili, hukuki sistemi, kültürü ve tarihi ile hak ve yükümlülüklerinin temel düzeyde anlatıldığı kurslara katılabilir. Kamusal ve özel mal ve hizmetlerden yararlanma, eğitime ve ekonomik faaliyetlere erişim, sosyal ve kültürel iletişim, temel sağlık hizmeti alma gibi konularda kurslar, uzaktan eğitim ve benzeri sistemlerle tanıtım ve bilgilendirme etkinlikleri Genel Müdürlükçe kamu kurum ve

kuruluşları ile sivil toplum kuruluşlarıyla da iş birliği yapılarak yaygınlaştırılır.”
(Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, [YUKK], 2013, m:96-1, 96-2,96-3)

Bu çerçevede karşılıklı uyumu kolaylaştıracak etkinliklerin uyum adı altında değerlendirilebileceğini, bahsi geçen yabancıların sosyal hayata adapte olabilmelerini kolaylaştıracak faaliyetler gerçekleştirilmesinin uyum faaliyeti olarak değerlendirilebileceğini ve bulunduğu ülkedeki hak ve yükümlülükleri, dili vs. alanlarda küçük çaplı kursların düzenlenebileceğini ve temel hizmetlerin eğitim şeklinde sunulabileceğini anlatmaktadır. Buradan asimilasyon veya entegrasyon kelimelerinin Türkiye'nin göç sisteminin bir parçası olmadığı kanaatine varılabilir. Temel olarak yabancılardan kendi kültürlerinden vazgeçmek zorunda kalmadan topluma ahenk sağlaması beklenmektedir. Göç alan toplumdan ise, bunun gerçekleştirilmesini kolaylaştırma yönünde faaliyetler beklenmektedir. Etkileşim içerisinde toplum içerisinde bir farkındalık uyandırmak ve hem yabancıları hem de kültürlerini koruma altına almaktır.

2.3.2. Türkiye'nin Uyguladığı Uyum Projeleri

Yabancıların Türkiye'ye uyumunun hayatın her alanına ilişkin olması gerekmektedir. Gerek eğitim gerek sağlık gerek sosyal alanlarda ve daha birçok alanda uyumun sağlanmış olması yabancılar ve toplumun refahını artırmak ve ahengi yakalamak anlamında önemli bir paya sahiptir. Kanunları bilen, üçüncü kişilere ihtiyaç duymadan işlemlerini kendisi başarabilen ve halkla uyum içerisinde yaşamını sürdürebilen toplumların yani uyumu yakalayan bireylerin nefret ve kültürel dışlanmaya maruz kalması ve suç eylemlerini gerçekleştirilmesi beklenemez.

Bu doğrultuda Türkiye yoğun göç akımlarının ardından birtakım faaliyetlere başlamıştır ve faaliyetlerini her geçen gün artırma yolunda adımlar atmaktadır.

2014-2018 yılları arasının kalkınmasını amaçlamak üzere hazırlanan Onuncu Kalkınma Planının 348. ve 356. Tedbirlerine göz atılacak olunursa;

“348. Tedbir: Ekonomik gelişmeler ve yürütülen dışa açılma politikaları ülkemizin göç alan ve veren ülke konumunu güçlendirmektedir. Göç alanında güvenilir bir veri sisteminin oluşturulması, yurt dışında yaşayan vatandaşlarımızın ekonomik ve sosyal statülerinin güçlendirilmesi ve ülkemizle ilişkilerinin geliştirilmesi, göç ve uluslararası koruma alanında hukuki ve kurumsal düzenleme eksikliklerinin tamamlanması, uluslararası

korumadan faydalananlar için sağlık, barınma ve eğitim sorunlarının giderilmesi ihtiyacı devam etmektedir.”

“356. Tedbir: Ülkemize yurt dışından gelen göçmen, uluslararası korumaya muhtaç olanlar, kaçak işçiler ve transit geçiş yapanlara ilişkin etkin bir izleme ve takip sistemi oluşturulacak ve uluslararası koruma statüsü tanınan kişilerin ülkeye uyumu desteklenecektir.” (Onuncu Kalkınma Planı, 2004-2018)

Kalkınma planına dahi konu olan göç olgusu göç yönetiminde köklü değişikliklere gidilmesi yönünde doğal bir sürece itmiştir. Bu değişikliklerden bir kısmı ve en önemlisi yabancıların Türkiye’de kalışını hukuki zemine oturtmaları ve yasal olarak kalmaları için hukuki bilgilendirme yapılması, eğitim alanında çocukların eğitime katılımının teşvik edilmesi, dil kursları vasıtası ile gerek çocuk gerekse yetişkinlerin Türkçe öğreniminin kolaylaştırılması, mesleki eğitim kursları sayesinde mesleki yeterlilik kazanmaları ve ekonomik hayata katılımları, temel sağlık ihtiyaçlarını karşılayabilmek adına bilgilendirilmeleri ve yeterli hizmet olanağının sunulması ve kültürel uyumun sağlanması gibi faaliyetlerdir. Bu bölümde yukarı sayılanların tamamı hakkında yapılan faaliyetler anlatılacak ve bunların arasında en önemlisi ve ilk aşama olan yabancılara ve Türk halkına göç yönetimi sisteminin duyurulması, bilgilendirilmesi ve Yabancıların Türkiye’de kalışlarının yasal zemine oturtulması ve bilgilendirilmesi hususunda neler yapıldığına ilişkin bilgilendirme öncelikli olarak yapılacaktır.

2.3.2.1. Türkiye’nin Yeni Göç Sisteminin Tanıtımı

Uyumu sağlayabilmenin yolu yukarıda da bahsedildiği üzere Türkiye’nin göç politikası uyarınca göç yönetimi sisteminin tanıtılmasından geçer. Zira göç yönetimi ve politikası hakkında bilgi sahibi olmayan halkın anlam veremedikleri ve bilgi sahibi olmadıkları bir politikaya destek vermeleri beklenemez. Yabancıların ise, bilmedikleri bir sisteme ulaşım sağlamaları ve muamma olan hukuki sürece korkmadan girebilmeleri güçleşir denilebilir.

Hem yabancılar adına hem de toplum adına bilgi sahibi olmak ve politikanın hedefini çözmek politikaya ve yönetime destek olmalarının birinci ayağıdır.

“Türkiye neden kitlesel göç akınına dur demiyor?”, “Türkiye niçin bu denli göçmeni herhangi bir kriter belirlemeden kabul ediyor?” sorularının cevaplarını bilmek isteyen bir toplumun herhangi bir açıklama gelmeksizin göçmenlere ılımlı bakmaları ve nefret ortamından uzak durmaları beklenemez.

Bu soruların cevaplarının bir kısmı ülke yöneticileri tarafından halka aksettiriliyor ancak bir kısmı ise üstü kapalı anlatılmak durumunda kalıyor. Ancak tamamı hakkında bilgi sahibi olunmasa dahi amaç ve uyum konusunda halktan beklentiler hususunda bilgi sahibi olmaları yeni göç sistemi ve uyum politikasının hayata geçirilebilmesi için önem arz etmektedir denilebilir.

Bu doğrultuda yeni göç yönetimi hakkında konsolosluklar başta olmak üzere birçok kurum ve kuruluşla bilgilendirme toplantıları yapılmış, halkla devlet arasında önemli bir yeri olan STK'ların bilgilendirilmeleri sağlanmaya çalışılmış ve yerel yönetimlere bilhassa belediyelere bilgilendirme faaliyetleri yapılmıştır. (GİGM, 2019a)

Dergi ve gazetelerde tanıtım makaleleri yayınlanmış ve Göç Postası, Göç Dergisi gibi yayınlar piyasaya sürülmüştür. Birçok göçmeni havayolu vasıtası ile ülkemize getiren Türk Hava Yolları, Skylife dergisinin muhtelif sayılarında göç sistemi ve ikamet izin süreci hakkında bilgilendirme maksatlı yayınlar yapılmıştır. GİGM internet sitesinde bilinmesi gerekenler hakkında duyurular yapılmış ve amaç, hedef, ilkeler, politikalar yönünde bilgilendirme broşürleri, kitapçıkları, faaliyet raporları, duyuruları yayınlanmıştır. Bu kitapçıkların, broşürlerin, dergilerin, makalelerin ve sempozyumların basılması sağlanmış, illerde kurumlara ve bu sayede göçmenlere aktarımı sağlanmıştır.

Kurumun ve göç yönetiminin en önemli tanıtım faaliyeti şüphesiz kalış izinleri ve yasal mevzuat açısından olmuştur.

2.3.2.2. Yasal Kalış Hakkında Hukuki Bilgilendirme

Uyumu kolaylaştırmanın en önemli yolu yasal kalışı düzenlemektir denilebilir. Zira yabancıların kaçak vaziyette ülkede bulunmaları elbette ki onların halka kaynaşabilmeleri, temel hizmetlerden faydalanabilmeleri, devlet kurumları ile ilişki kurabilmeleri, ekonomiye katılabilmeleri zorlaşacaktır. Böyle bir statüde düzensiz göçmen olarak Türkiye'de barınmaya çalışan yabancıların uyum sağlaması zordur yorumu yapılabilir. Zira, ekonomik hayata katılımı yasal yollarla gerçekleştiremeyeceğinden kaçak yollarla çalışma yoluna başvuracaktır. Yasal yollarla ev kiralama, elektrik, su, doğalgaz gibi hizmetlerden yararlanma konusunda problemler yaşayacaktır. Hastalandığında hastanelerden faydalanmak istediğinde aktif bir yabancı kimlik numarası bulunmadığından hizmet alma noktasında problemler yaşayacaktır.

Çocukları doğduğunda nüfusa kaydetme, eğitim alması için okula yazdırma gibi en temel haklarını kullanamayacaklardır. Bu ve bunun gibi birçok hizmetten faydalanamayan ve sürekli yakalanma korkusu ile yaşayan yabancıların halka uyumu beklenemez. Aksine herhangi bir suça karışmaları ve hukuk dışı iş yapmaları doğal bir süreç gibi ardı ardına gelecektir. Bu sebeple yabancının kaçak vaziyette bulunması uyumu zorlaştıran en önemli unsurdur denilebilir.

Türkiye düzensiz göçmen sayısını azaltmak ve tüm göçmenlerin kayıt altına alınabilmesini sağlamak ve hukuki boyutta yabancıların kurallara uyumunu sağlamak adına mevzuat bilgilendirmeleri yapmaktadır. 18.5.2015 yılında Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün taşra teşkilatının tüm iş ve işlemlerinin Emniyet Genel Müdürlüğü taşra teşkilatından devralması ile birlikte, il bazında bulunan yabancılara Türkiye'de kalışlarını yasal hale dönüştürebilmeleri ve genel hukuki süreç hakkında bilgilendirilebilmeleri adına ve yeni göç sisteminin tanıtılması adına birtakım bilgilendirme toplantıları yapılmaya başlanmıştır. Bununla beraber bilgilendirme toplantıları yenilenen mevzuat uyarınca yabancılara sürekli olarak iletmeye çalışılmış ve Alo 157 YİMER hattı faaliyete geçerek yabancıların bilgi almak istediklerinde 7 gün 24 saat ulaşabilmeleri adına bir sistem kurulmuştur. 2016 yılı istatistiklerine bakıldığında ise, toplam 963.513 çağrı kaydedilmiştir. (GİGM, 2016g) Bu çağrılardan anlaşılacağı üzere, yabancılar yasal kalışlarının sağlanabilmesi adına bilgi almak isteği içerisine girmiş ve günbegün artan ikamet izinli yabancı sayısındaki artışa bakıldığında yasal kalışlar ve yabancıların Türkiye'de yaşama isteği artmıştır yorumu çıkarılabilir. Kalış hakkının yasal zemine oturtulmasının ardından en önemli faaliyetlerden biri olan eğitim kapsamında neler yapıldığı da büyük önem arz etmektedir.

2.3.2.3. Eğitim İmkanlarına Ulaşım

Göçmenlerin eğitim anlamında bilgilendirilmesi ve hatta bilgilendirmenin yanı sıra teşvik edilmesi eğitim ve beraberinde gelecek olan uyumun en önemli halkasıdır.

Bu anlamda teşvik ve bilgilendirme maksatlı olarak özellikle Suriyeli çocukların eğitim sürecinde, Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü ile ortak çalışmalar yürütülmeye başlanmış ve uyum sürecinde en büyük paya sahip olan Türkçe dil kursları açılmıştır. (MEB, 2019c)

MEB ve BMMYK iş birliğinde, GİGM katılımı ile Suriyeli çocukların eğitime uyumunun sağlanması maksadı ile çalıştaylar düzenlenmiştir. Bu kapsamda, çalıştayların amacı Suriyeli çocukların dil bilmeyenleri için Türkçe dil kurslarına yönlendirilmesi ve dil kursunda Türkçe öğrenen çocukların ilköğretime adaptasyonunun sağlanmasıdır. Faaliyet sahası ise, okula gidemeyen Suriyeli çocukların tespitinin sağlanması ve okula teşvik amaçlı yapılabileceklerden ve dil kurslarına katılımın sağlanması ve yaş- seviye tutarsızlığı olan çocukların adaptasyonu boyutunda yapılabileceklerden oluşmaktadır. Örneğin, 10 yaşına gelmiş bir çocuğun o yaşa kadar eğitim görmemiş olması, Türkiye'ye geldiğinde 1. Sınıftan ve hatta dil bilmiyor ise, dil kursu seviyesinden başlaması, aynı sınıfa giden çocuklarla aynı yaş grubunda olmaması uyum sağlayabilmesini güçleştirecektir. Yaş olarak ve görünüm olarak diğerlerinin farklı olanın ortama ayak uydurması ve diğerlerinin arasında da kabul görmesi zor bir süreç olacaktır. Bu sürecin çocuklar üzerinde olumsuz psikolojik etkilerini azaltmak amaçlı çalışmalar yapılmakta ve çözüm önerileri geliştirebilmek adına çalıştay konuları olmaktadır. Konuya getirilen çözüm önerilerinden bir tanesi olan hızlandırılmış kurslar faal olarak kullanılmaktadır. (MEB,2017a)

Yine MEB tarafından yabancı öğrencilerin eğitime devamsızlık yapmadan katılımının sağlanması için Şartlı Eğitim Yardımı modülü geliştirilmiştir. Türk Kızılay'ı, MEB, ASPB, UNICEF, AFAD ortaklığında yürütülen bu proje yabancı öğrencilerin eğitime teşvikini amaçlamaktadır. Projeden faydalanmak isteyen yabancı öğrencilere belirli bir devamsızlık süresini aşmamaları şartı ile nakdi yardım yapılmaktadır. Bu sayede aile bireylerinin çocukları eğitim sahasına göndermeleri için bir teşvik edici bir rol üstlenmesini sağlamaktadır. (MEB,2017b)

Yaz dönemi Türkçe kurslarının düzenlenmesi projeleri de yabancı öğrencilerin eğitim sistemine ayak uydurmalarını kolaylaştıracak faaliyetlerden bir tanesidir.

Düzensiz göçmenlerden idari gözetim altında tutulan ve sınır dışı edilmek üzere birkaç ayı bulabilen bu süreç içerisinde ebeveynleri ile birlikte idari gözetimde kalması gereken çocuklar için eğitim sürecinden uzak kalmamaları anlamında bu süre içerisinde yabancıların idari gözetimde tutulduğu yer olan geri gönderme merkezlerinde eğitim verecek öğretmenlerin bulundurulması ve bu süre zarfında dahi eğitimden uzak kalmamaları da GİGM ve MEB'in en önemli projelerinden bir tanesidir.

Uygulamada yabancı çocukların eğitiminin önünde bir engel olarak görülen sorunlardan bir tanesi ise kurumların uygulamaya geçirdikleri bir sistem vasıtası ile çözülmüştür. Bu sorun yabancı çocuklar için yasal kalış başvurusu yapıldıktan sonra neticelendirme sürecinin uzun sürmesi ve bunun sonucunda yabancı kimlik numarası olmaksızın eğitim sistemine kaydolamaması anlamına gelmekteydi. Bu manada haklarında yasal kalış başvurusu yapılan yabancı çocuklar için geçici olarak kimlik numarası verilmekte ve bu sayede eğitim kayıtları gerçekleştirilmektedir.

Yine bir başka uyum faaliyeti olan, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü sitesinde yayınlanan MUYU karakteri ile göçmen çocukların adaptasyon sürecini hızlandırmak ve tüm çocukların göçmen çocuklar için empati kurabilmelerini sağlamak üzere çalışmalar düzenlemiştir. Bu doğrultuda, ülke çapında göç konulu resim yarışmaları düzenlenmiş ve yoğun ilgi görmüştür. Site içerisine Türk kültürüne ait çeşitli karakterler, oyunlar, resimler ve hikayeler yerleştirilmiştir. MUYU karakterinin hikayeler anlattığı resim, boyama kitapları ve renkli kalemlerin bulunduğu eğitim setleri hazırlanmış ve çocuklara 81 ilde dağıtılmıştır. (GIGM, 2017)

Çocukların uyumu ve adaptasyonunun sağlanması genel manada ailenin adaptasyonunun hızlanmasına yardım edecektir, zira çocuk okullarda öğrendiğini evde anlatacak veya heves içerisinde yeni bir dil öğrenirken ailesinin de bazı kelimeleri öğrenmesine yardımcı olacak ve hatta okullarda yapılan teşviklerle ailesinin de kurslara katılımının yolunu açacaktır.

Ancak bir başka konu üzerine odaklanılacak olunursa, yabancı öğrenciler genellikle devlet okullarını değil özel eğitim veren geçici eğitim merkezlerini tercih etmekteydi. Ancak yakın zamanda MEB tarafından bu eğitim merkezlerinin kapatılması kararı alınmış ve kapatılma süreci devam etmektedir. (MEB, 2017a)

Geçici eğitim merkezlerinden bir tanesinde eğitim gören bir öğrenci ile yapılan söyleşi esnasında öğrencinin mevcuttaki okulunda Suriye vatandaşı öğrenciler bulunduğunu ve bundan dolayı orada mutlu olduğunu, hepsinin arkadaş olduğunu, ayrılmak istemediğini ve Türk okuluna daha önce gittiğinde beğenmediğini dile getirmiştir. (ilkha.com, 2018) Bu söyleşiden anlaşıldığı üzere, yabancı öğrencilerin toplumla kaynaşmaktan ziyade bu okullarda eğitim görmek suretiyle halktan ayrıştırıldığı düşünülebilir. Çünkü aynı vatandaşlıktan gelen bir kısım çocuğun kimi zaman kendi dillerinde eğitim gördüğü bu

okullarda dışarıya kendini kapatan ve halkın içerisine karışması güçleşen bir sistemi yerleştirdiği ve kapatılması kanaatinin tarafımızca, uyum noktasında önemli bir hamle olduğu düşünülmektedir. Bir başka örnek verilecek olursa, Avusturya'da ilk ve ortaokullarda uygulamaya konacak olan Almanca bilgisi yetersiz olduğu tespit edilen çocukların bulunduğu sınıflardan alınarak Almanca eğitimi verilecek olan sınıflara alınması kararı halk ve pedagoglar tarafından eğitimde gettolaşmaya neden olacağı yönünde eleştirilmiştir. Almanca dilinde yetersiz olan çocukların çoğunun yabancı öğrencilerden oluşacağını ve sınıflarından koparılarak psikolojik açıdan kendini kötü hissetmesini sağlayacak bu uygulamanın ardından çocukların benzer ülkelerden gelen diğer yabancı çocuklarla ortak kültürlerini ve dillerini devam ettirmeleri ve Almancalarının da bu sebeple gerileyeceğini savunmuşlardır. (memleket.com.tr, 2018)

Bu örnekle aynı pencereden bakılacak olunursa, yalnızca dil eğitimi için bir veya iki sene yeterli bulana kadar öğrencilerin karma sınıflardan uzaklaştırılması gettolaşmaya neden olacağı yönünde endişelerin ortaya çıkmasına neden olurken, Türkiye'de geçici eğitim merkezleri vasıtası ile yabancı öğrencilerin halktan tamamen uzaklaştırılması ve karma sınıflarda eğitim görmesinin önüne geçilmesinin daha büyük bir endişe sebebi olması gerektiği tarafımızca düşünülmektedir. Bu doğrultuda öğrencilerin en doğal uyum sürecinin gerçekleşeceği karma eğitimlerin yaygınlaştırılması daha doğru olacaktır.

Çocukların zihinlerinin öğrenmeye daha açık ve berrak olduğu düşünülürse, eğitim çocukların bir arada uyum içerisinde olabileceği ve farklı kültürlerden ve coğrafyalardan gelmiş insanların farklarını yadırgamadan doğal karşılanmasının küçüklükten itibaren öğrenileceği ve yabancı çocukların da Türkçe öğrenimin kolaylaşacağı en uygun yerdir karma eğitim alanları. Bu öğreti ile yetişen çocukların, büyüdüğünde ayrımcılığa ve dışlamaya sıcak bakması ve uygulaması pek de büyük bir olasılık olmayacaktır.

Eğitim sistemi gibi elzem konulardan biri olan yabancıların sağlık sistemine katılımı da büyük önem arz etmektedir.

2.3.2.4. Sağlık İmkanlarına Ulaşım

En temel ihtiyaç ve haklardan biri olan hastalık durumlarında ve acil durumlarda hastanelerden faydalanmaktır. Her ne kadar hak olarak görülse de sağlık imkanlarına erişim ve diğer kamu kurumlarına erişim uyum başlığı altında değerlendirilebilecek bir

konudur. Zira her faaliyetini kolaylıkla yerine getiremeyen her alanda birçok zorluklarla karşılaşan yabancıların buldukları ortama adapte olması beklenemez. Her alanda bir farklılaştırmaya gidildiği düşüncesi ile hareket eden göçmenlerin bir toplum ile kaynaşması büyük ölçüde zor görünmektedir. Hele ki sağlık gibi önemli ve hayati bir alanda karşılaşacağı engeller yabancıyı ötekileştirildiği duygusuna itmekle beraber toplumla olan bağı yok etme yönünde azaltabilecektir.

Türkiye’de uygulanan yabancıların sağlık sistemine olan erişimi yabancı kimlik numarası kazanması ile mümkündür. Yabancı kimlik numarası edinimi için yabancı kalış izni talep etmek zorunda ve talep ettiği bu kalış izni uygun görüldüğünde kendisine 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu uyarınca bir yabancı kimlik numarası atanarak kimlik verilmektedir. Eğer talep ettiği bu kalış hakkı bir çeşit ikamet izin talebi ise Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün ikamet izni başvuru belgeleri içerisinde yer alan özel sağlık sigortasını yaptırma zorunluluğu bulunmaktadır. (GIGM, 2019d) Eğer kalış izni bir uluslararası koruma çeşidi ise, genel sağlık sigortası primleri devlet tarafından karşılanmakta ve hastane imkanlarından faydalanabilmektedir. (YUKK, 2013, m:89) Eğer bu kalış izni geçici koruma ise, yine uluslararası koruma verilen yabancı gibi geçici koruma izni verilen yabancıya da genel sağlık sigortası primler ödemeleri AFAD tarafından karşılanmak suretiyle sağlık hizmetlerinden faydalanabilmektedir. (GKY, 2014, m:27)

Yabancıların ülke içerisindeki hak ve yükümlülüklerinin yabancıya öğretilmesi ve imkanlardan faydalanırken bildikleri doğrultusunda rahatlıkla hareket etmeleri uyum noktasında önemli bir kısımdır.

157 vasıtası ile yabancılar Türkiye’de hak ve yükümlülüklerini öğrenebilmekte ve Valiliklere bağlı olarak görev yapan İl Göç İdaresi Müdürlüklerinde tanıtım ve bilgilendirmeye ilişkin broşürler dağıtılmakta, danışma hizmeti veren alanlar bulunmaktadır. Ancak hak ve yükümlülükleri konusunda bunun dışında farklı bilgilendirme mekanizmalarının işlek olmayışı eksiklik olarak görülebilir. Bu eksikliği çoğu zaman STK’lar veya belediyeler gibi halkla iç içe olan farklı kuruluşların ve birimlerin bilgilendirilmesi yoluyla çözmek de makul bir görüş olabilir.

2.3.2.5. Belediye, Sivil Toplum Kuruluşları ve Uluslararası Kuruluşlar ile İş birliği

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün resmi sitesi içerisinde "Haberler" kısmından görüldüğü üzere kurulduğundan bu yana Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, çeşitli illerde Göç İdarelerinin ve yeni göç sisteminin topluma ve yabancılara anlatılması yönünde çeşitli toplantılar, seminerler gerçekleştirmiş ve çeşitli sivil toplum kuruluşları ile buluşmuştur. Göç sisteminin tanıtımını yapmak ve uyum politikasının geliştirilmesini sağlamak amacı ile, Türkiye Belediyeler Birliği, IOM ve çeşitli belediyeler ile toplantılar gerçekleştirmiştir. Toplantılarda uyum politikasının geliştirilmesi ve uygulanması doğrultusunda belediyelerin rolü üzerinde durulmuştur. (GIGM, 2019a)

Birleşmiş Milletler Teşkilatı, Dünya Göç Örgütü, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, Avrupa Güvenlik ve İş birliği Teşkilatı ve bunun gibi diğer uluslararası kuruluşların göç alanında yapacağı faaliyetlerin düzenlenmesini takip etmek ve iş birliği içerisinde çalışmalar yürütmek üzere toplantılar gerçekleştirilmiştir. BMMYK ile statü belirleme işlemleri sırasında taşra teşkilatı görevlileri sık sık dialog halinde bulunmakta ve iş birliği içerisinde faaliyetlerini yürütmektedir. (GIGM,2019a)

Uyum alanında belediyelerin, STK'ların ve uluslararası kuruluşların rolü önem arz etmektedir. Zira belediyelerde yönetimde söz sahibi olarak il veya ilçede yaşayanlar da yönetime katıldığı, yönetim anlayışı içerisinde çalışmalar yürütüldüğü için uyum faaliyetlerinin tabana yayılmasında büyük önem taşımaktadır.

Genel olarak Türkiye'nin uyguladığı uyum faaliyetlerinden bu şekilde bahsedilirken bu faaliyetlerin yabancılar için nasıl sonuçlar doğurduğu hakkında bilgi edinebilmek amacı ile yabancıların buldukları bölgelere uyumları incelenerek, tanınan farklı hak ve imkanların uyumlarını nasıl etkilediği konusu değerlendirilecektir.

2.4. Yabancıların Buldukları Bölgeye Uyumunu Etkileyen Faktörler Açısından Değerlendirilmesi

Toplumların uyum sürecini birçok etken doğrudan veya dolaylı olarak etkilemektedir. Bunlardan bazıları, göçün nedeni, göçmenin istekli olması, göçmenin eğitim düzeyi, göç edilen ülkenin siyasi davranışları, göç edilen ülkenin ekonomik durumu, istihdam politikası, göçmenin cinsiyeti, medeni durumu vb. etkenler uyum süreci üzerinde önemli bir etkide bulunmaktadır. (Karasu, 2017, 633)

Sayılan tüm bu etkenlerden dolayı uyum sürecinin değerlendirilmesinde statü farkları büyük önem arz edecektir.

Yukarıda da geniş bir şekilde yer verildiği üzere yabancıların belirli statülerde ülkede ikamet ettiği ve bu statülerin detayları gözden geçirildiğinde aynı statü sahiplerinin ülkeye zorunlu veya gönüllü olarak göç edip etmedikleri, göçün nedeni gibi ortak özellikler hakkında ışık tutacak ve göç edilen ülkenin ekonomik durumu, istihdam politikası ve siyasi davranışları hakkında bilgi verecektir. Örneğin Uluslararası Koruma statüsü sahibi bireylerin savaş veya zulüm ortamından kaçarak Türkiye’de sığınma talebinde bulunmaları bu grubun zorunlu göçe maruz kaldıkları, çalışma izni almak suretiyle ülkede kalanların göç nedenin iş arayışı olduğu ve ekonomik hedefleri olan göçmenler oldukları, ikamet izni ile ülkede kalanların sağlık sigortası yaptırmak zorunda oluşu, vize alarak gelmesi, geçerli ve yeterli süreli pasaportunun bulunması gibi koşulları yerine getirmek durumunda olan istekli göçmen oldukları söylenebilir. Ayrıca öğrenci ikamet izni alarak ülkede kalan göçmenlerin eğitim düzeyi, ülkenin verdiği çalışma izni istatistiksel verilerinden ise ülkenin yabancı işçi istihdam politikası, Türk soylu göçmenlere ve koruma talep eden yabancılara sağlanan haklar değerlendirildiğinde ise ülkenin siyasi davranışları hakkında statülerin ışık tuttuğu aşikardır. Bu doğrultuda aynı statüde bulunan insanların uyum sürecinde benzer etkenlere sahip oldukları söylenebildiğinden benzer uyum sonuçları doğuracağından bahsedilebilir ve yine aynı statü içerisinde yaş, medeni hal, cinsiyet vb. ayrımların ise statüden bağımsız olarak göçmenlerin bireysel uyumları hakkında bilgi vereceği söylenebilir.

Bu düşünceden yola çıkılarak öncelikli olarak uyum politikalarının başında gelen dil bilgisi hususunu etkileyen faktörlerden statü ayrımı eşliğinde bahsedilecek ve akabinde kişinin yaş, medeni hal, cinsiyet, vatandaşlık vb. verileri, psikolojik durumu ve talepleri gibi bireysel özelliklerden yola çıkılarak uyum sürecine değinilecektir. Ardından 6458 sayılı yasanın özellikle vurguladığı kurumlarla olan uyum sürecini etkileyen faktörlerden yine statü ayrımı eşliğinde bahsedilecek ve son olarak toplumsal, kültürel uyum sürecini etkileyen faktörlerden statü farklılıklarına değinilerek açıklamaya gidilecektir.

2.4.1. Uyumun Temeli olan Türkçe Dil Seviyesini Etkileyen Faktörler

Yukarıda değinildiği üzere Türkiye’de yaşayan yabancıların uyumu noktasında kurumların ve devletin birincil hedefi Türkçe dil seviyelerindeki olumlu gelişmelerdir.

Bu nedenle yabancıların Türkçe bilme durumunu etkileyen faktörler önem taşımaktadır. Bu araştırmada ilk olarak yabancıların Türkiye’de kalış statüsünün dil bilme durumunu etkilediği öne sürülmektedir. Kalış statüsünün yanı sıra, mezuniyet durumunun, Türkiye’de kalış süresinin, medeni halin Türkçe dil seviyesini etkilediği söylenebilir.

İlk olarak statü ayrımının Türkçe dil seviyesine etkisi değerlendirilecektir. Bunların arasında da ilk olarak ikamet izni ile kalan yabancılar değerlendirilecektir. Yukarıda genişçe bahsedildiği üzere Türkiye’ye giriş yaptıktan sonra vize veya vize muafiyet süresinden daha uzun süre Türkiye’de kalmak isteyen yabancılar ikamet iznine başvurabilirler. Bu kapsamda kalış amacına göre kısa süreli, aile ikameti, öğrenci ikameti ve insani ikameti olarak ikamet izni çeşitlerinden bahsetmek gerekmektedir. Zira sebeplerinin farklı olması hasebi ile ikamet izni statüsünden tek bir statü olarak bahsetmek uyum süreci ile bağlantı kurulduğunda doğru verilere ulaşılmasına engel olacaktır. Daha sonra ise, uluslararası koruma statü sahiplerinin, geçici koruma sahiplerinin, çalışma izni sahiplerinin dil seviyesini nasıl etkileyebileceğine değinilecektir.

2.4.1.1. Statü Ayrımının Türkçe Dil Seviyesine Etkisi

Statü ayrımından söz edilirken ilk olarak ikamet izni türü sahibi olan yabancılardan söz edilecek olunursa, ikamet izni sahibi yabancıların buldukları bölgeye uyumu ile alakalı olarak Türkçe dil seviyelerinin hemen hemen benzer özellikler taşıyabilecekleri söylenebilir. Bu kapsamda ikamet izni türlerinden olan en yüksek oranlarda verilen kısa süreli ikamet izni, aile ikamet izni, insani ikamet izni ve öğrenci ikamet izni verilen yabancıların Türkçe dil seviyelerinden söz edilecektir.

Kısa süreli olarak Türkiye’de kalmak isteyen yabancılar turizm ikamet izni türüne başvurarak turistik gezi amaçlı ikamet edebilir. Belirli bir hastalığın tedavisi amaçlı ülkeye gelip kısa süreli ikamet talep edebilir. Yabancı bilimsel araştırma amaçlı olarak Türkiye’de ikamet etmek isteyebilir, taşınmaz mal edinimi ile ikamet etmek isteyebilir, Ticari bağlantı veya iş kuracak olmaları nedeni ile ikamet izni talep edebilir, hizmet içi eğitim programlarına katılma amaçlı veya değişim programları çerçevesinde eğitim amaçlı olarak kalış talebinde bulunabilir. Adli veya idari makam kararı ile Türkiye’de kalması gereken bir yabancıya kısa süreli ikamet izni resen verilebilir. Türkçe öğrenme kurslarına, araştırma ve staja gelenler için de yine aynı şekilde kısa süreli ikamet izni

verilebilir. (YUKK, 2013, m:31) 6458 sayılı yasanın 28.7.2016-6735/27. md ile değişik 31. maddesinin 2. fıkrası uyarınca bu ikamet izinleri en fazla 2 yıllığına düzenlenebilir.

Turizm ikamet izni için istenilen belgelerin nispeten diğerlerine göre daha az zahmetli olması daha az sayıda belge gerektirmesi nedeni ile yabancıların çoğunu amacı dışında da olsa turizm amaçlı ikamet izni almaya itmektedir. Turizm ikamet izninin çoğunlukla maksimum süre olan 2 yıllığına verilmesi ve bu ikamet türünün birden fazla kez verilmemesi konusunda kanunda herhangi bir sınırlama getirilmemesi kimi zaman 10 yıldır, kimi zaman 20 yıldır kimi zamansa 30 yıldır Türkiye’de turizm amaçlı ikamet izni olarak kalan yabancıların bulunması sonucunu doğurmuştur.

Bu pencereden bakıldığında yukarıda bahsedildiği üzere, Türkiye’de toplamda 627.206 kişinin ikamet izni olduğu ve bunun neredeyse %62 si olan 383.839 tanesinin kısa süreli ikamet izni sahibi yabancılar olduğu (GIGM,2018b) ve kısa süreli ikamet izni içerisinde en fazla talep edilen ikamet türünün turizm ikamet izni olduğu düşünülecek olursa, ülkemizde ikamet izni ile kalan yabancıların büyük bir çoğunluğundan kalıcı misafir olarak söz edilebilir. Misafir gözü ile bakılan bu yabancıların uyumları konusunda da alınan önlemler yukarıda da bahsedildiği üzere geçici çözümlerdir. Ancak süreç içerisinde uzun yıllar boyu Türkiye’de ikamet eden bu kalıcı yabancılara geçici gözle bakılması yanıltıcı politikalar izlenmesine sebep olabilmektedir kanısındayız.

Her ikamet türü için uyum sürecinde dil bilme durumu değerlendirilecektir.

“Dilin içinde kültürün bütün özellikleri ve tarihsel, toplumsal tüm birikimleri bulunur. Dilin yalnızca göstergeler dizgesi değil, aynı zamanda kültür demek olduğu kabul edilirse, dil öğrenimi ve öğretiminde kültür ögesini hiçbir zaman unutmamak gerekir” (Bölükbaş ve Keskin, 2010, 225).

Bu sözden de yola çıkarak uyum sürecinin en önemli faktörlerinden bir tanesinin dil olduğundan daha önce bahsedilmişti.

Statü ayrımları dahilinde değerlendirildiğinde turizm amaçlı olarak ülkede ikamet eden bir yabancınn Türkçe diline hakim olması beklenemez. Turizm amaçlı olarak ikamet eden yabancıların belirli kısa bir süre içerisinde ülkeyi ziyaret için geldiği ve kısa süre içerisinde ziyaretini tamamlayarak ülkeden çıkış yapacağı düşünülür. Bu düşünce ile uzunca bir süredir Türkiye’de kalan ancak Türkçe bilmeden hayatını idame ettiren birçok

yabancı'nın bulunduğu söylenebilir. Dil bilmeyen yabancı grupları veya kültürel olarak topluma ayak uyduramayan yabancı grupları genellikle belirli bir bölgede topluluk halinde yaşamaktadırlar. Bu durumun gettolaşmaya neden olduğu gözlemlenebilir.

Yasal mevzuat çerçevesinde kısa dönem ikamet izni alabilmek için herhangi bir koşula ihtiyaç yoktur. Kamu düzeni, kamu güvenliği ve kamu sağlığı açısından tehdit oluşturmayan her yabancı yasal süresi içerisinde kısa süreli ikamet iznine başvurabilir ve Türkiye'de kaldığı günlerin hesabı yapılarak mevzuata aykırı bir durum yoksa kısa dönem ikamet izni alabilir. (YUKK, 2013, m:32) Dil seviyesinin bu çerçevede önemsiz oluşu aslında geçici görülen ancak kalıcı olarak Türkiye'ye göç eden bu yabancıların uyum sürecinde olumsuz bir halka olarak yerini almaktadır. Ülkede uzun yıllarca kısa dönem ikamet türlerinden turizm ikameti olarak Türkçe öğrenmeden halkla kopuk bir vaziyette yaşayan birçok yabancı olduğu sonucu çıkarılabilir. Burada mevzuat anlamında bir boşluk olduğu tarafımızca düşünülmektedir.

Bazı devlet kurumlarına ait çağrı merkezlerinin bulunması yabancı'nın sorularına aldığı yanıtlar sayesinde bilgi sahibi olmakta ve işlemlerini gerçekleştirmektedir. Bu noktada çağrı merkezlerinin çok dilli olması önem taşımaktadır. Yabancılara hizmet veren Göç İdaresi Genel Müdürlüğü bilgilendirme sistemi olarak kurulan Alo157 hattı birçok dilde hizmet vermektedir. Yabancıların çalışmak istediklerinde çalışma sistemi ile alakalı bilgi alabilecekleri Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın bilgilendirme sistemi olarak kurulan Alo170 hattı İngilizce, Arapça ve Almanca olarak üç dilde hizmet vermektedir. Ancak yabancılar taşınmaz almak istediklerinde yabancıların taşınmaz edinimine dair mevzuat ve yapılması gerekenler hakkında Çevre ve Şehircilik Bakanlığı adına hizmet veren Alo181 hattını aradığında Türkçeden başka bir dil kullanılmadığından Türkçe bilmiyor ise, faydalanamayacaktır. Yabancı hastalandığında ve sağlık yardımı almak istediğinde randevu alabilmek için aradığı çağrı merkezinden yine aynı şekilde Alo182 çağrı merkezinde yalnızca Türkçe hizmet verildiğinden bu sistemden faydalanamayacaktır. Aynı şekilde Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile ilgili bir konuda bilgi almak istediğinde, Alo183 çağrı merkezini aradığında yine yalnızca Türkçe hizmet verildiğinden dolayı hizmet alamayacaktır. Bu ve bunun gibi birçok kurumdan hizmet almak isteyen yabancı çağrı merkezleri vasıtası ile bilgi alamayacaktır. Bizzat kurumlara gidildiğinde ise, yabancı dil bilen personel nadir olduğu için yine

imkanlardan faydalanma noktasında üçüncü kişilere ihtiyaç duyacak ve kendi başına kamu kurumları ile olan işlemlerini halledemeyecektir.

Bu noktada turizm amaçlı olarak kısa süreli ikamet izni ile uzun süre ülkede ikamet eden bir yabancınn Türkçe diline hakim olmaması sonucu tüm kamu kurumlarından üçüncü bir kişinin yardımı olmaksızın faydalanabilmesi beklenemez. Dil faktörü üçüncü kişilerin yardımı olmaksızın kamusal haklara ulaşımında yabancınn önünde engel teşkil etmekte ancak yabancınn Türkçeyi bilmesi adına gönüllü olarak gidilebilecek kısıtlı sayıda dil kursları dışında herhangi bir faaliyet gerçekleştirilmemektedir.

Bir diğer ikamet izni çeşidi olan aile ikamet izni Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı eşleri ve çocuklarından yeterli ekonomik gelire sahip olanlara verilebildiği gibi, en az bir yıldır Türkiye’de ikamet izni veya çalışma izni ile kalan yabancıların eşlerinden ekonomik durumu yeterli olanlara da verilebilir. Bu noktada aile ikamet izni için de bir ayrıma gidilebilir. TC. vatandaşı ile evli olan yabancınn uyum noktasında diğer yabancı gruplarına nazaran zorluk yaşamayacağı söylenebilir. Türkiye’de en az bir yıldır çalışma izni veya ikamet izni ile kalan yabancıların eşleri veya çocuklarının yine büyük bir çoğunluğunun aynı şekilde uyum sürecinde zorlanmayacağı söylenebilir, zira eşlerinin en az bir yıldır ülkede yaşıyor ve çalışıyor olması ülkeye halihazırda adapte olmuş olduğu sonucunu doğurabilir.

Türk vatandaşı ile evli olup aile ikamet izni alan yabancıların büyük bir çoğunluğunun Türkçe diline hakim olduğu veya zaman içerisinde öğreneceği sonucu çıkarılabilir. Bu doğrultuda dil bilmediğinden dolayı yaşanacak olan uyum sorunlarının bu ikamet izni türüne sahip yabancılarda büyük olasılıkla görülmeyeceği düşünülür. Zira dil bilmemesi yüzünden yaşayabileceği sorunların hepsini TC. vatandaşı eşi vasıtasıyla çözümlenebilecek bir göçmen türü söz konusudur. Diğer ikamet izni türüne sahip yabancıların Türkçe öğrenebilmeleri için büyük ölçüde Türkçe kurslarına gitmeleri gerekecekken, bu ikamet izni türü sahibi yabancılar için böyle bir gereksinim olmayacaktır. Aile içerisinde doğal bir süreç olarak Türkçeyi öğreneceklerdir.

Yine aile ikamet izni verilebilmesi için yasal olarak Türkçe bilme koşulu aranmamaktadır. Zira bu doğal bir süreç olarak yaşanacağından bir sorun teşkil etmemektedir.

Aile ikamet izni diğer ikamet türlerine kıyasla İdareye teslim edilmesi gereken evraklar bakımından daha zahmetli bir ikamet türü olmakla beraber vatandaşlık başvurusu hakkı kazanabilmek için diğer ikamet türlerine göre daha kısa süreli kalış mecburiyeti gerektirdiğinden tercih edilmektedir. Bu tercih nedeni düşünüldüğünde yine yabancı ile evli olsa dahi ülkede kalıcı olma gayesi taşıdığından uyum süreci Türk vatandaşı ile evli olanlar ile benzeşecektir.

Yine bir başka ikamet izni çeşidi olan öğrenci ikamet izni sahibi yabancıların da ülkeye belirli bir amaçla -eğitim görmek amacı- ile gönüllü olarak geldiklerinden hemen hemen bütün uyum sürecindeki etkenlerinin benzer olduğu söylenebilir. Türkiye'ye öğrenim görmek amacıyla gelmiş olan bu yabancılar ilköğretim, lise öğrencisi olabildikleri gibi üniversite öğrencilerinden de oluşabilmektedir. Üniversite eğitimi görmek amacıyla gelen bu yabancılar ülkelerinden sınava girmek suretiyle başvuru yaparak veya Türkiye'de sınava girerek herhangi bir üniversiteden eğitim daveti alabilmektedirler. Üniversite kaydı yaptırdıktan hemen sonra ikamet iznine başvuru yapan bu öğrenciler öğrenim süreleri kadar ikamet izni edinirler. (YUKK, 2013, m:38) Bu süreçte yabancı öğrencilerin yanında yabancı dil bilen üniversite öğrenci işleri görevlileri bulunmakta ve kurumlarla olan ilişkileri söz konusu olduğunda danışmanlık yapabilmektedirler. Genel olarak öğrencilerin sorun yaşanabileceği alanlar olan, temel problem alanları şunlardır: kabul-kayıt aşaması, oryantasyon aşaması, sosyal-kişisel alanlar, yaşama – yeme alanları, sağlık hizmetleri, dini hizmetler, öğrenci etkinlikleri vb. (Güçlü, 1996, 105)

Yabancı öğrencilerin eğitim süreçlerine başlamadan önce Türkçe dil yeterliliğine sahip olması gerekmektedir. YÖK'ün belirlediği Üniversitelerin Kabul Koşullarına İlişkin İlkeler çerçevesinde; yurt dışından gelecek öğrencilerin Türkçe düzeylerinin, kabul hakkı kazandığı üniversite tarafından belirlenen koşullar ve istenen belgelerin ilgili yüksek öğretim kurumu tarafından değerlendirilmesi uygun görülmüştür. (yok.gov.tr, 2018) Bu anlamda her üniversitenin eğitime başlamak üzere olan yabancı öğrencileri için istenilen Türkçe dil seviyesi farklıdır denilebilir. Ancak Türkçe eğitim veren üniversitelerin belirli bir düzeyde Türkçe bilme zorunluluğu getirdiği veya Türkçe öğrenme kurslarında yabancı öğrencilerin Türkçe öğrenmek durumunda olduğu yorumu çıkarılabilir. Ülkemize üniversite eğitimi almaya gelen yabancıların ilk karşılaştıkları kurumların, öğrencilere ve Türkçe öğrenmek isteyen herkese Türkçe eğitim kursları veren TÖMER'lerdir. (Güleç-İnce, 2013, 98). Yabancı öğrencilerin Türkçe öğrenim

görebilmeleri için gerek çoğunlukla tercih edildiği üzere TÖMER kursları ile, gerek MEB'e bağlı kurslar vasıtası ile gerekse üniversitelerin kendi açtıkları hazırlık sınıflarında Türkçe öğrenim görmesi ile bir şekilde Türkçe diline hakim olmaları beklenmektedir. Dil bilen bu yabancıların toplumla olan uyumlarının nispeten daha rahat sağlanabileceği söylenebilir.

İster üniversite öğrencisi olsun, ister ilköğretim, lise öğrencisi olsun Türkçe dilinde eğitim görebilmeleri için öğrencilerin Türkçeyi akıcı bir şekilde konuşuyor, anlıyor ve yazabiliyor olması gerekmektedir. Yapılan bir araştırmada toplam 33 öğrenciye niçin Türkçe öğrenmek istiyorsunuz sorusu sorulduğunda, verilen yanıtların 13 tanesi bölümüm Türkçe eğitim verdiği için, 8 tanesi Türkiye'de öğrenim görmek için, 6 tanesi insanlarla iletişim kurabilmek için, öğrenim hayatım bitince Türkiye'de yaşamak ve çalışmak için, bir tanesi Türkiye'yi ve insanlarını sevdiğim için, yine bir tanesi de Türkçe'nin kendi dilime yakın olduğu içindir. (Gülnur, 2017, 155)

Bu küçük çaplı araştırmadan yola çıkarak yorum getirilirse, eğitim dilinin Türkçe olmasının yabancı öğrencilerin Türkçe öğrenmelerinin en büyük sebebidir. Eğitim dilinin İngilizce, Almanca, Rusça veya herhangi bir başka dil olduğu düşünülürse yabancı öğrencilerin Türkçe öğrenme istatistiklerinin ciddi oranda düşeceği yorumu da çıkarılabilir.

Yabancı öğrencilerin eğitim sistemine adapte olamamaları onları başarısızlığa iteceği gibi, Türkiye'de bulunmasının asıl gayesini gerçekleştirememenin verdiği psikolojik ruh hali ile topluma ayak uydurabilmesi beklenemez. Öğrendiği Türkçe'nin akademik olarak derslere nasıl bir sistemle yaklaşmaları gerektiği konusunda yetersiz kalması derslerinde sıkıntılar yaşamasına sebep olacaktır. Bu sebeple yabancı öğrencilere destek olabilmek adına dil eğitimi takviyesi, pozitif ayrımcılık yönünde biraz daha fazla zaman tanıma, belirli konularla ilgili makale ödevleri verme gibi bazı çözüm önerileri getirilebilir ki derslere karşı motivasyonu artan yabancı öğrencilerin akademik sisteme uyum sağlayabilsin ve başarılı olabilsin. Dil bilmenin yeterli olmadığı bu durumda öğrencilerin akademik dil anlama, yazma ve okuma becerileri gelişebilmesi için motivasyon kazanması hem eğitim sistemi ile hem de buna bağlı olarak toplumsal manada uyumunu kolaylaştıracaktır. Bu anlamda bambaşka bir eğitim sistemine geçiş yapan bu yabancı

öğrencilerin motivasyonunu artırmak; endişe, yalnızlık ve eğitim sistemi ile alakalı bilgi sahibi olmama gibi uyum problemlerinin giderilmesinde yardımcı olacaktır.

Ancak tersi bir davranış olarak eğitim sistemi içerisinde motivasyonunu kaybeden ve eğitime uyum alanlarında sorun yaşayan öğrencilerin ülkede genel bir uyumu yakalaması beklenemez.

İnsani ikamet izni sahibi yabancılar konusunda ise, durum daha farklıdır. Uygulamada yabancıların yasal kalış hakkı elde etmesi uzun süre aldığından bu süre içerisinde hem kaçak görünen hem de sınır dışı edilemeyen bir yabancı durumunda kalmakta ve bu süre içerisinde dil öğrenme veya diğer sosyal aktivitelere katılma, toplum içine çıkma anlamında geri planda kaldıkları tarafımızca gözlemlenmiştir. Bu anlamda dil seviyesini insani ikamet izni statüsünün olumsuz etkilediği yorumu çıkarılabilir.

Çalışma izni statü sahiplerinin veya çalışanların dil seviyelerinden bahsetmek gerekirse, işçi kategorisinde gösterilen gruplar Avrupa Birliği ülkelerinde genellikle geçici olarak değerlendirilirken, Türkiye’de çalışma izni almak sureti ile kalanların çoğunlukla tam tersi bir durumunun olduğu söylenebilir. Kimi zaman kalıcı olma gayesi ile kimi zaman ise, çalıştıkları iş yerinde faaliyet gösterirken dil öğrenme zorunluluğu içine girmek suretiyle bu yabancılar Türkçe’yi iyi derecede konuşur vaziyete gelmişlerdir.

Türk ofislerinde çalışmak durumunda olan göç eden veya Türk müşterilere hitap etmek zorunda olan göç eden Türkçe öğrenmek durumunda kalacaktır yorumu çıkarılabilir.

Bir diğer statü olan geçici koruma statüsündeki yabancıların durumuna göz atılacak olunursa, tüm dünyada büyük yankı uyandırmış ve birçok akademik makaleye konu olmuş olan Suriyeli sığınmacıların her ülkede olduğu gibi Türkiye’de de barınmaları ve uyumları sorun olarak görülmüş ve çözümü için birçok farklı görüş ortaya atılmıştır. Ülkemize gelen bu kitlesel göç akımı Türkiye’nin hukuk sisteminde birçok alanda değişikliğe neden olmuş ve eğitim, sağlık alanında buna dair düzenlemeler getirilmiştir. Başlarda Suriyeli geçici koruma sahibi çocuklar için geçici eğitim merkezleri açılmış ancak bazı yönleri ile problemlere sebep olduğu kanaati hasıl olacak ki kapatılması yönünde karar alınmıştır ve devlet okullarındaki kurslar ve adaptasyon kursları eğitimciler eğitimlerinin verilmesi gibi uygulamalara geçilmiştir.

2017-2018 eğitim öğretim döneminde 976.200 okul çağındaki çocuktan 610.398 tanesi kayıtlı öğrenci sayısını oluşturmaktadır. Türkiye’den sonra dünya genelinde en fazla Suriyeli sığınmacı barındıran ülkeler olan Lübnan, Ürdün, Irak ve Mısır ‘daki Suriyeli göçmenlerin okullaşma oranlarına bakıldığında, Türkiye’nin alt seviyede olduğu görülür: 2016 yılının sonunda Lübnan’daki Suriyeliler arasında okullaşma oranlarının %66, Ürdün’de %83, Irak’ta %100 ve Mısır’da %100 olduğu tespit edilmiştir. (Taştan, 2017, 29-30) Bu ülkelerin tamamının resmi dilinin Arapça olduğu düşünülürse, Türkiye’deki okullaşma oranının bu denli düşük olmasının başlıca nedeni olarak okul çağındaki çocukların Türkçe öğrenmemesi veya öğrenememesi gelmektedir yorumu çıkarılabilir. Sadece çocukların değil, yetişkin bireylerin eğitim sistemine katılım istatistiklerine bakılacak olunursa burada aynı problemden bahsedilebilir.

2.4.1.2. Yabancıların Türkiye’de Kalış Süresinin Türkçe Dil Seviyesine Etkisi

Toplumsal yapıda farklı kültürel özelliklere sahip grupların bir arada yaşamını açıklamada kullanılan üç farklı boyuttan bir tanesi; göç edilen yerde geçirilen süredir. Toplumdaki bazı gruplar göreceli kalıcı özellik gösterirken bazıları ise geçici özellik taşımaktadır. (Şeker, 2015, 14) Yukarıda da geniş olarak bahsedildiği üzere Türkiye’de uzun dönem ve aile ikamet izni dışındaki ikamet izni sahipleri olsun, geçici koruma ve uluslararası koruma statü sahipleri olsun tamamından geçici olarak söz edilmiş ve kısa süreli kalışları olduğu düşüncesinden yola çıkarak bir takım mevzuat çalışmaları yapılmıştır. Ancak düşünülenin aksine geçici olarak görülen süreler geçici koruma sahipleri açısından değerlendirildiğinde, 6 yılı aşkın süredir, ikamet izni sahipleri olarak değerlendirildiğinde ise, en az 2 yıllık ikamet alan yabancıların ard arda 2 yıl izin alarak uzunca süredir Türkiye’de yaşadıkları görülmektedir. Geçici olarak görülen bu yabancıların dil bilme durumu ile alakalı olarak mevzuatta herhangi bir zorunluluk bulunmamakta ancak yabancılar uzun yıllar kaldıkları bu ülkenin dilini kalış süresi ile bağlantılı olarak öğrenmektedirler.

2.4.2. Uyum Sürecini Etkileyen Bireysel Faktörler

Yukarıda benzer statü sahibi olan yabancıların uyum açısından benzer özellikler taşıdığı öne sürülmüştü. Aynı statüdeki bireylerin, göç etmesine iten nedenlerinin benzer olması ve göçün zorunlu olup olmaması bağlamında benzer özelliklerde olduğu yorumu dile

getirilmişti. Ancak statü farklarının uyumu etkilediği ölçüde diğer faktörlerin de etkilediği söylenebilir.

Örneğin, yukarıda bahsedildiği gibi yabancı öğrencilerin bambaşka bir eğitim sistemine geçiş yaptığı düşünüldüğünde bu öğrencilerin motivasyonunu artırmak; endişe, yalnızlık ve eğitim sistemi ile alakalı bilgi sahibi olmama gibi uyum problemlerinin giderilmesinde yardımcı olmak gerekmektedir.

Ancak tersi bir davranış olarak eğitim sistemi içerisinde motivasyonunu kaybeden ve eğitime uyum alanlarında sorun yaşayan öğrencilerin ülkede genel bir uyumu yakalaması beklenemez. Burada öğrencinin psikolojisi devreye girmekte ve uyum noktasında etkili olmaktadır. Benzer şekilde yabancıların ülkede hissettikleri yalnızlık duygusu, dışlanma korkusu ve dışlanmanın gerçekleşmesi de uyumu olumsuz etkileyen unsurlar olarak görülebilir.

Göçün nedeni de yabancıların bireysel uyumunu etkileyen faktörler arasında sayılabilir. Örneğin; insani ikamet izni sahibi yabancıların geliş amacına bakıldığında, büyük bir çoğunluğunda menşe ülkeden kaçış söz konusu olduğundan statü kazandıklarında da yine sorunlar bitmeyecektir. Göçün zorunlu nedenlere dayanıyor olması yabancı üzerinde travmatik etkilere yol açacak ve uyum sürecini doğrudan etkileyecektir yorumu çıkarılabilir. Yabancıların dil öğrenme azmi, sosyal çevre edinimi, sosyal aktivitelere katılımı bu çerçevede değerlendirildiğinde daha geri planda kalacaktır. Menşe ülkesinden bir kaçış söz konusu olduğundan bulunulan ortamda ilk aranan duygu güven duygusu olacaktır. Güven, huzur bulma ve hayatını minimal düzeyde idame ettirebilecek ekonomik şartları edinme gayesi ile hareket edecektir.

Ayrıca ekonomik koşullarını iyileştirme gayesi güden gönüllü göçmenlerin dile, topluma, sosyal çevreye ve kamu kurumlarına uyum sağlaması da normal görülebilecek gelişmelerdendir. Zira göçün gönüllülük esasına dayanması göçmenin göç ettiği ülke ile uyumunu kolaylaştıran bir etken olarak öne sürülmüştü. Kimi göçmenler ise, ekonomik koşullar nedeni ile göç etmeye zorlanan bir nevi zorunlu olarak göç eden bireylerdir. Bu göç edenlerin ise, uyum sürecinin ekonomik hayata katılım göstermek ve hayatını sürdürebilmek için olmazsa olmaz bir süreç olduğunun altı çizilebilir. Burada tıpkı göç nedeni gibi uyumun da tutunmak gayesi ile zorunlu olacağı aşikardır.

Uyum bağlamında kişinin vatandaşlığı, statüsü ve göç nedeni kadar bireysel özellikleri büyük önem arz etmektedir. Cinsiyet, yaş farklılıkları, meslek ve kişinin karakteristik özellikleri bu etkenlerden bazılarıdır.

İş hayatında tutunmaya çalışma durumunun yabancıların toplumla uyum sağlaması yönünde kuvvetli bir itici gücü bulunmakta olduğundan yukarıda bahsedilmiştir. Çalışan bireyler iş hayatında dil öğrenme sürecini daha yoğun pratiklerle gerçekleştirirken, çalışmayan bireyler toplumun içine girerek uyum sürecini başlatmada onlar kadar şanslı değildirler. Uyum noktasında hem bireyin çalışıp çalışmaması hem de cinsiyet faktörü devreye girer. Zira Orta Doğu ve Arap dünyası kültürü ile yetişen kadınların iş hayatına katılım seviyesi oldukça düşüktür. Cinsiyet bu noktada uyumda çift yönlü etki eden bir hal almaktadır. Birincisi çalışma hayatında bulunmama durumuna neden olmakta ve buna da bağlı olarak uyum sürecinde toplumdan izole bir hayat yaşanmasına neden olmaktadır.

Yabancıların karakteri de uyum sürecini doğrudan etkileyen bir faktördür. Bireyin çekingen, az konuşan, agresif veya dışa kapalı bir birey olması da hangi vatandaşlıktan olursa olsun, hangi statüden olursa olsun ve hangi amaçla göç ederse etsin kendi karakteristik özelliklerine bağlı olarak uyum sürecini doğru orantılı biçimde etkileyecektir.

Bu noktada göç eden yabancıların başarılı ve üretici, toplumla uyumlu birey olması veya suç işleyen ve dışlanan bir bireye dönüşmesi arasında kalın bir çizginin bahsedilen iki farklı ucunun uyum süreciyle doğrudan ilgisi olduğu söylenebilir. (Karasu, 2017, 631) Yabancı toplumla uyumu yakalayabildiğinde üretken olacak, uyumsuzluk sorunu yaşadığında ise suça yönelecektir. Bunun tam tersi olarak üretken yapıda bulunan ve bilgi, becerilerini verimli bir şekilde kullanabilen yabancıların toplumla uyumu yakalayabileceği söylenebilir. Uyum sürecinde bu iki bahsi geçen durumun çift yönlü etkisi vardır.

Türkiye'ye göç eden yabancıların farklı yaş aralıklarında uyumu sağlama noktasında farklı durumlarda oldukları gözlemlenmiştir. Buna örnek vermek gerekirse, yaş ortalaması 64 ve üzeri yabancıların daha yavaş uyum sağladıkları gözlemlenmiştir. Bunun nedenleri arasında yine eğitim, iş hayatına katılım sayılabilir. Yaşı 15 ve altı olan yabancı çocuk göçmenlerin eğitim süreçlerine Türkiye'de başlamaları veya tamamlamaları, yaş itibarı ile öğrenmeye ve taklit etmeye en elverişli çağlarında olmaları

nedenleri ile daha kolay ayak uydurduklarından söz edilebilir. Yaşı 15 ve üzeri olan yabancıların yine lise, üniversite eğitimi almaları veya iş hayatına katılım sağlamaları da Türk öğrencilerle veya çalışanlarla bir arada vakit geçirmeleri de uyum sürecini hızlandıran bir etkidir. Yaş aralığı 65 ve üzeri olan yabancıların ise, Türk toplumu içerisinde daha az vakit geçirmeleri ve istisnalarının bulunması ile birlikte öğrenmeye yaş itibari ile nispeten kapalı olmaları uyum sürecini zorlaştıran etkenler arasında sayılabilir. Bu yabancılar istisnaları olmakla beraber belli öğretilerle yetişmiş, belli bir kültür yapısı içerisinde o kültür ile gönül bağı kuvvetlenmiş ve belli tabuları olan ve bu tabularının kırılması daha zor görülebilen yabancılardır.

2.4.3. Yabancıların Kamu Kurumlarına Uyumunu Etkileyen Faktörler

Yabancıların kamu kurumlarından faydalanabilmeleri ve bu faydalanma gerçekleşirken herhangi bir engel ile karşılaşmamaları uyum noktasında büyük önem arz etmektedir. Yabancıların kurumlarla uyumunu etkileyen faktörlerin başında statü ayrımının geldiği tarafımızca değerlendirilmektedir. Yabancıların Türkiye’de kalış statülerinden ikamet izni sahibi yabancıların kurumlara uyumunu etkileyen faktörler anlatılacaktır.

Kısa dönem ikamet izni alan ve çoğunlukla turizm amaçlı olarak Türkiye’de bulunan yabancılar yukarıda detayı ile bahsedildiği üzere 6458 sayılı yasa gereği tüm devlet dairelerinde kullanmak üzere yabancı kimlik numarası verilmektedir. Yabancılar devlet dairelerinde gerçekleştirilmesi gereken tüm işlemleri bu kimlik numarası ve yapılan bilgilendirmeler neticesinde gerçekleştirmektedir. Kimlik numarası olan ikamet izni kart hamili yabancılar bu kart numarası sayesinde hastanelerden, eğitim kurumlarından ve diğer kamu kurumlarından faydalanabilmektedir. Ayrıca ikamet izni sahiplerinin kendilerine uygun olan özel sağlık sigortası yaptırmaları imkanı bulunmakta veya Türkiye’de 1 yıl ikamet etme şartını yerine getirenlerin ise genel sağlık sigortası yaptırma imkanları bulunmaktadır. (GIGM, 2019e)

Yabancıların ayrımcılığa maruz kalmadan kurumlardan hizmet alıp alamaması durumu da uyumun temel taşıdır. Kamu kurumlarının yabancılarla hizmet verebilme adına eksik tefrişat ve personel ile hizmet vermeye çalışırken ikinci sınıf insan muamelesine maruz bırakılması durumundan söz edilecek ortam yaratılmadığı takdirde uyum noktasında devletlerin yetersiz imkanlarla da olsa ayrımcılığa gidilmeden hizmet sunduğu

söylenbilir. Ancak durum ayrımcılık boyutuna evrildiğinde bu noktada yabancıların devlet kurumları ile olan uyumlarına set çekildiği yorumu çıkarılabilir.

Her ne kadar ayrı başlıklar altında değerlendirilmiş olsa da kısa süreli ikamet izni alan yabancıların yine kalış süresinin kısa olmasından, geçici olmalarından dolayı dil seviyeleri de düşük seviyede olması kurumlarla olan iletişiminin önünde engel teşkil edebilmekte ve 3. Kişilerin genelde tercümanların bulunması durumunda kurumlarla olan işlerini halledebileceklerdir. Bu da 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanuna göre uyum noktasında engel olarak görülmektedir.

Aile ikamet izni alan yabancıların diğer statülerdeki yabancılara kıyasla kamu kurumları ile olan ilişkilerinde zorluk yaşama ihtimalinin daha düşük olduğu söylenebilir. Zira Türk vatandaşı eşi veya hali hazırda bir yıldır ülkede ikamet eden ve kalıcı olma gayesi ile ilerleyen yabancılar için kamu kurumlarında yapılacak olan iş ve işlemlerin süreci hakkında bilgi sahibi olduğu yorumu çıkarılabilir.

Öğrenci ikamet izni alan yabancıların uyumu ile ilgili olarak YÖK'ün belirlediği “Üniversitelerin Kabul Koşullarına İlişkin İlkeler” çerçevesinde; yurt dışından gelecek öğrencilerin tercihlerinde ülkemiz üniversitelerini seçmelerine imkan sağlamak üzere üniversitemizi tanıtıcı doküman ve katalogların hazırlanması, üniversitemizin yurtdışındaki eğitim fuarlarına katılımlarının teşvik edilmesi ve başvuran veya gelen öğrencilere yardımcı olmak amacıyla üniversitelerce bünyelerinde Yabancı Uyruklu Öğrenci Ofislerinin oluşturulması uygun görülmüştür.(yok.gov.tr, 2018) Tüm üniversitelerde yabancı uyruklu öğrenci ofisleri yabancı öğrencilerin en fazla sorun yaşayabilecekleri kayıt-kabul, oryantasyon, sağlık, eğitim, öğrenci etkinlikleri vb. iş ve işlemlerinde yön gösteren bir pozisyondadırlar. Üçüncü kişilerin yardımına gerek duymaksızın kendilerince tüm iş ve işlemlerini halledebilmeleri için gerekli bilgilendirme ve yön göstermenin sağlanması ile yabancı öğrencilerin uyum sürecinin nispeten daha kolay olacağı söylenebilir.

Ayrıca 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu (16.6.2006) 21/5/2013-6486/1 md ile eklenen fıkrası uyarınca; ülkemizde öğrenim gören yabancı uyruklu öğrenciler... üniversiteye ilk kayıt tarihinden itibaren üç ay içinde talepte bulunmaları hâlinde genel sağlık sigortalısı olurlar. Bu sürede talepte bulunmayanlar hakkında öğrenimleri süresince genel sağlık sigortası hükümleri uygulanmaz. Hem

öğrenci ikamet izni edinirken İl Göç İdareleri tarafından hem de öğrenci ofisleri tarafından bu kanun hükümlerine göre bilgilendirilen öğrenciler kayıt tarihinden itibaren üç ay içerisinde başvurdukları sürece genel sağlık sigortalısı olur ve devlet hastanelerinden faydalanabilir.

Diğer kamu kurumları ile ilgili işlemlerini ise öğrenci ikamet izni kartlarının üzerinde bulunan kendilerine tahsis edilen yabancı kimlik numaralarını kullanarak gerçekleştirebilmektedirler. Eğitim esnasında Türkçe diline de hakim olan öğrencilerin uyumları nispeten daha kolay olacaktır. Bu durum ilk, ortaöğrenim ve lise öğrencileri için de benzer olduğu söylenebilir. Ancak öğrencilerin uyum sürecinde olumsuz olarak görülebilecek bir etken daha vardır: Türk öğrencilerin olası dışlama durumu. Bu durumda dil öğrenme ve adaptasyon sürecinde kimi zaman yabancı uyruklu olması nedeni ile diğer öğrenciler tarafından yabancı öğrencilerin dışlanması veya kabul görmemesi gibi durumlar söz konusu olabilir.

Diğer bir ikamet çeşidi olan insani ikamet izni statüsündeki yabancıların hukuki nitelikte bir pasaport veya belgesi bulunmayanlardan oluştuğu söylenebilir. Bunun nedeni ise, 6458 sayılı Yasa'nın 46. maddesinde sayılan hakkında sınır dışı veya giriş yasağı genel olarak ülkeye illegal yollarla giriş yapan, elinde kararı alınmasına rağmen çıkış yaptırılmayan ya da Türkiye'den ayrılmaları makul veya mümkün görülmeyen yabancılar insani ikamet izni düzenleneceğine dair hüküm bulunmasıdır. Ayrıca çocuğun yüksek yararı, acil nedenler veya ülke menfaatlerinin korunması gibi nedenlerle ve olağanüstü durumlarda İçişleri Bakanlığı tarafından karar verilenler için düzenlenir. Bu durumlar göz önünde bulundurulduğunda yabancıların uyum sürecinin sağlanmasındaki birinci kural olan ülkeye hukuki yollardan girme kuralına uymadığı görülmektedir. Kanuni kalış hakkı talebini gerçekleştirene kadar yabancıların ülkede herhangi bir statüsünün herhangi bir kalış izninin olmaması yabancıların tüm yaşamsal faaliyetlerini etkileyecektir. Sağlık kurumlarından yararlanamayacak, eğitim kurumlarından yararlanamayacak, diğer kamu kurumlarından faydalanamayacaktır. İş bulmak istediğinde de yine aynı şekilde kaçak giriş yaptığından dolayı çalışma izni alamayacağından kaçak işlerde çalışmak durumunda kalacaktır. Yasal kalış hakkı talebinde bulunduğu hukuki olmayan girişi hukuki bir statüye çevirmek anlamında bir adım atmış olacaktır. Ancak uygulamada işlemler başvuru süresinden itibaren 1 yıl kadar sürebilmektedir ve bu değerlendirme süreci içerisinde yabancı hem sınır dışı

edilememekte hem de kamu kurumlarında bahsedilen hiçbir haktan faydalanamamaktadır. Ancak insani ikamet izni sahibi olduktan sonraki süreç diğer ikamet izni hamilleri ile aynı şekilde ilerlemektedir.

Çalışma izni sahibi yabancıların uyumu dil bilme durumu ile paralel olarak değerlendirilecek olunursa, Türkçe bilen bu çoğunluk kamu hizmetlerinden faydalanırken rahatlıkla işlemlerini sürdürebilecek, herhangi bir dışlanma durumuna maruz kalmadığı sürece kamu kurumları ile uyumu yakalayacaktır. Aynı zamanda çalışma izni hamili kendisine verilen kimlik numarası vesilesi ile tüm kurumlarda bu yasal yabancı kimlik numarası ile işlemlerini rahatlıkla gerçekleştirebilmektedir.

Bahsi geçen bir diğer kalış statüsü de uluslararası koruma statüsüdür. Uluslararası anlamda en fazla tartışmalara konu olan ve hakkında fazlaca yazılan Suriyeliler genel olarak Türkiye’de de mülteci olarak görülmekte ve akademik çalışmalarda dahi bu şekilde bahsedilmektedir. Ancak Türkiye’de 6458 sayılı yasa bu anlamda kavramsal farklar ortaya koymuştur. Suriyelilerin tamamı için bahsi geçen yasa gereği geçici koruma statüsü verilmiş ve Avrupa ülkelerinden gelecek uluslararası koruma talep edenlerden değerlendirme sonucu başvurusu kabul edilenlere “mülteci” Avrupa dışı ülkelere gelecek uluslararası koruma talep edenlerden başvurusu kabul edilenlere “şartlı mülteci” statüsü verilmiştir. Uluslararası koruma başvuru süreci tamamlana kadar ise, tüm başvuranlara uluslararası koruma başvuru sahibi statüsü verilmekte ve altı ay geçerliliği olan UKBS belgesi verilmektedir. (YUKK, 2013, m:61,62,91)

Türkiye’de en fazla uluslararası koruma başvurusunda bulunan ülke 68.685 başvuru sahibi ile Irak, 31.148 başvuru ile Afganistan, 9.619 ile de İran’dır. Bu ülkeleri, Somali, Pakistan, Yemen, Türkmenistan, Filistin ve Özbekistan izlemektedir. (GIGM, 2018c) Buradan yola çıkılarak Türkiye’de verilen istatistiklere göre verilen sayıların tamamı şartlı mülteci statüsü sahibi iken, mülteci statüsü verilen hiçbir sığınmacıdan ne akademik çalışmalarda ne de istatistiksel verilerde bahsedilmemektedir. Çalışmanın 1. Bölümünde geniş tanımına yer verilen ikincil koruma statü sahiplerinin yine aynı şekilde istatistiksel veri ve başvuran sayısı hakkında bilgi verilmemektedir.

Yabancılar statü verilmeden önce başvuruda bulunduktan sonra bu değerlendirme süreci içerisinde sonuç beklemekte ve muğlak bir süreç içerisinde kabul edilip edilmeyeceği konusunda belirsizlik yaşarken adaptasyon konusunda problemler yaşamaktadırlar. Bu

problemlerden en önemlisi hayatlarını idame ettirebilmek adına çalışmak istediklerinde çalışma izni alabilmeleri için karşılıklarına çıkan “Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi ve Uluslararası Koruma Statüsü Sahibi Kişilerin Çalışmasına Dair Yönetmelik” in 6. maddesinin 3. fıkrasında bulunan ibaredir. Bu ibarede şartlı mülteci ve UKBS statü sahiplerinin çalışma izni alabilmek için başvuru tarihinden itibaren en az altı ay geçmesi gerekmekte olduğu belirtilmiştir. Bu durumun büyük bir problem olduğuna dair görüşler bulunmakta ve hatta uydu illere yerleştirilen uluslararası koruma sahiplerinin uydu illerde çalışma imkanının olmadığı ve kaçak yollarla yerleştirildiği ilin dışına çıkmak zorunda kaldığı ve bu durumda ise sınır dışı edildiği konusunda serzenişte bulunan yazarlar ve akademisyenler bulunmaktadır.

Durum mevzuat yönünden özetlenecek olursa; statü verilen uluslararası koruma sahipleri ilin nüfusu, sağlık koşulları, eğitim koşulları değerlendirilerek belirli bir il seçilerek, seçilen illere yerleştirilirler. Bu yerleştirildikleri illere uydu il adı verildiği bilinmektedir. UKBS ve statü sahibi yabancıların yerleştirildiği illerde YUKK madde 89 ve 90 uyarınca barınma, tercümanlık, sosyal yardım, sağlık güvencesi, eğitim hakkı çalışma hakkı, itiraz hakkı, avukatlık ve danışmanlık hizmeti gibi hakları olduğu gibi, mevzuata uyma, imza yükümlülüğü, bildirim yükümlülüğü, geri ödeme yükümlülüğü da bulunmaktadır. Statü kazandıktan sonra yerleştirileceği uydu ilde kalması gerektiği hususu ve kendisine bu ilde imza yükümlülüğü getirileceği hususu başvuru sahibine başvuru esnasında tebliğ edilir.6458 sayılı YUKK madde 77 uyarınca yükümlülüklerini yerine getirmeyen başvuru sahibi başvurusunu geri çekmiş sayılmakta ve yine aynı yasanın 54. maddesinin i fıkrası gereğince, hakkında sınır dışı kararı alınmakta ve ülkesindeki güvenli bölgeye veya 3. güvenli ülkeye sınır dışı edilmektedir. Ayrıca sağlanan haklardan bir tanesi yukarıda sayıldığı üzere maddi durumları yetersiz olan UKBS ve statü sahibi yabancılar için barınma merkezlerinde kalma hakkıdır. Kabul barınma merkezleri; başvuru sahibi veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerin beslenme, barınma, sağlık, sosyal ve diğer ihtiyaçlarının karşılanması amacı ile GİGM tarafından kurulan ve Valiliklerce (İl Müdürlüğü) tarafından işletilen veya işlettirilen merkezlerin genel adıdır. (Kabul Barınma Merkezleri ile Geri Gönderme Merkezlerinin kurulması, Yönetimi, İşletilmesi, İşlettirilmesi ve Denetimi Hakkında Yönetmelik, 2014, m:3) Bunca imkanın sağlandığı bu yabancıların izinsiz bir şekilde yerleştirildikleri ili terk etmeleri ve yükümlülüklerini yerine getirmemeleri karşısında mevzuat gereği yapılması gerekenler icra edilmelidir,

bedeli sınır dışı olsa dahi. Kanuni gerekliliklere, yasal düzenlemelere uymaması yabancının uyum sürecinde büyük bir halkanın eksik kalması demektir.

Eğitim ve sağlık imkanları dahilinde diğer statü sahiplerine nazaran maddi durumu yetersiz olan yabancılar için çok daha fazla imkan tanındığı söylenebilir. Ancak çoğunlukla Irak, İran, Filistin, Yemen gibi Ortadoğu ülkelerinden gelen bu yabancıların Türkçe bilmemesi ve belirsiz süreç içerisinde Türkçe öğrenmek için herhangi bir nedenlerinin olmayışı bu yabancıları Türkçe öğrenmek suretiyle uyum sürecinin diğer bir baş aktörünü gerçekleştirme konusunda pasif bırakmaktadır. Statü kazanan şartlı mülteci veya ikincil koruma statü sahiplerinin 3. ülkeye yerleştirme prosedürü hakkındaki beklentileri de bu süreçte yabancıların Türkiye’de kalmalarına değil Türkiye’yi bir sıçrama tahtası veya geçiş ülkesi olarak görmelerine neden olmakta ve bunun sonucu olarak da uyum sürecinin önünde bir set oluşturmaktadır.

Yukarıda da bahsedildiği üzere mülteci olarak bilinen Suriyeliler ise geçici koruma statü sahibi yabancılardır. Geçici koruma statü sahibi bu yabancılar için ise, Geçici Koruma Yönetmeliği ile sağlık alanında düzenlemelere gidilmiş ve ücretsiz sağlık hizmetlerinden faydalanması sağlanmış ve barınma ihtiyaçlarının karşılanması için geçici barınma merkezleri oluşturulmuş ve altı aydır geçici koruma kimliği olanlar için çalışma iznine başvurma imkanı tanınmıştır. Üçüncü ülkeye çıkış konusu GİGM kararı ile yürütülmektedir. (GKY, 2017) Ayrıca birinci basamak sağlık hizmetlerinden Göçmen Sağlığı Merkezleri de geçici korunanların yoğunlukta olduğu yerlerde kurulmakta ve yalnızca kendileri faydalanmaktadır. Geçici Koruma belgesi bulunmayan Suriyelilerin ise sağlık imkanlarına ulaşımı kısıtlanmıştır. Bu kişiler yalnızca acil sağlık ve bağışıklama hizmetlerinden faydalanabilmektedirler. (GİGM, 2019e) Tüm bu anlatılanlar geçici korunanların devletle ve toplumla olan uyumlarında büyük önem taşımaktadır. Zira devlet tarafından sağlanan geçici barınma merkezleri ve geçici koruma statüsü tıpkı mevzuatta kısa görünen ancak kalıcı hale gelen ikamet izinlerinde olduğu gibi geçici görünmekte ancak 2012 yılından bu yana giderek artan bir vaziyette kalıcı bir hal almıştır.

2.4.4. Yabancıların Toplumsal ve Kültürel Uyumunu Etkileyen Faktörler

Göçmenlerin sosyo-kültürel uyumlarından anlaşılan göç edilen ülkenin kültürünün ve sosyal topluluklarının özelliklerini öğrenerek yaşamlarını bu doğrultuda devam ettirmeye

çalışmalarıdır. (Sedat-TaşKesenlioğlu, 2009, 34) Yine öncelikle statü ayrımında bu doğrultuda değerlendirilmeye gidilecektir.

Bu anlamda kısa dönem ikamet izni sahibi yabancıların ülkeye gelme amaçları kanunen turizm veya yukarıda diğer sayılan nedenler olarak görülürken, turizm adı altında ekonomik sebeplerle iş bulma, çalışma gayesi içerisinde gelen yabancıların ülkeye uyum sağlamaları kısmen doğal bir süreç içerisinde gerçekleşecektir denilebilir. Zira iş bulma amaçlı gelen bu yabancılar iş bulduklarında çalıştıkları ortama kısa sürede uyum sağlama zorunluluğu hissedecektir. Uyum sağlayamadığı takdirde işinin riske gireceği düşüncesi yabancıyı bu duruma zorlar. Bu duruma çalışma izni olarak ülkede yaşayan yabancıların uyum süreci anlatılırken uzun uzadıya değinilecektir. Kanunen turizm amaçlı ikamet izni alan yabancıların esas kalış nedenlerinin de turizm olduğu düşünülürse, topluma kültürel anlamda uyum sağlayamamaları normal karşılanacak bir süreç olmalıdır. Göç edilen toplumun kültürünü benimsemeleri veya uyum sağlamaları ve sosyal çevresinde buna göre hareket etmeleri beklenemez. Yalnızca turizm amaçlı ikamet izni alanlar için değil diğer sayılan kısa süreli eğitim anlaşmaları çerçevesinde, tedavi amaçlı olarak, bilimsel araştırma amaçlı, adli veya idari makam kararı ile kısa süreli olarak Türkiye’de kalması gereken bir yabancıya verilen, Türkçe öğrenme kurslarına, araştırma ve staja gelenlere verilen kısa dönem ikamet izni türleri için de aynı şekilde bahsedilebilir. Ancak kısmen de olsa taşınmaz mal edinimi ve ticari bağlantı veya iş kuracak olmaları, yatırım yapma hasebiyle kısa süreli ikamet iznine başvuranlar ve 6458 sayılı Yasa’nın 31. maddesi k fıkrasında belirtilen 5 yıllığına kısa süreli ikamet izni alan KKTC vatandaşları için uyum sürecine dahil olmaları beklenebilir. Eğer yabancıнын taşınmaz mal ediniminin sebebi yerleşme ve vatandaşlık statüsü kazanmaya bağlı ise, yabancıнын kalıcı olma noktasında istekli olduğu ve sosyo-kültürel uyuma önem verdiği yorumu çıkarılabilir ki bu herhangi bir desteğe gerek duyulmaksızın istekli olan yabancı tarafından toplumda onlara karşı bir dışlanma olmadığı sürece sağlanacaktır. Tıpkı İstanbul ilinde taşınmaz mal sahibi olarak kısa süreli ikamet izni alan ve Türkiye’de Türk kültürünün gözde sanatlarından ebru sanatı ile tanıştıktan sonra Kadıköy’de kendisine bir ebru sanatı atölyesi açarak geçimini sevdiği bu sanatı icra ederek sağlayan bir Japon yabancı örneği gibi. Ancak yine de bu sürecin belirli bir zaman alacağı söylenebilir. Taşınmaz edinimi yalnızca yatırım amaçlı ise kısa süreli Türkiye’de ikamet edecek olan bu yabancıların yine diğer kısa süreli ikamet izni sahiplerinde olduğu gibi topluma sosyo-kültürel olarak uyum sağlaması beklenemez.

Sosyo-kültürel uyumdan yalnızca yabancıların bulunduğu toplumun kültürünü benimsemesi anlaşılmalıdır; aynı zamanda yabancıların kendi dini etkinliklerini gerçekleştirebileceği alanlar sunmak, kendi dilini istediği alanlarda konuşma fırsatı vermek, kendi kültürünü ve gerçekleştirdiği spor faaliyetlerini desteklemek de bu uyumun bir parçasıdır.

Aile ikamet izni ile Türkiye’de ikamet eden yabancıların ise, sosyo-kültürel anlamda nispeten daha uyumlu oldukları söylenebilir. Zira evlilik bağı içerisinde kültürel olarak bir adaptasyon süreci doğal olarak gerçekleşmektedir.

Esasında ülkelerin göç politikaları aile içerisinde yaşanan kültürel harmonizasyona benzetilebilir. Çoğu zaman ebeveynlerden birinin kültürü diğerine baskın gelir ve baskın gelen kültür aile içerisinde benimsenir, kimi zaman her iki ebeveyninden de gelen bazı kültürel özellikler ailenin ortak kültürü haline gelir. Bu da ebeveynlerin birbirlerinin kültürlerine gösterdikleri saygıdan ileri gelir. Aynı durum makro hale getirilerek değerlendirilirse, tıpkı aile içerisindeki gibi baskın olan kültür ülke genelinde kendini kabul ettirecek veya resesif kültür eriyip gidecektir. Tüm kültürlerle saygı ile yaklaşan toplum sayesinde yabancılar rahatlıkla uyum sağlayabileceklerdir.

Aile içerisinde yaşanan bu kültür alışverişi sayesinde aile ikamet izni sahibi yabancıların toplumla daha kolay kaynaşmakta olduğu söylenebilir.

Türkiye’de yaşayan yabancı öğrencilerin sosyo-kültürel uyumlarının seviyesi; kurs, ortak faaliyet ve öğrenci aktivitelerine katılma durumları, sinema ve tiyatro oyunları izleme durumları, ders kitapları haricinde Türkçe romanlar, hikayeler okumaya gösterdikleri ilgi, izledikleri diziler ve televizyon programları hakkında bilgi sahibi olarak anlaşılabilir. Yabancı öğrencilerin karma eğitim koşullarından faydalanması neticesinde buldukları çevre üzerinde gözlem yaparak kültürleşme sürecine girdikleri söylenebilir. Gözlem sürecinde insanlar, göç ettikleri yerlerde sadece kendilerinden farklı görünümde, farklı dilde konuşan, farklı inançlara sahip ve farklı yemekler yiyen insanlarla karşılaşmakla kalmamakta; aynı zamanda yeni karşılaştığı bu insanların davranışlarındaki farklılıkları, zamanı, mekanı nasıl kullandıklarını, dünyayı ve yaşamı nasıl algıladıklarını da gözleme fırsatı yakalamaktadırlar. (Gülner-Balcı, 2010, 449) Tüm bu gözlemleri yaparken etkileşimde oldukları süre boyunca bazı özelliklerini doğal bir süreç içerisinde benimseyecek ve bazılarını ise beğeni üzerine taklit etme sürecine girecektir. Bu

davranışlar yabancının bireysel özelliklerinin farklılıkları, uyrukların birbirlerine olan benzerlikleri gibi durumlardan her ne kadar etkilense de, bulunan öğrenci ortamı ve sosyal çevreden de bir o kadar etkilenmektedir denilebilir.

Bir diğer kalış türü olan ve yukarıda bahsedildiği üzere başvuru ve değerlendirme aşamasında kimlik numarası henüz bulunmayan insani ikamet izni hamili yabancının yasal kalış statüsü elde edebilme sürecinde de birçok zorluklarla karşılaşacağı aşikardır. Bazen bir yıl bazense birkaç ay sürebilen bu değerlendirme süreci sona erdikten sonra yabancının kimlik numarası sahibi olması ile beraber birçok kamu kurumlarında yaşadığı sorunlar bertaraf olacağından sosyo – kültürel uyum süreci yeni başlamış olacaktır. Bu durumda ülkede bir yıldır kalıyor olması yabancının uyum noktasında yeni gelenlere nazaran ileri seviyede bulunduğu yorumuna tarafımızca gidilemeyecektir.

Çalışma izni hamili yabancılar ise her konuda olduğu gibi sosyo-kültürel olarak da uyumu daha kolay yakalayabileceklerdir. Yine Türkçe bilen, kendi işlemlerini kendi halledebilen ve ayrımcılığa maruz kalmadığı varsayılan bu göç edenler için sosyo-kültürel uyum benzer şekilde kolay olacaktır.

Geçici görülen geçici koruma sahibi misafirlerin ise sosyo-kültürel uyumu noktasında bazı problemler baş göstermiştir. Yıllardır ülkede yaşayan geçici koruma statüsündeki yabancılar geçici barınma merkezlerinde kalmak yerine yaşamak istedikleri illere dağılmış ve devlet bu konuda yabancıları herhangi bir kısıtlayıcı veya yönlendirici faaliyetlere girişmemiştir. Geçici Koruma Yönetmeliği merkez dışında bulunanların merkezlere götürebilmesi noktasında yetki vermiş ve belirli illerde kalmaları doğrultusunda GİGM tarafından belirlenecek usul ve esaslarla hareket edileceğine dair hüküm içermektedir. (GKY, 2014, m:24-35) Ancak şimdiye kadar dilenen Suriyelilerin sokaklardan kolluk gücü vasıtasıyla toplatılması ve barınma merkezlerine sevk edilmesi faaliyetinin dışında herhangi bir kısıtlayıcı veya yönlendirici önlem ne yazık ki alınmamıştır. Bu da uyum noktasında büyük problemler yaratmaktadır.

Bir diğer yabancı türü düzensiz göçmenlerdir. Türkiye'deki düzensiz göçmenlerin büyük bir çoğunluğunu kaçak yollarla ülkeye girenler, ülkeye giriş yaptıktan sonra illegal duruma düşenler, kaçak çalışanlar, geçimini gayrimeşru yollarla sağlayanlar- fuhuş veya konsomatrislik yapanlar-, terör şüphesi görülenler veya kamu düzeni, kamu sağlığını tehdit eden yabancılar oluşturmaktadır.

Kaçak yollarla ülkeye giren veya kaçak durumda ülkede kalan yabancıların iş bulmakta güçlük çekmesi ve kaçak işlerde çalışmak durumunda olması, hastane ve kamu kurumlarından faydalanamaması uyum sürecinin önündeki en büyük engellerdendir. Yalnızca sosyal alanlardan yararlanamaması değil toplumsal olarak da bir dışlanmaya maruz kalmaları sürecin doğal bir sonucudur. Zira kaçak işçi çalıştıran işverenin maddi yükümlülükleri olacak ve kaçak ve suç işlemekte olan bir yabancıya evini kiraya veren ev sahibinin de bazı külfetlere katlanması gerekecektir. Bu anlamda toplumda ev bulmaları, iş bulmaları zorlaşacak ve genellikle düşük ücret ve kalitedeki toplum tarafından kimsenin yapmak istemediği işlerde istihdam edileceklerdir. Dolayısıyla göçmen işçilerin istihdam edildiği işler için genellikle daha çok bedensel çalışmayı gerektiren ve çalışma süreleri daha uzun olan, sıklıkla vardiyalı çalışılması gereken ve ücretleri de düşük tutulan işler olacaktır. (Civan-Gökalp, 2011, 236) Bazen yabancı iş bulamayacak ve gayrimeşru yollardan para kazanma durumuna sürüklenecek veya suça karışmak durumunda kalacaktır. Ülkesini yalnızca para kazanma hedefi üzerine terk eden ekonomik göçmenler her ne pahasına olursa olsun kaçak çalışma veya gayrimeşru para kazanma düşüncesi ile ülkeye yerleşecektir. Bu noktada yabancı uyumu konusunda çok geride olması, gönüllü olarak Türkiye’de yaşamak isteyen bu yabancı uyumu kültürel olarak daha fazla uyum sağlama gayreti içerisine girerek kendini kabul ettirmeye çalışmasına sevk edecektir.

Türk kökenli göçmenlerin ise tahmin edileceği üzere sosyo-kültürel uyumu yakaladıkları söylenebilir. Bir göçmen grubunun sosyal ağları ne kadar gelişmişse ve yerel dili ne kadar iyi biliyorsa uyum konusu da o oranda kolay gerçekleşir. (Çakırer-Özservet, 2017, 130). Türk kökenli göçmenlerin sosyal ağlarının çok gelişmiş olması ve dil ortaklığı ile daha önceden gelip vatandaşlığa geçmiş başka soydaşların bulunması gibi nedenlerden dolayı uyum süreçlerinin daha başarılı ilerlediği söylenebilir. Kültür, gelenek-görenek, dil, din bakımından benzer olunan Batı Trakya, Bulgaristan Türkleri, serbest veya iskanlı göçmen olarak yerleştirilen eski Yugoslavya Türkleri, KKTC Türkleri, Kırım Tatarları ve -sayılan diğer Türk kökenlilere nazaran sürecin daha uzun olması ile beraber- Azerbaycan, Gürcistan, Kazakistan, Ukrayna, Rusya, Özbekistan ülkelerinden gelen Ahıska Türkleri, Çin’den gelen Uygur Türkleri ve Irak, Suriye, Afganistan gibi Ortadoğu ülkelerinden gelen Türk kökenli yabancıların uyum süreçleri diğer vatandaşlarla kıyaslandığında nispeten daha hızlı gelişmektedir. Ortak dil, din, tarih olan ve benzer kültüre sahip olan

bu yabancılar, diğer gruplara oranla halkın arasına daha çabuk girebilmekte, devletle olan ilişkilerini daha hızlı ve akıcı yürütmekte ve toplumda yerini kolayca bulmaktadır. Son yıllarda Göç Politikaları Kurulu Kararı ile uzun dönem ikamet izni düzenlenen yabancıların tamamen Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları ile mizaç olarak dahi ayrılmasının çok güç olduğu söylenebilir.

BÖLÜM 3. YABANCILARIN TÜRKİYE'YE UYUMU ÜZERİNE ANALİZ

3.1. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın incelenmek istenilen herkes üzerinden yapılması mümkün olmayan bir durum olduğundan, araştırma sonucuna genelleme yapılmak suretiyle ulaşılmasını mümkün kılan sosyal bilimlerde araştırma teknikleri ileri sürülmüştür. Sonuçların genellemek istediği elemanlar bütünü olan evrenin seçimi ve bu evren içerisinde evreni temsil ettiği düşünülen örneklem seçimi araştırmada verilerin toplanması ve genelleme yapılması noktasında önem taşımaktadır. Türkiye’de farklı statülerle bulunan toplam yabancı sayısına paylaşılan bilgiler ışığında göz atıldığında ikamet izni sahibi yabancı sayısı 631.037 (GIGM,2018b), uluslararası koruma başvuru sayısı 112.415 (GIGM,2018c), geçici koruma statü sahibi 3.540.648(GIGM,2018d), yakalanan düzensiz göçmen sayısı 29.306 (GIGM, 2018e) kişi olmak üzere toplam 4.313.406 kayıtlı göçmenin var olduğu söylenebilir. Bu geniş evren içerisinde araştırma yapabilmek hem zaman yönünden hem de maddi yönden imkansız görüldüğünden evren içerisinde evreni temsil ettiği düşünülen mekanlara indirgenerek bu çalışma hazırlanmıştır.

Toplam yabancı sayısının en yoğun olduğu il olan İstanbul ili ve İstanbul ili içerisinde yine yabancı sayısının en yoğun bulunduğu ilçe olan Fatih ilçesi evreni temsil eder nicelikte bulunan örneklem olarak ele alınmıştır. Fatih ilçesi içerisinde yaşayan yabancılardan basit rastgele seçim ile Yazıcıoğlu ve Erdoğan’ın (2004, s.49-50) örneklem hesaplamalarından yola çıkılarak mevcut evren üzerinden toplam 500 yabancı ile anket yapılmış ve anket verileri SPSS istatistik programı kullanılarak edinilmiştir.

Anket içerisinde yabancıların kişisel bilgilerine yönelik olarak yaş, cinsiyet, vatandaşlık, yasal kalış statüsü ve çalışıp çalışmadığı gibi genel manada anket yapılanlar hakkında bilgiler edinilmeye çalışılmış ve buldukları bölgeye uyumlarının değerlendirilebilmesi için 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nda uyum adı altında bahsedilen faktörlerden yola çıkılarak uyuma yönelik birtakım sorular yöneltilmiştir.

Anketler yabancıların yasal kalış statüsü ve ikamet ettiği ilçe baz alınarak uygulandığından vatandaşlık dağılımı ve cinsiyet gibi faktörler rastgele yöntemlerle seçilmiştir. Yapılan anketlerde vatandaşlık dağılımına göz atıldığında en fazla sayıda

Suriye vatandaşı olan yabancı ile yapıldığı görülmektedir. Bunun nedeni ise Geçici Koruma statüsünün yalnızca Suriye uyruklu yabancılara verilmesi ve ilave olarak ikamet izni statü sahibi Suriyeli sayısının da anket içerisinde yer alması olarak söylenebilir. Afganistanlı sayısının yüksek olmasının nedeni ise, uluslararası koruma başvuru sahibi olarak rastgele yöntemle en fazla Afganistanlı yabancı ile anket yapılmış olması olarak söylenebilir. Uluslararası koruma başvurusu yapan yabancıların vatandaşlık dağılımı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün internet sitesinde yayınlanmadığından bu verilere değinilmemiştir.

3.2. Araştırmanın Verileri

Ankete katılan yabancıların verdiği yanıtlar doğrultusunda, öncelikli olarak yabancıların kişisel verilerine ulaşılabilecek, ardından bireysel özelliklerinden, dil seviyelerinden ve kurumlarla olan iletişimleri üzerinden ve Türkiye'de kalış statüsü farklarından yola çıkarak uyum noktasında yapılan değerlendirmeler açıklanacaktır.

3.2.1. Ankete Katılan Yabancıların Kişisel Verilerinin Analizi

Ankete katılan yabancılar hakkında öncelikle yapılan araştırma ile kişisel verilerine bakılacak ve yabancılar hakkında genel bilgiye sahip olunacaktır. Anket yapılan yabancıların vatandaşlıklarına göre dağılımı aşağıdaki gibidir:

Tablo 2: Anket Yapılan Yabancıların Vatandaşlık Dağılımı

Vatandaşlık	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
SURİYE	171	34,2	34,2	34,2
İRAK	24	4,8	4,8	39,0
RUSYA	16	3,2	3,2	42,2
AZERBAYCAN	15	3,0	3,0	45,2
ÖZBEKİSTAN	32	6,4	6,4	51,6
UKRAYNA	12	2,4	2,4	54,0
AFRİKAÜLKELERİ	7	1,4	1,4	55,4
İRAN	23	4,6	4,6	60,0
KAZAKİSTAN	6	1,2	1,2	61,2
KIRGIZİSTAN	6	1,2	1,2	62,4
FİLİSTİN	6	1,2	1,2	63,6
AFGANİSTAN	81	16,2	16,2	79,8
PAKİSTAN	3	,6	,6	80,4
UYGUR	33	6,6	6,6	87,0
MISIR	3	,6	,6	87,6
YEMEN	2	,4	,4	88,0
AVRUPAÜLKELERİ	17	3,4	3,4	91,4
MOĞOLİSTAN	3	,6	,6	92,0
FAS	11	2,2	2,2	94,2
ERMENİSTAN	3	,6	,6	94,8

GÜRCİSTAN	3	,6	,6	95,4
TACİKİSTAN	3	,6	,6	96,0
ROMANYA	3	,6	,6	96,6
TÜRKMENİSTAN	9	1,8	1,8	98,4
KONGO	3	,6	,6	99,0
SUUDİ ARABİSTAN	3	,6	,6	99,6
KÜBA	2	,4	,4	100,0
Toplam	500	100,0	100,0	

Yine yukarıda bahsedildiği üzere anket verilerinde öncelik ikamet ilçesi ve yasal kalış statüsüne verildiğinden yaş, cinsiyet gibi veriler de rastgele edinilmiştir:

Tablo 3: Anket Yapılan Yabancıların Yaş Aralıklarına Dağılımı

Yaş	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
15-29	251	50,2	50,2	50,2
30-64	231	46,2	46,2	96,4
64+	18	3,6	3,6	100,0
Toplam	500	100,0	100,0	

Araştırmada TÜİK verilerine göre yaş dağılımına gidilmiş, 15-29 yaş aralığı genç nüfus 30-64 yaş aralığı orta yaş nüfusu ve 65 ve üzeri yaş grubu ise yaşlı nüfus olarak değerlendirilmiştir. Ankete katılanların arasında çoğunlukla genç yaş grubunun bulunduğu görülmektedir. Yine orta yaş nüfusun da hemen hemen genç nüfus grubu kadar büyük bir nicelikte anket verileri içerisinde yer aldığı da görülmekteyken, yaşlı nüfusa bu ankette fazla ulaşılamamıştır. Bunun etkenleri arasında orta ve genç nüfuslu göçmen sayısının yaşlı nüfuslu göçmen sayısına nazaran daha fazla olması görülebilir. Anket yapılan yabancıların cinsiyet dağılımı aşağıdaki gibidir;

Tablo 4: Cinsiyet Dağılımı

Cinsiyet	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Erkek	264	52,8	52,8	52,8
Kadın	236	47,2	47,2	100,0
Toplam	500	100,0	100,0	

Araştırmaya katılan kadınların sayısının erkek sayısına nazaran daha düşük olmasının yanı sıra aralarında büyük fark olmadığı görülmektedir. Böylece anket ili içerisinde de yer alan yabancı kadın sayısının yabancı erkek sayısına nazaran daha düşük olduğu gerçeği ile uyumlu bir anket sonucuna varılmıştır denilebilir.

Tablo 5: Ankete Katılan Yabancıların Medeni Hal İstatistiği

Medeni Hal	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Bekar	177	35,4	35,4	35,4
Evli	243	48,6	48,6	84,0
Tc ile evli	40	8,0	8,0	92,0
Diğer	40	8,0	8,0	100,0
Toplam	500	100,0	100,0	

Ankete katılan yabancıların medeni hal ve çocuk sayısına göz atıldığında, 500 kişiden 177'sinin bekar, 243'inin evli, 40'ının TC. vatandaşı ile evli ve 40'ının ise dul, boşanmış gibi diğer medeni hal durumlarından birine sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 6: Ankete Katılan Yabancıların Çocuk Sayısı İstatistiği

Çocuk Sayısı	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
0	219	43,8	43,8	43,8
1-3	196	39,2	39,2	83,0
4-5	52	10,4	10,4	93,4
>5	33	6,6	6,6	100,0
Toplam	500	100,0	100,0	

Ankete katılan yabancılardan 219'unun çocuğu bulunmamakta iken, 196'sının 1 ila 3 çocuğu olduğu, 52'sinin 4-5 çocuğu olduğu ve 33'ünün ise 5 üzeri çocuğunun olduğu görülmektedir.

Tablo 7: Ankete Katılan Yabancıların Yasal Kalış Statüsü İstatistiği

Statü	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
İkamet İzinli	200	40,0	40,0	40,0
Geçici Koruma	122	24,4	24,4	64,4
Uluslararası Koruma	86	17,2	17,2	81,6
Düzensiz Göçmen	92	18,4	18,4	100,0
Toplam	500	100,0	100,0	

Ankete katılan yabancıların yasal kalış statüleri öncelikli olarak dört ana başlık altında ele alınmıştır. Bunlardan ilki ikamet izinli yabancılar, ikincisi geçici koruma statü sahibi yabancılar, üçüncüsü uluslararası koruma başvuru sahibi yabancılar ve son olarak düzensiz göçmenlerdir. Yukarıda bahsedilen diğer kalış izni türleri, ikamet izni ile kalan yabancılar için ikamet 'izni çeşidi sorusu' ile sorulmuş ve bunlar turizm, uzun dönem, aile, öğrenci, diğer kısa dönem ve insani ikamet izni olarak başlıklara ayrılarak değerlendirmeye alınmıştır.

Ankete katılan yabancılardan 200'ü ikamet izni ile ilçede ikamet etmekte, 122'si geçici koruma izni ile ilçede ikamet etmekte, 86'sı uluslararası koruma başvuru sahibi olarak ikamet etmekte ve 92'si ise düzensiz göçmen olarak ikamet etmektedir.

Tablo 8: Ankete Katılan Yabancıların İkamet İzni Çeşidi İstatistiği

İkamet İzni Çeşidi	Statü	Toplam
	İkamet İzinli	
Turizm	58	58
Uzun dönem	30	30
Aile	29	29
Diğer kısa dönem	21	21
Öğrenci	38	38
İnsani	24	24
Toplam	200	200

İkamet izni sahibi olarak ilçede ikamet etmekte olan 200 yabancıнын 58'i turizm ikamet izni çeşidi ile, 29'unun aile ikamet izni ile, 38'inin öğrenci ikamet izni ile, 24'ünün insani ikamet izni ile, 30'unun uzun dönem ikamet izni ile ve 21'inin de diğer ikamet izni çeşitleri ile ikamet ettiği görülmektedir. Turizm ikamet izni ile ikamet etmekte olan yabancı sayısının anket verilerinde en fazla sayıda görülmesi gerçek veriler ile örtüşmektedir denilebilir. Uzun dönem ikamet izni sahibi sayısı ise, Türk soylu yabancılara Göç Politikaları Kurulu tarafından alınan karar doğrultusunda istisnai olarak uzun dönem ikamet izni verilmesinden kaynaklanan bir durum olduğu söylenebilir. Zira uzun dönem ikamet iznini almak diğer ikamet izni türlerine nazaran çok daha zor ve zahmetli olduğundan çok sık rastlanan ikamet türü olmadığı bir gerçektir. Bunlar genellikle Uygur Türkleri, Bulgaristan Türkleri, Yunanistan Türkleri ve Ahıska Türkleridir.

Diğer kısa dönem ikamet izinlerinde bir ayrıma gidilmemiş zira iş kurma amaçlı, gayrimenkul tapu sahibi olarak alınan ikamet izni, bilimsel araştırma maksatlı alınan ikamet izni, mal varlığı yeterli düzeyde görülen yabancılara verilen j bendi ikamet izni türleri vb. gibi yukarıda bahsedilen nedenlerle verilen birçok kısa dönem ikamet izni çeşidinden söz edilebilir. İş kurma amaçlı, gayrimenkul tapu sahibi olarak alınan ikamet izni haricindeki kısa dönem ikamet izinlerinin nadir olarak verildiği düşünüldüğünde tek tek ayrıma gidilmekten kaçınılmıştır.

Tablo 9: Çalışma İzni İle Kalan Yabancılar

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	50	10,0	10,0	10,0
Hayır	450	90,0	90,0	100,0
Toplam	500	100,0	100,0	

Diğer kalış izinlerine nazaran çalışma izni statüsü ile kalan yabancı oranı oldukça az olarak görülmektedir. Ankete katılan yabancıların %10'unun çalışma izni bulunduğu ancak %90'ının ise çalışma izninin olmadığı görülmektedir.

Tablo 10: Ankete Katılan Yabancıların Mezuniyet Derecesi İstatistiği

Mezuniyet	Frekans	Yüzde	Geçerli yüzde	Kümülatif yüzde
Okuma yazma bilmeyen	67	13,4	13,4	13,4
İlköğretim	157	31,4	31,4	44,8
Lise	147	29,4	29,4	74,2
Üniversite	120	24,0	24,0	98,2
Yüksek Lisans ve Üzeri	9	1,8	1,8	100,0
Toplam	500	100,0	100,0	

Ankete katılan yabancıların %13,4'ünün okuma yazma bilmediği, %31,4'ünün ilköğretim mezunu olduğunu söylediğini, %29,4'ünün lise mezunu olduğunu söylediği, %24,0'ünün ön lisans veya lisans mezunu olduğunu söylediği ve %1,8'inin yüksek lisans ve üzeri olduğunu söylediği anlaşılmaktadır. Cinsiyet ayrımında yabancıların mezuniyet derecelerine göz atıldığında ise;

Tablo 11: Ankete Katılan Yabancıların Cinsiyet Ayrımında Mezuniyet Derecesi İstatistiği

Cinsiyet		Mezuniyet					Toplam
		Okuma yazma bilmeyen	İlköğretim	Lise	Üniversite	Yüksek Lisans ve Üzeri	
Erkek	Sayım	17	88	90	60	9	264
	Cinsiyet İçindeki %	6,4%	33,3%	34,1%	22,7%	3,4%	100,0%
	Toplam %	3,4%	17,6%	18,0%	12,0%	1,8%	52,8%
Kadın	Sayım	50	69	57	60	0	236
	Cinsiyet İçindeki %	21,2%	29,2%	24,2%	25,4%	0,0%	100,0%
	Toplam %	10,0%	13,8%	11,4%	12,0%	0,0%	47,2%
Toplam	Sayım	67	157	147	120	9	500
	Toplam %	13,4%	31,4%	29,4%	24,0%	1,8%	100,0%

Yapılan anketlere göre ankete katılan yabancılardan okuma yazma bilmeyen erkek oranı %3,4 iken, kadın oranı %10,0'dur. Burada kadınların arasından okuma yazma bilmeyenlerin genel ortalama erkeklerle aralarında epey fark olduğu görülmektedir. İlköğretim mezunu erkek oranı %17,6 iken, kadın oranı %13,8'dir. Burada da kadınlardan ilköğretim mezunu olanların erkeklerden ilköğretim mezunu olanlardan daha düşük bir oranda olduğu gözlemlenmektedir. Lise mezunu erkek oranı %18,0 iken, kadın oranı %11,4'tür. Yine lise mezuniyet derecesine bakıldığında kadın oranının %7'ye yakın bir oranda daha düşük olduğu görülmektedir. Önlisans ve lisans mezunu erkek oranı %12,0 iken, kadın oranı da aynı şekilde %12,0'dır. Sevindiricidir ki ankete katılanların arasından

ön lisans ve lisans mezunu kadın ve erkek sayısı birbirine eşit olarak görülmektedir. Yüksek lisans ve üzeri mezunu erkek oranı %1,8 iken kadın oranı %0'dır. Burada ankete katılanların arasından hem erkeklerin hem de kadınların oransal olarak en düşük sahip olduğu derece olarak yüksek lisans ve üzeri mezuniyet derecesi görülmektedir. Yalnızca ankete katılan erkekler için değerlendirme yapılacak olunursa, erkeklerin %6,4'ü okuma yazma bilmeyenlerden, %33'ü ilköğretim mezunlarından, %34,1'i lise mezunlarından, 22,7'si üniversite mezunlarından ve 3,4'ü ise yüksek lisans ve üzeri mezunlarından oluşmaktadır. Ankete katılan erkeklerin büyük oranı ilköğretim ve lise mezunu olarak görülmektedir. Yalnızca kadınlar için değerlendirme yapılacak olunursa, ankete katılan kadınların ise %21,2'si okuma yazma bilmeyen, %29,2'si ilköğretim mezunu, %24,2'si lise mezunu, 25,4'ü üniversite mezunu, %0'ı ise yüksek lisans ve üzeri mezunudur. Buradan anlaşılıyor ki ankete katılan kadınların hiçbirisi lisans üzeri eğitim görmemişken, okuma-yazma bilmeyenler, ilköğretim mezunları, lise mezunları oransal olarak birbirlerine çok yakın seviyelerdedir. En yüksek oranı ise %29,2 ile ilköğretim mezunları oluşturmaktadır. Kadın ve erkek yabancıların tamamı değerlendirildiğinde en yüksek sayıda sahip olunan mezuniyet derecesi %32,4 ile ilköğretim ve %30,4 ile lise mezunlarıdır. En düşük sayıda sahip olunan mezuniyet derecesi ise, %2,4 ile yüksek lisans ve üzeri ve %10,4 ile okuma yazma bilmeyenler derecesindeki eğitim seviyesindedir.

Yine anket katılımcılarının kişisel verilerinden yola çıkılarak yabancıları tanımak üzere yöneltilmiş olan iki sorunun kıyaslanması yapılacaktır. Buradan ankete katılan yabancıların cinsiyet ayrımında çalışıp çalışmama durumlarına göz atılacaktır.

Tablo 12: Yabancıların Cinsiyet Ayrımına Göre Çalışma Durumu

Çalışıyor Musunuz?		Cinsiyet		Toplam
		Erkek	Kadın	
Evet	Sayım	194	82	276
	Çalışıyor Musunuz İçindeki %	70,3%	29,7%	100,0%
	Toplam %	38,8%	16,4%	55,2%
Hayır	Sayım	70	154	224
	Çalışıyor musunuz İçindeki %	31,2%	68,8%	100,0%
	Toplam %	14,0%	30,8%	44,8%
Total	Sayım	264	236	500
	Toplam %	52,8%	47,2%	100,0%

Katılımcılara yöneltilen “çalışıyor musunuz?” sorusuna evet cevabını veren yabancılar içindeki erkek oranı %70,3 iken bu oran kadınlarda %29,7 olarak görülmektedir. Toplam katılımcıların ise %38,8 ‘ini çalışan erkekler oluştururken, %16,4’ünü ise çalışan kadınlar oluşturmaktadır.

Katılımcılara yöneltilen “çalışıyor musunuz?” sorusuna hayır cevabını veren erkek oranı %31,2 iken bu oran kadınlarda %68,8 olarak görülmektedir. Toplam katılımcıların ise %14’ünü çalışmayan erkekler oluştururken, %30,8’ini çalışmayan kadınlar oluşturmaktadır. Buradan katılımcı yabancıların %55,2’sinin çalıştığı ve %44,8’inin ise çalışmadığı görülmektedir. Çalışmayan katılımcıların oranını ise genel manada kadınların artırdığı görülmektedir. Çalışmayan kadınlardan Ortadoğu ülkelerinden gelen kadınlarının oranlarına bakıldığında; Mısırlı kadınların %100’ünün, Pakistanlı kadınların %100’ünün, Suriyeli kadınların %81,3’ünün, Iraklı kadınların %66,7’sinin, Afganistanlı kadınların %55’inin, İranlı kadınların %50’sinin çalışmadığı görülmektedir. Tüm Ortadoğu ülkelerinde kadınların çalışmama durumlarının oran olarak yüksek olduğu söylenebilir.

Yukarıda ankete katılan yabancıların genel manada yaş, cinsiyet, vatandaşlık, statü vs. kişisel verileri hakkında bilgi edinilmiştir. Bundan böyle ise, ankete katılan yabancılar hakkında edinilen bilgilerin yanı sıra yabancıların bahsi geçen verilerinin Türkiye’ye olan uyumlarını ne derecede etkilediği ve yöneltilen sorulara vermiş oldukları cevaplarla buldukları ortama uyum sağlayıp sağlamadıkları konusunda fikir edinilmeye çalışılacaktır.

3.2.2. Ankete Katılan Yabancıların Türkçe Dil Seviyesini Etkileyen Faktörler ve Uyuma Etkisi

Yabancıların çalışıp çalışmamaları, çalışma izninin olup olmaması, mezuniyet durumu, katılımcıların Türkiye’ye geliş süresi, statü ayrımı ve medeni hal faktörlerinin Türkçe dil seviyesine etkisi anket verileri ışığında analiz edilecektir.

Ankete katılan yabancıların dil seviyelerinin belirlenmesinde Avrupa Ortak Dil Kriterleri projesi baz alınmıştır. Bu kriterler uyarınca, yabancı dil öğrenen bir kişi dinlediği, okuduğu basit cümleleri anlar ve bu metinlere ait sorulara doğru cevaplar verebilir, basit konulu yavaş konuşmalı iletişim kurabilir, basit konularda kısa yazılar yazabilir ve

ailesi, çevresi ve güncel konular hakkında basit konuşmalar yapabilir ise, A seviyesinde dil bilmektedir. Herhangi bir konunun olumlu/olumsuz yönlerini açıklayabilir, bir olayın neden sonuçlarını anlatabilir, dilini öğrendiği ülkeyi ziyaret ettiği esnada ülke halkıyla fazla zorlanmadan iletişime geçebilir ise, B seviyesinde dil bilmektedir. Dilini öğrendiği halkla kolaylıkla iletişim kurabilir, yapılan uzun konuşmaları anlayabilir ise, C seviyesinde dil bilmektedir. (Ada ve Şahenk, 2010, 72,73) A, B ve C seviyeleri bu çalışmada sırası ile orta, iyi ve çok iyi olarak adlandırılmıştır. Dili hiç bilmeyen veya orta seviye kriterlerini karşılamayan yabancılar için kötü seviyede Türkçe bilmektedir yorumuna gidilmiştir. Yabancıların bu kriterleri karşılayıp karşılamadığı ise anketi gerçekleştiren çalışmacının gözlemlerine dayanarak belirlenmiştir.

Türkçe dil seviyesi yukarıdaki kriterler uyarınca değerlendirilen yabancıların dil seviyesini etkileyen faktörlerden ilk olarak çalışma durumu incelemesi yapılmıştır. İkinci bölümde anlatılanlardan yola çıkılarak yabancıların iş gücüne katılım göstermesi uyum olgusunu doğrudan etkileyen bir etken olarak öne sürülmüştü. Yapılan anket neticesinde ‘çalışıyor musunuz’ sorusuna evet veya hayır olarak cevap veren yabancıların Türkçe dil seviyelerine bakıldığında verilen bu cevapların dil seviyelerini etkileyip etkilemediği hususu tablo yardımı ile açıklanacaktır.

Tablo 13: Çalışan Yabancıların Türkçe Dil Seviyesi Oranı

Çalışıyor Musunuz?		Türkçe Dil Seviyesi				Toplam
		Çok İyi	İyi	Orta	Kötü	
Evet	Sayım	60	84	76	56	276
	Çalışıyor musunuz İçindeki %	21,7%	30,4%	27,5%	20,3%	100,0%
	Toplam %	12,0%	16,8%	15,2%	11,2%	55,2%
Hayır	Sayım	44	53	64	63	224
	Çalışıyor musunuz İçindeki %	19,6%	23,7%	28,6%	28,1%	100,0%
	Toplam %	8,8%	10,6%	12,8%	12,6%	44,8%
Toplam	Sayım	104	137	140	119	500
	Toplam %	20,8%	27,4%	28,0%	23,8%	100,0%

Verilen cevaplara bakıldığında anket yapılan 500 kişinin %55,2’si çalışan yabancılardan, %44,8’i ise çalışmayan yabancılardan oluşmaktadır. Çalışan yabancılardan Türkçe dil seviyesi çok iyi olanlar anket yapılan yabancı sayısının %12,0’ı iken, çalışmayan

yabancılardan Türkçe dil seviyesi çok iyi olanlar %8,8'idir. Çalışan yabancılardan Türkçe dil seviyesi iyi olanlar anket yapılan yabancı sayısının %16,8'i iken, çalışmayan yabancılardan %10,6'sıdır. Yine anket verilerine bakıldığında çalışmayan yabancılardan %28,1'inin kötü derecede Türkçe dil seviyesine sahip olduğu, çalışan yabancılardan ise %20,3'ünün kötü derecede Türkçe dil seviyesine sahip olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda 2.bölümde öne sürüldüğü üzere anket verileri ışığında da çalışan yabancılardan çalışmayan yabancılara nazaran daha iyi Türkçe konuşabildikleri görülmektedir. Ancak arada düşünüldüğü ve araştırmanın 2. Bölümünde bahsedildiği kadar büyük bir fark görülmemesi durumunun, katılımcılardan çalışmayanların arasında Türk soylu olanların varlığı veya Türkçe diline yakın bir dil ailesine mensup bir dili konuşan ülkeden gelenlerin varlığı, katılımcıların eğitim düzeyi veya cinsiyeti gibi faktörlerden etkilenip etkilenmediği hususu araştırılacaktır.

Öncelikli olarak ankete katılan çalışmayan yabancılardan Türkçe ile benzer dil ailesine mensup ülkelerden gelen yabancılardan dil bilme oranlarına bakılacak olunursa, çalışmayan yabancılardan;

- Azerbaycan ülkesinden gelenler arasında çok iyi Türkçe konuşanların oranı %80,
- Özbekistan ülkesinden gelenler arasında çok iyi Türkçe konuşanların oranı %46,9, iyi konuşanların oranı %25,
- Kazakistan ülkesinden gelenler arasında orta seviyede Türkçe konuşanların oranı %100,
- Uygurlar arasında çok iyi Türkçe konuşanların oranı %25, iyi Türkçe konuşanların oranı %25,
- Türkmenistan ülkesinden gelenler arasında çok iyi Türkçe konuşanların oranı %66,7, iyi konuşanların oranı %33,3,
- Batı Trakya Türkleri arasında çok iyi Türkçe konuşanların oranı %100'dür.

Bu noktada Uygurlar ve Kazaklar hariç olmak üzere Türkçeye benzer dil ailesinden gelen bir dilin konuşulduğu ülkelerden gelen yabancılardan veya Türk soyluların %70 ve üzerinin çok iyi veya iyi seviyede Türkçe dil seviyesine sahip olduğu, kötü derecede konuşan yabancı sayısının nadir bulunduğu görülmektedir. Azerbaycan vatandaşı yabancılardan %60'ının, Özbekistan vatandaşı yabancılardan %56,2'sinin çalışmadığı, Kazakistan

vatandaşı yabancıların %100'ünün çalışmadığı, Kırgızistan vatandaşı yabancıların %50'sinin çalışmadığı, Uygurların %36,4'ünün çalışmadığı ve Batı Trakya Türklerinin %70,6'sının çalışmadığı görülmektedir. Sayılan ülke vatandaşlarının büyük kısmının çalışmamasından yola çıkılarak bu yabancıların, çalışmayan ve Türkçe dil seviyesi iyi olan yabancıların oranını artırdığı yorumu çıkarılabilir.

Türkçe dil seviyesini etkileyebileceği düşünülen bir başka etken yukarıda da bahsedildiği üzere öğrencilik durumudur. Yine elde edilen anket verilerinden yola çıkılarak meslek sorusuna öğrenci olarak yanıt verenlerin tamamının çalışmadığı değerlendirildiğinde, öğrencilerin dil seviyesinin genel manada iyi olması da tıpkı Türkçe dil ailesine benzer dil konuşulan ülkelerden gelen veya Türk soylu yabancılardan çalışmayanların iyi seviyede Türkçe konuşabilenlerin oranını artırdığı gibi öğrenci yabancıların da iyi seviyede Türkçe konuşanların oranını artırdığı söylenebilir. Buradan yola çıkılarak, öğrenci yabancıların Türkçe dil seviyesi oranlarına bakıldığında, %58,6'sının çok iyi ve iyi seviyede Türkçe konuşabildiği, %26,8'inin orta seviyede Türkçe konuşabildiği, %14,6'sının ise kötü derecede Türkçe konuştuğu görülmektedir.

Tablo 14: Katılımcıların Çalışma İzni Durumu

Çalışıyor Musunuz?		Çalışma İzniniz Var Mı?		Toplam
		Evet	Hayır	
Evet	Sayım	50	226	276
	Çalışıyor Musunuz İçindeki %	18,1%	81,9%	100,0%
	Toplam Yüzde	10,0%	45,2%	55,2%
Hayır	Sayım	0	224	224
	Çalışıyor Musunuz İçindeki %	0,0%	100,0%	100,0%
	Toplam Yüzde	0,0%	44,8%	44,8%
Toplam	Sayım	50	450	500
	Çalışıyor Musunuz İçindeki %	10,0%	90,0%	100,0%
	Toplam Yüzde	10,0%	90,0%	100,0%

Çalışan yabancıların uyum süreci ile alakalı daha uyumlu olabileceğinden söz etmekle birlikte, çalışma izni ile Türkiye'de ikamet eden yabancıların her manada uyumunun daha kolay olacağından çalışmanın önceki bölümlerinde söz edilmişti. Çalışan yabancılardan çalışma izni olanların istatistiğine bakıldığında; tablodan görüleceği üzere çalışan yabancıların yalnızca %18,1'inin çalışma izni bulunmaktadır. Toplam katılımcı

yabancıların ise, yalnızca %10'unun çalışma izni bulunmakta iken %90'nın çalışma izni bulunmamaktadır.

Tablo 15: Çalışma İzni Bulunanların Türkçe Dil Seviyesi

Çalışma İzniniz Var Mı?		Türkçe Dil Seviyesi				Toplam
		Çok İyi	İyi	Orta	Kötü	
Evet	Sayım	32	9	6	3	50
	Çalışma İzniniz Var Mı? İçindeki %	64,0%	18,0%	12,0%	6,0%	100,0%
Toplam	Sayım	104	137	140	119	500
	Çalışma İzniniz Var Mı? İçindeki %	20,8%	27,4%	28,0%	23,8%	100,0%

Yukarıdaki tablodan görüldüğü üzere, çalışma izni ile Türkiye'de ikamet eden yabancıların %82'sinin çok iyi ve iyi seviyede Türkçe konuşabildiği görülmekte iken, %12'sinin orta seviyede Türkçe konuşabildiği ve %6'sının kötü seviyede olduğu görülmektedir. Rakamsal olarak bakıldığında çalışma izni bulunan 50 kişiden yalnızca 3 tanesi Türkçe konuşmamaktadır. Çalışmanın 2. bölümünde çalışma izni olan yabancıların diğer statü ile ikamet eden yabancılara nazaran daha kolay Türkçe öğrenebileceği ve daha iyi Türkçe konuşabileceği ve uyum sürecinin buna bağlı olarak daha hızlı gelişeceğinden söz edilmişti.

Buraya kadar yabancıların Türkçe dil seviyesi çalışma durumu veya çalışma izni ile ilişkilendirilmiş, çalışmayan yabancıların arasından hangi faktörlerin dil bilme durumunu etkilediği hususuna değinilmiştir. Çalışmayan yabancıların menşei ülkeleri, öğrencilik durumu gibi dil seviyesine etki edeceği düşünülen durumlar birlikte değerlendirilmiştir.

Çalışmanın veri analizi kısmında buradan itibaren dil seviyesine etki edebileceği düşünülen diğer etkenler değerlendirilecektir. Bunlar; yabancıların mezuniyet durumu, statüsü ve yabancıların Türkiye'de geçirdikleri süredir.

Tablo 16. Mezuniyet Durumuna Göre Türkçe Dil Seviyesi

Mezuniyet			Türkçe Dil Seviyesi				Toplam
			Çok İyi	İyi	Orta	Kötü	
Okuma Bilmeyen	Yazma	Sayım	2	9	28	28	67
		Mezuniyet İçindeki %	3,0%	13,4%	41,8%	41,8%	100,0%
İlköğretim		Sayım	33	33	35	56	157
		Mezuniyet İçindeki %	21,0%	21,0%	22,3%	35,7%	100,0%
Lise		Sayım	32	57	43	15	147
		Mezuniyet İçindeki %	21,8%	38,8%	29,3	10,2%	100,0%
Üniversite		Sayım	37	32	31	20	120
		Mezuniyet İçindeki %	30,8%	26,7%	25,8%	16,7%	100,0%
Yüksek Üzeri	Lisans Ve	Sayım	0	6	3	0	9
		Mezuniyet İçindeki %	0,0%	66,7%	33,3%	0,0%	100,0%
Toplam		Sayım	104	137	140	119	500
		Mezuniyet İçindeki %	20,8%	27,4%	28,0%	23,8%	100,0%

Türkçe dil seviyesinin mezuniyet seviyesi ile ilişkisinin olup olmadığına yukarıdaki tablodan elde edilen veriler aracılığı ile bakacak olursak; okuma–yazma bilmeyen katılımcıların %16,4’ü Türkçeyi çok iyi seviyede konuşabilirken, ilköğretim mezunu olanların %42’si, lise mezunu olanların %60,6’sı, üniversite mezunu olanların %57,5’i çok iyi ve iyi seviyede Türkçe konuşmaktadır. Yüksek lisans ve üzeri mezuniyeti olanların ise, %66,7’sinin iyi seviyede Türkçe konuştuğu görülmektedir. Buradan görülmektedir ki; eğitim düzeyi ile Türkçe konuşma düzeyi hemen hemen birbirine paralel olarak artış göstermektedir.

Yine benzer biçimde okuma – yazma bilmeyenlerin içinde Türkçe konuşamayanların oranı %41,8, ilköğretim mezunlarının içinde %35,7, Lise mezunlarının içinde %10,2, üniversite mezunlarının içinde %16,7 ve yüksek lisans ve üzeri okuyanların içinde %0’dır. Buradan da görülmektedir ki; mezuniyet derecesi düştükçe Türkçe konuşamayanların oranı yükselmektedir.

Yalnızca lise mezunu ve üniversite mezunu olanların arasında yükselmeye dayalı Türkçe seviyesinin artışında bir aksama görülmektedir. Bunun nedeni çalışma izni olan yabancıların %54’ünün lise mezunu, %34’ünün üniversite mezunu olması olabilirken, Türk soylular için düzenlenen uzun dönem ikamet izni hamili yabancıların %40’ının lise mezunu olması olabilir. Bunun gibi birçok etkenin lise mezunlarının Türkçe seviyesinin Üniversite mezunlarına oranla daha yüksek olarak görünmesine etki etmekte olabilir. Ancak genel manada mezuniyet seviyesi ile dil seviyesi arasında kuvvetli bir bağ olduğu söylenebilir. Yine 2. bölümde Türkçe dil seviyesini ciddi oranda etkileyebileceği

düşünülen bir etkenin yabancıların Türkiye’de geçirdikleri süre olduğundan bahsedilmiştir.

Türkiye’de geçirilen süre ne kadar artarsa yabancıların Türkçe dil seviyeleri de o kadar artacağı öngörülmüştü, ancak bazı yabancıların yıllardır Türkiye’de olmasına rağmen Türkçe öğrenmeden hayatını idame ettirebiliyor olması da bir gerçek olarak değerlendirilmiştir. Bu noktada aşağıdaki tablo yardımı ile Türkiye’de kalış süresinin genel manada Türkçe dil seviyesini etkileyip etkilemediği, ne kadar etkilediği veya kalış süresi bir hayli uzun olmasına rağmen Türkçe konuşamayan yabancıların halen var olup olmadığı hususları araştırılacaktır.

Tablo 17: Katılımcıların Türkiye’ye Geliş Süresi İle Dil Seviyesi Arasındaki İlişki

Ne Kadar Zamandır Türkiye’desiniz%	Türkçe Dil Seviyesi				Toplam	
	Çok İyi	İyi	Orta	Kötü		
1-12 Ay	Sayım	3	6	22	30	61
	Ne Kadar Zamandır Türkiye’desiniz? İçindeki %	4,9%	9,8%	36,1%	49,2%	100,0%
1-2 Yıl	Sayım	9	21	17	12	59
	Ne Kadar Zamandır Türkiye’desiniz? İçindeki %	15,3%	35,6%	28,8%	20,3%	100,0%
2-3 Yıl	Sayım	2	54	49	23	128
	Ne Kadar Zamandır Türkiye’desiniz? İçindeki %	1,6%	42,2%	38,3%	18,0%	100,0%
3-5 Yıl	Sayım	27	35	29	29	120
	Ne Kadar Zamandır Türkiye’desiniz? İçindeki %	22,5%	29,2%	24,2%	24,2%	100,0%
>5 Yıl	Sayım	63	21	23	25	132
	Ne Kadar Zamandır Türkiye’desiniz? İçindeki %	47,7%	15,9%	17,4%	18,9%	100,0%
Toplam	Sayım	104	137	140	119	500
	Ne Kadar Zamandır Türkiye’desiniz? İçindeki %	20,8%	27,4%	28,0%	23,8%	100,0%

Tablodan görüldüğü üzere katılımcıların %20,8’i çok iyi derecede, %27,4’ü iyi derecede, %28’i orta derecede ve %23,8’i kötü derecede Türkçe seviyesine sahiptir. 5 yıl ve daha

fazla süredir Türkiye’de ikamet etmekte olan yabancıların büyük oranda çok iyi Türkçe dil seviyesine sahip olduğu görülmektedir. 1 ila 12 aydır ikamet etmekte olan yabancıların %14,7’sinin, 1 ila 2 yıldır ikamet etmekte olan yabancıların %50,9’unun, 2 ila 3 yıldır ikamet etmekte olan yabancıların %43,8’inin, 3 ila 5 yıldır ikamet etmekte olan yabancıların %51,7’sinin ve 5 yıldan fazla zamandır Türkiye’de ikamet etmekte olan yabancıların %63,6’sının çok iyi ve iyi derecede Türkçe konuşabildiği görülmektedir.

Ancak anket içerisinde en uzun zaman dilimi olarak gösterilen 5 yıl ve üzeri kalış süresine sahip olmasına rağmen halen Türkçe konuşamayan yabancıların da bulunduğu görülmektedir. Aşıkardır ki bunun gibi bazı istisnaların dışında katılımcılardan gözlemlenen durum Türkiye’de kalış süresi arttıkça yabancıların Türkçe seviyeleri de paralel olarak yükselmektedir. Buradan yola çıkılarak dil seviyesini etkileyen en önemli etken zaman olarak görülebilir.

Yabancıların Türkiye’de yasal kalış statüsünün dil seviyesini ne kadar etkilediği hususuna tablo aracılığıyla bakılacak olunursa;

Tablo 18: Statü Ayrımında Türkçe Dil Seviyesi

Statü		Türkçe Dil Seviyesi				Toplam
		Çok İyi	İyi	Orta	Kötü	
İkamet İzinli	Sayım	73	57	50	20	200
	Statü İçindeki %	36,5%	28,5%	25,0%	10,0%	100,0%
	Türkçe Dil Seviyesi İçindeki %	70,2%	41,6%	35,7%	16,8%	40,0%
Geçici Korumalı	Sayım	15	14	35	58	122
	Statü İçindeki %	12,3%	11,5%	28,7%	47,5%	100,0%
	Türkçe Dil Seviyesi İçindeki %	14,4%	10,2%	25,0%	48,7%	24,4%
Uluslararası Korumalı	Sayım	8	37	20	21	86
	Statü İçindeki %	9,3%	43,0%	23,3%	24,4%	100,0%
	Türkçe Dil Seviyesi İçindeki %	7,7%	27,0%	14,3%	17,6%	17,2%
Düzensiz Göçmen	Sayım	8	29	35	20	92
	Statü İçindeki %	8,7%	31,5%	38,0%	21,7%	100,0%
	Türkçe Dil Seviyesi İçindeki %	7,7%	21,2%	25,0%	16,8%	18,4%
Toplam	Sayım	104	137	140	119	500

	Statü İçindeki %	20,8%	27,4%	28,0%	23,8%	100,0%
	Türkçe Dil Seviyesi İçindeki %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Çok iyi derecede Türkçe konuşanların %70,2'sinin ikamet izinliler tarafından olduğu, %14.4'ünün geçici korumalılar tarafından olduğu, %7.7'sinin uluslararası koruma başvuru sahibi ve %7.7'sinin düzensiz göçmenler tarafından olduğu görülmektedir.

Ve katılımcılardan ikamet izni statü sahibi yabancıların %65'inin çok iyi ve iyi seviyede Türkçe konuştuğu, geçici koruma statü sahibi yabancıların %23,8'inin çok iyi ve iyi seviyede Türkçe konuştuğu, uluslararası koruma başvuru sahibi yabancıların %52.3'ünün çok iyi ve iyi seviyede Türkçe konuşabildiği görülmektedir.

Tablo 19: Medeni Hal ve Türkçe Dil Seviyesi

Medeni Hal		Türkçe Dil Seviyesi				Toplam	
		Çok İyi	İyi	Orta	Kötü		
Bekar	Sayım	38	78	34	27	177	
	Medeni Hal İçindeki %	21,5%	44,1%	19,2%	15,3%	100,0%	
Evli	Sayım	38	42	86	77	243	
	Medeni Hal İçindeki %	15,6%	17,3%	35,4%	31,7%	100,0%	
Tc İle Evli	Sayım	23	11	6	0	40	
	Medeni Hal İçindeki %	57,5%	27,5%	15,0%	0,0%	100,0%	
Diğer	Sayım	5	6	14	15	40	
	Medeni Hal İçindeki %	12,5%	15,0%	35,0%	37,5%	100,0%	
Toplam		Sayım	104	137	140	119	500

Türkçe dil seviyesinin ve medeni hal kıyaslaması yapılmasının esas amacı Türk vatandaşları ile evli olanların Türkçe dil seviyesinin diğer medeni hal sahiplerine kıyasla dil seviyesine etki edip etmediğinin değerlendirilmesinin yapılabilmesidir.

Medeni hali bekar olan katılımcıların %65,6'sının çok iyi ve iyi seviyede Türkçe konuştuğu, yabancı ile evli olanların %32.9'unun çok iyi ve iyi seviyede Türkçe konuştuğu, TC. vatandaşı ile evli olanların %85'inin çok iyi ve iyi seviyede Türkçe konuştuğu, diğer medeni hale sahip olanların ise %27,5'inin çok iyi ve iyi seviyede Türkçe konuştuğu görülmektedir.

Buradan anlaşılmaktadır ki TC ile evli olmak da Türkçe dil seviyesini bariz biçimde etkileyen unsurlardan bir tanesidir.

Kötü seviyede Türkçe konuşan yabancıların ise büyük ölçüde diğer medeni hal sahipleri ve yabancı ile evli olanlardan oluştuğu görülmektedir.

Buraya kadar kişisel verilerin ve statünün yabancıların Türkçe öğrenme durumu üzerindeki etkisine değinilmişti. Türkiye ile yabancıların uyumunun birincil hedefi olan yabancıların iyi bir Türkçe dil seviyesine sahip olmasının yanı sıra kültürel, toplumsal ve kurumsal uyum konusu katılımcılara yöneltilen sorulara verdikleri cevaplar doğrultusunda araştırılacaktır.

3.2.3. Bireysel Özelliklerden Yola Çıkararak Ankete Katılan Yabancıların Uyum Süreci

Yabancıların sırf yabancı olmalarından kaynaklı dışlanma hissedip hissetmedikleri, ülkede hissettikleri yalnızlık duygusu, menşei ülkesine geri dönmek isteyip istemedikleri ve vatandaşlık almak isteyip istemedikleri konusu ankete verilen cevaplar eşliğinde değinilecek ve uyum süreci ile etkisi yorumlanacaktır.

Öncelikli olarak yabancıların Türkiye’de yabancı olmalarından kaynaklı olarak herhangi bir dışlanma ve ayrımcılığa maruz bırakılıp bırakılmadıklarını veya yabancıların bu durumu nasıl değerlendirdikleri ve nasıl hissettikleri hususunu “Türkiye’de ayrımcılığa uğradığınızı hissediyor musunuz?” sorusuna verdikleri cevap eşliğinde analiz edilecek olunursa;

Tablo 20: Katılımcılardan Ayrımcılığa Uğrayan ve Uğramayanların Oranı

Ayrımcılığa Uğradınız mı?	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Hayır	459	91,8	91,8	91,8
Evet	41	8,2	8,2	100,0
Toplam	500	100,0	100,0	

Katılımcıların %91,8’i gibi büyük bir oranı ayrımcılığa uğramadığını düşünürken, %8,2’si ayrımcılığa uğradığını düşünmektedir. Buradan yabancıların büyük çoğunluğu herhangi bir dışlanma hissetmediğini ve TC. vatandaşlarının onlara olan tutumlarında ayrımcılık görmediklerini beyan etmişlerdir. Ayrımcılığa uğradığını söyleyen yabancıların statü ayırımında bakıldığında;

Tablo 21: Ayrımcılığa Uğradığını Dile Getiren Yabancıların Statü Ayrımındaki İstatistiği

Statü		Ayrımcılığa Uğradınız Mı?		Toplam
		Hayır	Evet	
İkamet İzinli	Sayım	188	12	200
	Statü İçindeki %	94,0%	6,0%	100,0%
Geçici Koruma	Sayım	109	13	122
	Statü İçindeki %	89,3%	10,7%	100,0%
Uluslararası Koruma	Sayım	73	13	86
	Statü İçindeki %	84,9%	15,1%	100,0%
Düzensiz Göçmen	Sayım	89	3	92
	Statü İçindeki %	96,7%	3,3%	100,0%
Toplam	Sayım	459	41	500
	Statü İçindeki %	91,8%	8,2%	100,0%

Tabloda görüldüğü üzere ikamet izni sahibi yabancılardan yalnızca %6'sı evet cevabını verirken, geçici koruma statü sahibi yabancıların %10,7'si, uluslararası koruma sahibi yabancıların %15,1'i, düzensiz göçmenlerin ise yalnızca %3,3'ü evet cevabını vermiştir. Buradan en fazla ayrımcılık hisseden statü grubunun uluslararası koruma statü grubu olduğu ve onu takip eden grubun ise; geçici koruma statü grubu olduğu görülmektedir. Buradan yabancıların zorunlu ya da gönüllü göç etmeleri ile alakalı uyum yaşama noktasında istekli olup olmama durumlarına bağlı olarak veya toplumun önyargısıyla bağlantılı olarak veya uluslararası koruma, geçici koruma statü sahiplerinin ortak özellikleri olan kendi ülkesinde dışlanma veya savaş durumlarına bağlı olarak psikolojik bir yıpranmadan mütevellit hissedilen bir dışlanmadan söz edilebilir. Bu sayılan nedenlerden yalnızca somut olarak araştırma verilerinden ayrıştırılabilecek olan göç nedenine göre yapılabilecek kıyaslamadır;

Tablo 22: Göç Nedeni İle Bağlantılı Olarak Ayrımcılığa Uğrama Durumu

Göç Sebebi	Statü		Ayrımcılığa Uğradınız Mı?		Total
			Hayır	Evet	
Zorunlu	İkamet izinli	Sayım	49	0	49
		Statü İçindeki %	100,0%	0,0%	100,0%
		Ayrımcılığa Uğradınız Mı İçindeki %	19,8%	0,0%	18,7%
	Geçici koruma	Sayım	91	6	97
		Statü İçindeki %	93,8%	6,2%	100,0%
		Ayrımcılığa Uğradınız Mı İçindeki %	36,7%	42,9%	37,0%
	Uluslararası koruma	Sayım	71	8	79
		Statü İçindeki %	89,9%	10,1%	100,0%
		Ayrımcılığa Uğradınız Mı İçindeki %	28,6%	57,1%	30,2%
	Düzensiz göçmen	Sayım	37	0	37
		Statü İçindeki %	100,0%	0,0%	100,0%
		Ayrımcılığa Uğradınız Mı İçindeki %	14,9%	0,0%	14,1%

Tablodan görüldüğü üzere, zorunlu göç eden yabancılardan ayrımcılığa uğradığını söyleyen yabancıların %57,1'i uluslararası koruma başvuru sahibi iken, %42,9'u geçici koruma sahibi iken zorunlu olarak göç eden diğer statü hamillerinden ayrımcılığa uğradığını söyleyen bulunmamaktadır. Yine tablo farklı bir açıdan yorumlanacak olursa; zorunlu göç eden uluslararası koruma başvuru sahibi yabancıların %10,1'i ayrımcılığa uğradığını dile getirirken, geçici koruma statü sahiplerinin %6,2'si ayrımcılığa uğradığını söylemiştir. Tablodan yola çıkarak zorunlu olarak göç etme nedeni ile ayrımcılığa uğrama durumları arasında bağlantı olduğu söylenebilir.

Cinsiyet ile ayrımcılığa uğrama durumuna bakıldığında ise, erkeklerin %6.1'inin kadınların ise %10.6'sını ayrımcılığa uğradığını dile getirdiği görülmektedir. Burada erkeklere nazaran daha fazla kadın katılımcının bu hissiyata sahip olduğu söylenebilir.

Yine yabancıların Türkiye ile olan uyumu konusunda fikir ışığı tutabilecek olan bir başka soru olan “menşei ülkenize dönmek ister misiniz?” sorusuna verilen yanıtlara bakılacak olunursa;

Tablo 23: Menşei Ülkesine Geri Dönmek İsteyen ve İstemeyen Yabancıların Oranı

Menşei Ülkenize Geri Dönmek İstiyor musunuz?	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	427	85,4	85,4	85,4
Hayır	73	14,6	14,6	100,0
Toplam	500	100,0	100,0	

Ankete katılım sağlayan 500 kişiden yalnızca 73'ünün göç ettiği ülkeye geri dönmeyi istediğini, 427 yabancıların ise şuanki hedefleri arasında ülkesine geri dönmek olmadığını söylediği görülmektedir. Bu büyük oran göstermektedir ki; yabancılar belli sebeplere dayanarak Türkiye'de kalmaya devam etmek istemektedirler. Ankete katılım sağlayan yabancılar arasından zorunlu olarak göç eden ve ülkesindeki savaş nedeni ile ülkesine dönemeyen yabancılar dışında gönüllü olarak Türkiye'de yaşamak isteyen yabancıların geri dönmek istememeleri ülkeye daha iyi tutunduklarını veya tutunmak zorunda olduklarını göstermektedir.

Bir başka benzer soru olan TC. vatandaşı olmak istiyor musunuz sorusuna verilen yanıtlara bakıldığında;

Tablo 24: Katılımcıların Vatandaşlık İsteği

Tc. Vatandaşı Olmak İstiyor Musunuz?	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	419	83,8	83,8	83,8
Hayır	81	16,2	16,2	100,0

Tablodan görülmektedir ki katılımcıların %83,8'i gibi büyük bir oranı TC. Vatandaşlığı isterken, %16,2'sinin istemediği görülmektedir. Esasında yabancıların vatandaşlık isteme durumu ile uyum durumu her ne kadar birbirine doğrudan bağlı olarak görülmesi de vatandaşlık kazanmak isteyen bireylerin toplum kurallarına daha fazla uymaya çalışacağı, toplumla daha ahenkli olmak için çaba sarf edeceği ve vatandaşlık alarak ülkede daha uzun süre kalmak istediği çıkarımı yapılırsa uyum açısından dolaylı olarak bağ kurulabilecektir. Bu anlamda ankete katılan yabancıların %83,8'inin büyük ölçüde uyum sağlama yönünde eğilimi vardır yorumu yapılabilir.

Tablo 25: Göç Sebebi Ayrımında Yabancıların Hissettikleri Yalnızlık Duygusu

Göç Sebebi		Kendinizi Bu Ülkede Yalnız Hissediyor Musunuz?		Toplam
		Hayır	Evet	
Gönüllü	Sayım	185	50	235
	Göç sebebi İçindeki %	78,7%	21,3%	100,0%
Zorunlu	Sayım	225	40	265
	Göç sebebi İçindeki %	84,9%	15,1%	100,0%
Toplam	Sayım	410	90	500
	Göç sebebi İçindeki %	82,0%	18,0%	100,0%

Göçün sebebi yabancıyı birçok alanda etkilemektedir. Yabancıların statüsünün bile göç sebebine göre farklılaşabildiği bir gerçektir. Yine yukarıdaki verilerden yola çıkılarak yabancıların uyumu konusunda da farklılıklar gösterdiği gözlemlenmiştir. Yabancıların duygusal olarak kendini göç ettiği ülkeye ait hissedememesi yalnız hissetmesi kendi kişisel özellikleriyle bağlantılı olabileceği gibi göç sebebine bağlı olarak da değişebileceğine ikinci bölümde değinilmiştir. Ancak yukarıdaki tabloya bakıldığında zorunlu olarak göç eden yabancıların %15,1'i "kendinizi yalnız hissediyor musunuz?" sorusuna "evet" cevabını vermişken, gönüllü olarak göç eden yabancıların %21,3'ünün "evet" cevabını verdiği görülmektedir. Ankete katılım sağlayan yabancıların %82,0 gibi büyük bir çoğunluğunun Türkiye'de kendini yalnız hissetmediği görülmektedir. Buradan yabancıların göç nedeninden bağımsız, duygusal durumuna bağlı olarak hissettiği yalnızlığın değiştiği görülmektedir. Çalışmanın önceki bölümlerinde bahsedilen göç

nedeni ile bağlantılı olabileceği düşüncesi burada anket neticesi ile tutarsız olarak görülmektedir.

Cinsiyet faktörünün etkili olup olmadığına bakıldığında ise, katılımcılardan kadınların %22.9'u kendini yalnız hissettiğini söylerken erkeklerin %13.6'sının kendini yalnız hissettiğini dile getirdiği görülmektedir. Yine ayrımcılık hissetme durumu ile benzer özellik göstererek cinsiyet faktörüne bağlı olarak daha fazla kadınının kendisini bu ülkede yalnız hissettiği görülmektedir.

3.2.4. Yabancıların Kurumlara Uyum Süreci

Çalışmanın önceki bölümlerinde yabancıların Türkiye'ye uyum sağlayıp sağlamadıkları konusu eğitim kurumları, sağlık kurumları ve kamu kurumları ile olan sorun yaşama derecesine göre de değişebilmekte olduğundan söz edilmişti. Bu doğrultuda anket verileri ışığında kurumlar ile yaşanan uyum değerlendirilmesi yapılacaktır.

Tablo 26: Kurumlarla Uyum Değerlerinin Güvenilirliği

Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Standartlaştırılmış Ögelere Dayalı	Öge Sayısı
,918	,919	3

Yabancılarla yöneltilen sorulardan devlet kurumları ile olan uyumlarını ölçen değerlerin güvenilirliği cronbach's alpha değeri yardımı ile ölçüldüğünde $0,918 > 0,07$ olduğundan güvenilir yöntem izlenmiştir denilebilir.

Katılımcı yabancılarla yöneltilen “eğitim kurumlarında sorun yaşıyor musunuz ?” sorusuna verilen yanıtlar uyarınca yabancıların eğitim kurumu ile uyumları değerlendirilecektir;

Tablo 27: Yabancıların Eğitim Kurumlarında Sorun Yaşayıp Yaşamadığına İlişkin İstatistik

Eğitim Kurumlarında Sorun Yaşıyor Musunuz?	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Hayır	405	81,0	83,5	83,5
Evet	80	16,0	16,5	100,0
Toplam	485	97,0	100,0	
Missing System	15	3,0		
Toplam	500	100,0		

Eğitim kurumları ile sorun yaşadığını söyleyen yabancıların oranı %16,0 olarak görölürken, sorun yaşamadığını söyleyen yabancıların oranı ise %81,0 olarak görölmektedir. Katılımcıların vermiş olduğu cevaplara istinaden eğitim kurumları ile genel manada bir sorun yaşamadıkları ve uyumu yakaladıklarını söylemektedirler. Ankete katılanların arasında bu soruya cevap vermeyen yabancılar olduğu gözlenmektedir. Bu kapsamda bazı yabancıların hiçbir şekilde eğitim kurumları ile herhangi bir işinin olmadığı ve dolayısıyla da herhangi bir sorun yaşayıp yaşayamadıklarını bilemedikleri görölmektedir. Statü ayırımında çalışmanın önceki bölümlerinde Türkiye’de düzenli olarak ikamet eden yabancıların düzensiz göçmenlere nazaran sorun yaşama olasılığının daha düşük olabileceğinden söz edilmişti. Bu kapsamda statü ayırımında yabancıların bu soruya vermiş olduğu cevaba bakılacak olunursa;

Tablo 28: Yabancıların Statü Ayırımında Eğitim Kurumlarında Sorun Yaşayıp Yaşamadığına İlişkin İstatistik

Statü		Eğitim Kurumlarında Sorun Yaşıyor Musunuz?		Toplam
		Hayır	Evet	
İkamet İzinli	Sayım	191	9	200
	Statü İçindeki %	95,5%	4,5%	100,0%
Geçici Koruma	Sayım	116	3	119
	Statü İçindeki %	97,5%	2,5%	100,0%
Uluslararası Koruma	Sayım	75	3	78
	Statü İçindeki %	96,2%	3,8%	100,0%
Düzensiz Göçmen	Sayım	23	65	88
	Statü İçindeki %	26,1%	73,9%	100,0%
Toplam	Sayım	405	80	485
	Statü İçindeki %	83,5%	16,5%	100,0%

İkamet izinli yabancıların %4,5’i sorun yaşadığını dile getirirken, geçici korumalı yabancıların %2,5’i, uluslararası koruma başvuru sahiplerinin %3,8’i ve düzensiz göçmenlerin ise, %73,9’u sorun yaşadığını ifade etmiştir. En fazla sorun yaşadığını söyleyen yabancıların tablodan açık bir biçimde düzensiz göçmen statüsünde olan yabancılar olduğu görölmektedir.

Yabancıların eğitim kurumlarına nazaran daha sıklıkla kullandıkları ve hemen hemen her yabancıların kullanmakta olduğu veya kullanmak durumunda kaldığı bir kurum olan hastaneler veya sağlık kurumları ile olan ilişkileri de yine aynı şekilde çalışmanın önceki bölümlerinde yasal kalış hakkı ile ilişkilendirilmişti.

Buradan ankete katılan yabancıların “sağlık kurumlarında sorun yaşıyor musunuz ?” sorusuna vermiş oldukları cevaba bakıldığında;

Tablo 29: Yabancıların Sağlık Kurumlarında Sorun Yaşayıp Yaşamadığına İlişkin İstatistik

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Hayır	419	83,8	83,8	83,8
Evet	81	16,2	16,2	100,0
Toplam	500	100,0	100,0	

Katılımcılar, %16,2 oranında sağlık kurumunda sorun yaşadıklarını, %83,8 oranında ise sorun yaşamadıklarını ifade etmişlerdir. Genel manada katılımcıların büyük çoğunluğu sağlık kurumlarında sorun yaşamadıkları ifade etmişlerdir. Statü ayrımında bakıldığında ise;

Tablo 30: Yabancıların Statü Ayrımında Sağlık Kurumlarında Sorun Yaşayıp Yaşamadığına İlişkin İstatistik

Statü		Sağlık Kurumlarında Sorun Yaşıyor Musunuz?		Toplam
		Hayır	Evet	
İkamet İzinli	Sayım	197	3	200
	Statü İçindeki %	98,5%	1,5%	100,0%
Geçici Koruma	Sayım	122	0	122
	Statü İçindeki %	100,0%	0,0%	100,0%
Uluslararası Koruma	Sayım	81	5	86
	Statü İçindeki %	94,2%	5,8%	100,0%
Düzensiz Göçmen	Sayım	19	73	92
	Statü İçindeki %	20,7%	79,3%	100,0%
Toplam	Sayım	419	81	500
	Statü İçindeki %	83,8%	16,2%	100,0%

İkamet izni sahibi yabancıların yalnızca %1,5’i sorun yaşadığını söylerken, geçici koruma sahibi yabancıların tamamı sorun yaşamadığını söylemiş, uluslararası koruma başvuru sahibi yabancılardan %5,8’i sorun yaşadığını söylemiştir. En büyük oran olan %79,3 ile düzensiz göçmenler olmuştur. Düzensiz göçmenler sağlık kurumlarında problem yaşıyor olmalarının en büyük nedenini devlet hastanelerinden faydalanamamaları olarak göstermişlerdir. Düzensiz göçmenlerin birçoğu anket esnasında, aktif bir kalış hakkı bulunmadığından, her an sınır dışı edilme korkusu içerisinde olduklarından sağlık kurumlarına gitmek istemediklerini ve muayene olmak zorunda kalınan durumlarda ise devlet hastanelerinden yasal bir kalış hakkı bulunmaması ve ülkede kaçak kalması nedeniyle faydalanamadıklarını ve özel hastanelerde pasaport ile muayene olabildiklerini ancak ücretli bir hizmet olduğunu belirtmişler ve zorlandıklarını dile getirmişlerdir.

Düzensiz göçmenlerin yasal kalış izni bulunmadığından bahisle hastaneler dahil tüm kamu kurumlarından hizmet alırken sorun yaşadıklarını belirtmişler ve tamamı için benzer gerekçeler öne sürmüşlerdir. Eğitim ve sağlık hizmetleri dışındaki kurumlar için diğer kamu kurumları şeklinde genelleme yapılmıştır ve yabancıların birtakım işlerinin olduğu tüm kurumlar için “Diğer kamu kurumları ile sorun yaşıyor musunuz?” sorusu yöneltilmiştir.

Tablo 31: Yabancıların Diğer Kamu Kurumlarında Sorun Yaşayıp Yaşamadığına İlişkin İstatistik

Diğer Kamu Kurumları ile Sorun Yaşıyor Musunuz?	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Hayır	408	81,6	81,6	81,6
Evet	92	18,4	18,4	100,0
Total	500	100,0	100,0	

Katılımcı yabancıların %18,4’ünün evet cevabı verdiği ve %81,6’sının ise hayır cevabı verdiği gözlemlenmiştir. Eğitim kurumları ve sağlık kurumları ile sorun yaşayanların oranına nazaran diğer kamu kurumları ile daha yüksek oranda yabancıların sorun yaşadığı gözlemlenmektedir. Yabancıların ilk olarak ülkeye girişlerinden itibaren kamu kurumları ile irtibatta olduğu düşünüldüğünde, tüm yabancıların herhangi bir nedenle bir kamu kurumuna gitmesi gerektiği yorumu çıkarılabilir.

Giriş anında hudut kapı polisleri ile karşılaşan yabancılar ilk olarak Emniyet teşkilatı ile tanışmakta ve vizeyi aşan kalış izinlerini uzatmak istediklerinde Göç İdaresi Müdürlüklerine gitmek zorunda kalmakta ve yasaya uygun olarak izinlerini uzatmaktadır. Her halükarda yasal kalış hakkı olan veya olmayan tüm yabancıların bu kapsamda kamu kurumlarından biri ile irtibata geçtiği görülmektedir.

Yasal kalış hakkı edindikten sonra yabancıardan Türk vatandaşı ile evli olanlar ve öğrenciler SGK ile sigorta işlemleri için irtibata geçmek durumunda kalmakta ve mülk edinmek isteyen yabancılar Tapu Müdürlükleri ile diyaloga girmek durumunda kalmaktadır. Bunun gibi birçok nedenle yabancıların kamu kurumları ile irtibatta olabilecekleri söylenebilir.

Sonuçlar neticesinde görülmektedir ki yabancıların büyük kısmı sorun yaşamadığını dile getirmiştir. Sorun yaşayan yabancıların hangi statü ile Türkiye’de ikamet ettiğine bakılacak olunursa;

Tablo 32: Yabancıların Statü Ayrımında Kamu Kurumlarında Sorun Yaşayıp Yaşamadığına İlişkin İstatistik

Statü		Diğer Kamu Kurumları ile Sorun Yaşıyor Musunuz?		Toplam
		Hayır	Evet	
İkamet İzinli	Sayım	188	12	200
	Statü İçindeki %	94,0%	6,0%	100,0%
Geçici Koruma	Sayım	122	0	122
	Statü İçindeki %	100,0%	0,0%	100,0%
Uluslararası Koruma	Sayım	83	3	86
	Statü İçindeki %	96,5%	3,5%	100,0%
Düzensiz Göçmen	Sayım	15	77	92
	Statü İçindeki %	16,3%	83,7%	100,0%
Toplam	Sayım	408	92	500
	Statü İçindeki %	81,6%	18,4%	100,0%

İkamet izni statü sahibi yabancılardan %6'sının sorun yaşadığını ifade ettiği, geçici koruma statü sahibi yabancıların tamamının sorun yaşamadığını ifade ettiği, uluslararası koruma başvuru sahibi yabancıların yalnızca %3,5'inin sorun yaşadığını ifade ettiği ve son olarak düzensiz göçmenlerin %83,7'sinin diğer kamu kurumları ile sorun yaşadığını ifade ettiği görülmektedir. Bu kapsamda yine benzer şekilde düzensiz göçmenlerin büyük bir kısmı kamu kurumları ile sorun yaşarken %16,3'ünün sorun yaşamadığını ifade etmiştir. Bunun nedeni anket esnasında anlatılanlardan yola çıkılarak, devlet personelleri ve düzensiz göçmen olarak yakalanıp getirildiği ilgili Göç İdaresi Müdürlüğü dışında herhangi bir kamu kurumuna başvurmamış ve dolayısıyla sorun da yaşamamış olması olarak görülebilir.

İkamet izni ile kalan yabancıların %4,5'i eğitim kurumlarında sorun yaşadığını, %6'sı diğer kurumlarda sorun yaşadığını ve %1,5'inin sağlık kurumlarında sorun yaşadığını dile getirmiştir. Bu kapsamda görülmektedir ki ikamet izinli yabancılar arasında en az sorun yaşanan devlet dairesi sağlık kurumları iken en çok sorun yaşanan devlet dairesi ise diğer kurumlardır.

Yine istatistiklerden geçici koruma ile ikamet eden yabancıların yalnızca %2,5'inin eğitim kurumlarında sorun yaşadığını, diğer kamu kurumlarında ve sağlık kurumlarında ise hiçbirinin sorun yaşamadığını ifade ettiği görülmektedir.

Uluslararası koruma başvuru sahipleri arasında ise, sağlık kurumları ile sorun yaşadığını ifade edenlerin oranı %5,8 iken, eğitim kurumları ve diğer kurumlar ile sorun yaşadığını

ifade edenlerin oranı ise %3,5 olarak görülmektedir. Uluslararası koruma ile kalanların ise daha çok sağlık kurumları ile sorun yaşadığı görülmektedir.

Yapılan anket üzerinde açık bir şekilde görülmektedir ki; düzensiz göçmenler diğer kalış izinleri ile kalan yabancılara nazaran devlet daireleri ile daha çok sorun yaşamaktadırlar. Bu yabancılardan %75'i eğitim kurumlarında sorun yaşadığını, %79,3'ü sağlık kurumlarında sorun yaşadığını ve %83,7'si diğer kamu kurumları ile sorun yaşadığını ifade etmiştir.

Statü ayrımında bakıldığında kamu kurumları ile yaşanan sorunların yabancının statüsüne göre ve hatta yasal kalıp kalmamasına göre değişmektedir.

Ayrıca belirtmelidir ki sorun ile ifade edilenin anket üzerinde yabancı olmalarından kaynaklı bir sorun yaşayıp yaşamadıkları olarak ifade edilmiş ve yabancılara bu şekilde sorulurken anlaşılmadığında örnekler yardımı ile anlatılmıştır.

Kamu kurumları ile sorun yaşadığını belirten yabancılardan yaşadıkları sorunun dil bilme durumundan kaynaklanıp kaynaklanmadığını anlamak gerekirse en sık başvuru alanlardan biri olan hastanelerde veya sağlık ocaklarında sorun yaşayanların durumuna ilişkin yorum yapabilmek adına “sağlık kurumları ile sorun yaşıyor musunuz?” sorusuna “evet” cevabı veren yabancılardan dil bilme durumuna ilişkin istatistikten faydalanmak gerekir;

Tablo 33: Dil Seviyesine Göre Sağlık Kurumlarında Sorun Yaşayan Yabancılar

Türkçe Dil Seviyesi		Sağlık Kurumlarında Sorun Yaşıyor Musunuz?		Toplam
		Hayır	Evet	
Çok İyi	Sayım	95	9	104
	Türkçe Dil Seviyesi İçindeki %	91,3%	8,7%	100,0%
İyi	Sayım	111	26	137
	Türkçe Dil Seviyesi İçindeki %	81,0%	19,0%	100,0%
Orta	Sayım	114	26	140
	Türkçe Dil Seviyesi İçindeki %	81,4%	18,6%	100,0%
Kötü	Sayım	99	20	119
	Türkçe Dil Seviyesi İçindeki %	83,2%	16,8%	100,0%
Total	Sayım	419	81	500
	Türkçe Dil Seviyesi İçindeki %	83,8%	16,2%	100,0%

Tablodan görüldüğü üzere Türkçe dil seviyesi çok iyi olan yabancılar arasında sorun yaşayan yabancıların oranı epey düşükken, dil seviyesi iyi olan yabancıların arasında sorun yaşayan yabancıların oranı en yüksek olarak görülmektedir. Çok iyi seviyede Türkçe konuşan yabancıların içerisinde sorun yaşamayan yabancıların oranının düşük oluşu makul nedenlerle açıklanabileceken, iyi seviyede Türkçe konuşanların içerisinde yüksek oranda sorun yaşayan yabancıların oluşunun ve orta ve kötü derece konuşan yabancılardan sorun yaşayanların oranına nazaran benzer oranlarda oluşunun ise dil seviyesi ile yabancıların sorun yaşama durumlarının doğru orantılı olmadığını göstermektedir. Buradan yabancıların Türkçe bilmemeleri başlıca sorun olarak görülmemektedir denilebilir. Bunun nedenleri arasında Türkçe dışında konuşulan ortak bir dil ile -çoğunlukla İngilizce veya Arapça- iletişim kurulabilmesi gösterilebilir. En başından beri ülke politikası olarak benimsenen ve uyumun başlıca unsuru olarak görülen dil bilme olgusunun da kamu kurumlarında, eğitim ve sağlık kurumlarında sorun yaşama durumu ile doğru orantılı olmadığı gerek hastanelerde gerekse diğer kurumlarda farklı diller vasıtası ile iletişim kurma yoluyla sorunların çözülebildiği yorumu çıkarılabilir.

“Eğitim kurumlarında sorun yaşıyor musunuz?” veya “diğer kamu kurumlarında sorun yaşıyor musunuz?” sorularında da benzer sonuçlara ulaşıldığı söylenebilir.

Türkiye'nin göç politikasında ve yabancılar kanununda yabancıların devlet kurumları ile uyum sağlaması uyumun başlıca hedeflerinden olarak görülmektedir. Bu kapsamda anket sonuçlarından görülmektedir ki yasal kalış hakkı elde eden yabancıların büyük çoğunluğu sorun yaşamamakta iken kalış hakkı olmayan ve idari gözetimde tutulma ve sınırdışı olma korkusu ile devlet kurumlarına gitmek istemeyen yabancıların ise büyük çoğunluğunun sorun yaşadığı, sorun yaşamadığını söyleyen yabancıların ise ikame özel alanları kullandıkları görülmektedir.

Anket içerisinde yer alan sorulardan bazıları katılımcıların kamu kurumları ile olan uyumunu ölçerken bazıları ise toplumsal ve kültürel uyumu ölçmektedir.

3.2.5. Toplumsal ve Kültürel Uyum Süreci

Uyum konusunun bir başka ayağı olan sosyal çevreye uyum sağlayabilmek ve sosyal ortamlarda sorun yaşamamak gibi toplumsal ve kültürel uyum konusunda ankete katılım

sağlayan yabancıların durumuna ilişkin olarak yöneltilen soruların güvenilirliği literatürde sıklıkla kullanılan cronbach's alpha yöntemi ile ölçülmüştür.

Tablo 34: Toplumsal ve kültürel uyum değerlerinin güvenilirliği

Cronbach's alfa	Cronbach's alfa Standartlaştırılmış öğelere dayalı	Öge sayısı
,735	,728	10

Elde edilen tablo üzerinde cronbach's alpha değeri; 0,735 olduğundan ve $0,735 > 0,07$ olduğundan güvenilir bir yöntem izlenmiştir denilebilir.

Katılımcılara yöneltilen toplumsal ve kültürel uyum adı altında değerlendirilebilecek sorulara verilen cevaplara bakıldığında;

Tablo 35: Katılımcıların Sosyal Çevresi ve Sosyal Ortamlarda Sorun Yaşama Durumu İstatistiği

Sosyal Ortamlarda Sorun Yaşıyor Musunuz?		Sosyal Çevreniz Çoğunlukla Kimlerden Oluşur?			Toplam
		Türklerden	Kendi Ülke Vatandaşlarımdan	Diğer Yabancı Vatandaşlardan	
Hayır	Sayım	157	247	3	407
	Sosyal Ortamlarda Sorun Yaşıyor Musunuz? İçindeki %	38,6%	60,7%	0,7%	100,0%
	Toplam %	31,4%	49,4%	0,6%	81,4%
Evet	Sayım	23	70	0	93
	Sosyal Ortamlarda Sorun Yaşıyor Musunuz? İçindeki %	24,7%	75,3%	0,0%	100,0%
	Toplam %	4,6%	14,0%	0,0%	18,6%
Toplam	Sayım	180	317	3	500
	Sosyal Ortamlarda Sorun Yaşıyor Musunuz? İçindeki %	36,0%	63,4%	0,6%	100,0%
	Toplam %	36,0%	63,4%	0,6%	100,0%

Anket içerisindeki “sosyal ortamlarda yabancı olmanızdan kaynaklı sorun yaşıyor musunuz? sorusuna “hayır” cevabını verenlerin oranı %81,4 iken, “evet” cevabını veren yabancıların oranı ise 18,6 olarak görülmektedir. Buradan görülüyor ki yabancılardan sosyal ortamlarda sorun yaşamayanlar çoğunluktadır. Bu durum öncelikli olarak her ne kadar olumlu bir durum gibi görülse de detaya inildiğinde sosyal çevresini kimlerin oluşturduğuna göre değişebilir. Çünkü bir yabancıların sosyal çevresi tamamen kendi vatandaşlığından olan yabancılardan oluşurken bu çevrede yabancı olmasından kaynaklı yaşanabilecek herhangi bir sorundan söz edilemeyecektir. Zira bu durumda gettolaşma

oluşabileceği söylenebilir ve bu da uyum bazında olumsuz bir etken olarak görülür. Sosyal çevresi çoğunlukla yabancılardan ve kendi vatandaşlığındaki insanlardan oluşan yabancılardan zorunlu olarak girdikleri çoğunluğunu Türklerin oluşturdukları sosyal ortamlarda daha fazla sorun yaşamalarına sebep olabilecektir. Bu da yine uyum noktasında olumsuz bir etken olarak görülebilecektir. Bu durumda hangisinin gerçekleştiği konusunda anket sonuçlarına bakıldığında, “sosyal ortamlarda sorun yaşıyor musunuz?” sorusuna “evet” diyenlerin içinde sosyal çevresi TC vatandaşları olanların oranı %24,7 iken, kendi vatandaşlığından oluşan sosyal çevreye sahip yabancılardan oranı %75,3 olarak görülmektedir. Sorun yaşamadığını dile getiren yabancılardan arasında ise sosyal çevresi TC vatandaşlarından oluşanların oranı %38,6 iken, sosyal çevresi kendi vatandaşlığından oluşanların oranı %60,7 ve sosyal çevresi diğer yabancılardan oluşanların oranı ise %0,7 olarak görülmektedir. Toplam yabancı sayısı baz alınarak değerlendirildiğinde ise; katılımcılardan sorun yaşamadığını belirten %81,4’lük dilimin içerisinde; %31,4’ünün sosyal çevresi TC. vatandaşlarından, 49,4’ünün sosyal çevresi kendi ülke vatandaşlığındaki yabancılardan ve %0,6’sının ise diğer yabancı vatandaşlardan oluşmaktadır. Sosyal ortamlarda sorun yaşadığını söyleyen %18,6’lık dilim içerisinde ise; %4,6’sının sosyal çevresi TC. vatandaşlarından, %14’ünün sosyal çevresinin kendi vatandaşlığındaki yabancılardan oluştuğu görülmektedir. Buradan görülmektedir ki; sosyal ortamlarda sorun yaşayan veya yaşamayan yabancılardan çoğunluğun sosyal çevresi kendi vatandaşlığındaki yabancılardan oluşmaktadır. Bu nedenle sosyal ortamlarda sorun yaşadığını söyleyen veya sorun yaşamadığını söyleyen yabancılardan tamamında çoğunlukla kendi vatandaşlığından çevreye sahip olanların oranı nispeten yüksektir. Bahsi geçen istatistikler başlangıçta yapılan yorumlardan gettolaşma durumu veya çevresinin yabancı vatandaşlardan oluşması nedeni ile zorunlu olarak girmek durumunda kaldığı sosyal ortamlarda zorluk yaşamaması gibi durumların her ikisinin de olabileceğini göstermektedir. Bu nedenle sosyal ortamlarda sorun yaşanmadığından yola çıkılarak olumlu olarak değerlendirdiğimiz bu durumun aslında uyum açısından olumsuz bir etken olabileceği söylenebilir. Statü ayırımında katılımcı yabancılardan sosyal çevrelerine bakılırsa;

Tablo 36: Statü Ayrımında Yabancıların Sosyal Çevre Durumu

Statü		Sosyal Çevreniz Çoğunlukla Kimlerden Oluşur			Toplam
		Türklerden	Kendi ülke vatandaşları	Diğer Yabancı Vatandaşlar	
İkamet İzinli	Sayım	87	110	3	200
	Statü İçindeki %	43,5%	55,0%	1,5%	100,0%
Geçici Koruma	Sayım	24	98	0	122
	Statü İçindeki %	19,7%	80,3%	0,0%	100,0%
Uluslararası Koruma	Sayım	43	43	0	86
	Statü İçindeki %	50,0%	50,0%	0,0%	100,0%
Düzensiz Göçmen	Sayım	26	66	0	92
	Statü İçindeki %	28,3%	71,7%	0,0%	100,0%
Toplam	Sayım	180	317	3	500
	Statü İçindeki %	36,0%	63,4%	0,6%	100,0%

Yukarıdaki tablodan ikamet izni ile kalan yabancıların %43,5'inin sosyal çevresinde TC vatandaşları çoğunlukta, %55'inin sosyal çevresi kendi vatandaşlığından yabancılardan ve %1,5'inin sosyal çevresinin diğer yabancı vatandaşlardan oluştuğu görülmektedir. İkamet izni çeşidi içerisinde değerlendirilecek olunursa, çevresi çoğunlukla Türklerden oluşanlar %79,3 ile en yüksek oranda aile ikamet izni sahipleri, %12,5 ile en düşük oranda insani ikamet izni sahipleri.

Katılımcılardan geçici koruma statüsü ile kalanların %19,7'sinin sosyal çevresi çoğunlukla TC vatandaşlarından oluşurken, %80,3'ü gibi çok yüksek bir oranının sosyal çevresi çoğunlukla kendi vatandaşlığından olan yabancılardan oluşmaktadır. Uluslararası koruma statüsü ile ikamet eden yabancıların %50'sinin sosyal çevresi TC vatandaşlarından oluşurken, yine aynı oranda kendi vatandaşlığından yabancılardan oluşmakta olduğu görülmektedir. Düzensiz göçmenlere bakıldığında ise %28,3'ü TC vatandaşlarından oluşan sosyal çevreye sahipken %71,7'sinin çevresinin çoğunlukla kendi vatandaşlığından yabancılardan oluştuğu görülmektedir. Buradan yukarıda da bahsedildiği üzere katılımcı yabancıların çoğunlukla kendi vatandaşlığından olan yabancılardan oluşan bir sosyal çevreye sahip oldukları ve aralarında %80 en yüksek oranla geçici koruma statü sahiplerinin çoğunlukla TC vatandaşlarından izole yaşadıkları söylenebilir. En fazla iç içe yaşayanların ise %82 oranla çalışma izni sahipleri olduğu görülmektedir. Çalışmanın önceki bölümlerinde söz edildiği üzere, anket sonucu çalışma ve iş hayatına katılım gösteren ve bu doğrultuda yasal çalışma izni sahibi olan

yabancıların büyük ölçüde TC. vatandaşları ile iç içe yaşadıkları varsayımını doğrulamaktadır.

Kültürel adaptasyon veya uyum konusunda GİGM tarafından gerçekleştirilen yetişkinler için herhangi bir faaliyet bulunmamaktadır. Türkiye'nin uçtan uca çok kültürlü zengin miraslı bir ülke olması bakımından değerlendirildiğinde yabancıların da kendi kültürel ezgi ve motiflerini ülkeye katması pozitif manada değerlendirilebilir.

Kültürel ve toplumsal uyum konusunda değerlendirilebilecek bazı hususlar daha vardır: Bunlar yabancıların Türkiye'de tiyatro ve sinemaya gidip gitmemeleri, Türkçe kitap okuyup okumamaları ve Türk TV programları izleyip izlemedikleri ve Türkiye'de herhangi bir kurs veya etkinliğe katılıp katılmadıkları gibi hususlardır.

Tüm bu hususlar kaldığı süre ile uyumlu bir şekilde sıklıkla olmasa dahi ara sıra yapıldığı takdirde uyum adına pozitif bir etken olarak değerlendirilebileceğinden soruların tamamı bu kapsamda değerlendirilmiştir. Ancak Türkçe kitabın bir kez dahi okunması veya kurs veya etkinliğe bir kez dahi gidilmesi de yabancıların büyük ölçüde gittiği kursların Türkçe dil kursu olduğu hususu ve her okunan kitabın insana her manada bir şeyler kattığı hususu da göz önünde bulundurularak uyum adına olumlu bir etken olarak değerlendirilebileceğinden en az bir kez gidilmiş olması cevabın “evet” olarak işaretlenmesine yeterli olarak kabul edilmiştir.

Tablo 37: Türkçe Kitap Okuyan Yabancılar

Türkçe Kitap Okur Musunuz?	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	160	32,0	32,0	32,0
Hayır	340	68,0	68,0	100,0
Toplam	500	100,0	100,0	

Türkçe kitap okur musunuz sorusuna katılımcıların %32'si “evet” cevabını verirken, %68'i ise “hayır” cevabını vermiştir. Statü ayrımında “evet” cevabı veren yabancıların istatistiklerine bakılırsa;

Tablo 38: Statü Ayrımında Türkçe Kitap Okuyan Yabancılar

Statü		Türkçe Kitap Okur Musunuz?		Toplam
		Evet	Hayır	
İkamet İzinli	Sayım	109	91	200
	Statü İçindeki %	54,5%	45,5%	100,0%
Geçici Koruma	Sayım	18	104	122
	Statü İçindeki %	14,8%	85,2%	100,0%
Uluslararası Koruma	Sayım	19	67	86
	Statü İçindeki %	22,1%	77,9%	100,0%
Düzensiz Göçmen	Sayım	14	78	92
	Statü İçindeki %	15,2%	84,8%	100,0%
Toplam	Sayım	160	340	500
	Statü İçindeki %	32,0%	68,0%	100,0%

Katılımcılardan ikamet izni olan yabancıların %54'ünün Türkçe kitap okuduğu, geçici koruma statü sahibi yabancıların %14,8'inin Türkçe kitap okuduğu, uluslararası koruma başvuru sahibi yabancıların %22,1'inin Türkçe kitap okuduğu ve düzensiz göçmenlerin ise %15,2'sinin Türkçe kitap okuduğu gözlemlenmektedir. Yine aşağıdaki tabloda görüleceği üzere "kitap okur musunuz?" sorusuna "evet" cevabını verenlerin ise, %68,1'ini ikamet izinli yabancılar oluştururken, %11,2'sini geçici koruma statü sahibi yabancılar, %11,9'unu uluslararası koruma statü sahibi yabancılar ve %8,8'ini ise düzensiz göçmenler oluşturmaktadır.

Tablo 39: Türkçe Kitap Okuyan Veya Okumayan Yabancıların Statüsü

Statü		Türkçe Kitap Okur Musunuz?		Toplam
		Evet	Hayır	
İkamet İzinli	Sayım	109	91	200
	Türkçe Kitap Okur Musunuz? İçindeki %	68,1%	26,8%	40,0%
Geçici Koruma	Sayım	18	104	122
	Türkçe Kitap Okur Musunuz? İçindeki %	11,2%	30,6%	24,4%
Uluslararası Koruma	Sayım	19	67	86
	Türkçe Kitap Okur Musunuz? İçindeki %	11,9%	19,7%	17,2%
Düzensiz Göçmen	Sayım	14	78	92
	Türkçe Kitap Okur Musunuz? İçindeki %	8,8%	22,9%	18,4%
Toplam	Sayım	160	340	500
	Türkçe Kitap Okur Musunuz? İçindeki %	100,0%	100,0%	100,0%

Yine aynı tablodan Türkçe kitap okumayanların %26,8'inin ikamet izinli olduğu, %30,6'sının geçici koruma statü sahibi olduğu, %19,7'sinin uluslararası koruma statü sahibi olduğu ve %22,9'unun da düzensiz göçmen olduğu görülmektedir.

Ankete katılanların arasından, Türkçe kitap okumayan yabancıların büyük çoğunluğu geçici koruma statü sahibi olduğu ve yine katılımcıların arasında geçici koruma statüsü sahibi yabancıların %85,2'si gibi büyük bir oranının Türkçe kitap okumadığı görülmektedir.

Tablo 40: Çalışma İzni İle Kalan Yabancılardan Türkçe Kitap Okuyanlar

Çalışma İzininiz Var Mı?		Türkçe Kitap Okudunuz Mu?		Toplam
		Evet	Hayır	
Evet	Sayım	38	12	50
	Çalışma İzininiz Var Mı? İçindeki %	76,0%	24,0%	100,0%

Çalışma izni statüsü ile ikamet eden yabancıların ise %76 gibi epey yüksek bir oranının kitap okuduğu ve %24'ünün hiçbir şekilde kitap okumadığı görülmektedir.

Çalışma izni statüsünden sonra en yüksek kitap okuyan sayısına sahip olan ikamet izin statüsü de kendi içinde değerlendirilecek olursa;

Tablo 41: Kitap Okuyanların İkamet İzni Çeşidi Yönünden Değerlendirmesi

İkamet İzni Çeşidi		Türkçe Kitap Okudunuz Mu?		Toplam
		Evet	Hayır	
Turizm	Sayım	15	43	58
	Türkçe Kitap Okur Musunuz? İçindeki %	13,8%	47,3%	29,0%
Uzun Dönem	Sayım	27	3	30
	Türkçe Kitap Okur Musunuz? İçindeki %	24,8%	3,3%	15,0%
Aile	Sayım	20	9	29
	Türkçe Kitap Okur Musunuz? İçindeki %	18,3%	9,9%	14,5%
Diğer Kısa Dönem	Sayım	9	12	21
	Türkçe Kitap Okur Musunuz? İçindeki %	8,3%	13,2%	10,5%
Öğrenci	Sayım	32	6	38
	Türkçe Kitap Okur Musunuz? İçindeki %	29,4%	6,6%	19,0%
İnsani	Sayım	6	18	24
	Türkçe Kitap Okur Musunuz? İçindeki %	5,5%	19,8%	12,0%
Toplam	Sayım	109	91	200
	Türkçe Kitap Okur Musunuz? İçindeki %	100,0%	100,0%	100,0%

İkamet izinliler arasında kitap okuyan yabancıların en fazla paya sahip olduğu ikamet izni çeşidi %29,4 payla öğrenci ikamet izni olarak görülürken, %24,8 pay ile uzun dönem ikamet izni ikinci, %18,3 pay ile aile ikamet izni üçüncü, %13,8 pay ile turizm ikamet izni dördüncü, %8,3 pay ile diğer kısa dönem ikamet izni sahipleri beşinci ve %5,5 pay ile de insani ikamet izni çeşidi sonuncu olarak görülmektedir.

Yine toplumsal ve kültürel uyum olarak değerlendirilen sorulardan bir diğeri olan “Türkiye’de gittiğiniz kurs veya etkinlik oldu mu?” sorusuna yukarıda değinildiği üzere en az bir kez giden yabancıların seçeneği “evet” olarak işaretlenmiştir, zira yabancıların ilk olarak Türkiye’de gittikleri kursların başında dil kursu gelirken, meslek kursları veya herhangi başka isme sahip bir kurs olsa dahi olsa uyum adına büyük bir etken olarak değerlendirilebileceği düşünülmektedir.

Tablo 42: Katılımcıların Kurs veya Etkinliğe Katılma Durumu

Statü		Türkiye’de Gittiğiniz Kurs Veya Etkinlik Oldu Mu?		Toplam
		Evet	Hayır	
İkamet İzinli	Sayım	77	123	200
	Statü İçindeki %	38,5%	61,5%	100,0%
	Türkiye’de Gittiğiniz Kurs Veya Etkinlik Oldu Mu? İçindeki %	56,6%	33,8%	40,0%
Geçici Koruma	Sayım	26	96	122
	Statü İçindeki %	21,3%	78,7%	100,0%
	Türkiye’de Gittiğiniz Kurs Veya Etkinlik Oldu Mu? İçindeki %	19,1%	26,4%	24,4%
Uluslararası Koruma	Sayım	19	67	86
	Statü İçindeki %	22,1%	77,9%	100,0%
	Türkiye’de Gittiğiniz Kurs Veya Etkinlik Oldu Mu? İçindeki %	14,0%	18,4%	17,2%
Düzensiz Göçmen	Sayım	14	78	92
	Statü İçindeki %	15,2%	84,8%	100,0%
	Türkiye’de Gittiğiniz Kurs Veya Etkinlik Oldu Mu? İçindeki %	10,3%	21,4%	18,4%
Toplam	Sayım	136	364	500
	Statü İçindeki %	27,2%	72,8%	100,0%
	Türkiye’de Gittiğiniz Kurs Veya Etkinlik Oldu Mu? İçindeki %	100,0%	100,0%	100,0%

Daha önce kurs veya etkinliğe katılan yabancıların, %56,6'sının ikamet izinli olduğu, %19,1'inin geçici korumalı olduğu, %14'ünün uluslararası koruma başvuru sahibi olduğu, %10,3'ünün ise düzensiz göçmen olduğu görülmektedir.

Katılımcılardan ikamet izni sahiplerinin %38,5'inin, geçici koruma sahiplerinin %21,3'ünün, uluslararası koruma statü sahiplerinin %22,1'inin düzensiz göçmenlerin ise %15,2'sinin daha önce kurs veya etkinliklere katıldığı görülmektedir.

Katılımcılardan kurs veya etkinliğe katılmadığını söyleyen yabancıların ise, %33,8'i ikamet izinli, %26,4'ü geçici korumalı, %18,4'ü uluslararası koruma başvuru sahibi ve %21,4'ü ise düzensiz göçmendir. İkamet izinlilerin %61,5'i, geçici korumalıların %78,7'si, uluslararası koruma başvuru sahiplerinin %77,9'u, düzensiz göçmenlerin ise, 84,8'i herhangi bir kursa veya etkinliğe katılmadığını ifade etmiştir. Toplam sayıya bakıldığında ise, katılımcıların %27,2'sinin daha önce kursa gittiği ancak büyük bir çoğunluğunun %72,8'inin ise, herhangi bir kursa hiç katılmadığı görülmektedir.

Tablo 43: Katılımcılardan Çalışma İzni Olanların Kurs veya Etkinliğe Katılma Durumu

Çalışma İzniniz Var Mı?		Türkiyede Gittiğiniz Kurs Veya Etkinlik Oldu Mu?		Toplam
		Evet	Hayır	
Evet	Sayım	29	21	50
	Çalışma İzniniz Var Mı? İçindeki %	58,0%	42,0%	100,0%
Hayır	Sayım	107	343	450
	Çalışma İzniniz Var Mı? İçindeki %	23,8%	76,2%	100,0%
Toplam	Sayım	136	364	500
	Çalışma İzniniz Var Mı? İçindeki %	27,2%	72,8%	100,0%

Tablodan görülmektedir ki, çalışma izni olan yabancılardan %58'i kurs veya etkinliğe katılmış ve %42'si ise katılmamıştır. Buradan istatistiksel olarak en fazla paya sahip olarak görülen statü grubu çalışma izni sahipleri olarak görülürken bunu ikamet izinliler takip etmektedir. İkamet izinliler arasında ise, turizm ikamet izinlilerin %25,9'unun, uzun dönem ikamet izinlilerin %30'unun, aile ikamet izinlilerin %37,9'unun, diğer ikamet izinlilerin %28,6'sının, öğrenci ikamet izinlilerin %71,1'inin ve insani ikamet izinlilerin ise %37,5'inin kurs veya herhangi bir sosyal aktiviteye katıldığı görülmektedir.

Tablo 44: Katılımcıların Sinema veya Tiyatro Faaliyetleri

Statü		Tiyatro veya Sinemaya Gider Misiniz?		Toplam
		Evet	Hayır	
İkamet İzinli	Sayım	71	129	200
	Statü İçindeki %	35,5%	64,5%	100,0%
	Tiyatroya Veya Sinemaya Gider Misiniz? İçindeki %	84,5%	31,0%	40,0%
Geçici Koruma	Sayım	0	122	122
	Statü İçindeki %	0,0%	100,0%	100,0%
	Tiyatroya Veya Sinemaya Gider Misiniz? İçindeki %	0,0%	29,3%	24,4%
Uluslararası Koruma	Sayım	5	81	86
	Statü İçindeki %	5,8%	94,2%	100,0%
	Tiyatroya Veya Sinemaya Gider Misiniz? İçindeki %	6,0%	19,5%	17,2%
Düzensiz Göçmen	Sayım	8	84	92
	Statü İçindeki %	8,7%	91,3%	100,0%
	Tiyatroya Veya Sinemaya Gider Misiniz? İçindeki %	9,5%	20,2%	18,4%
Toplam	Sayım	84	416	500
	Statü İçindeki %	16,8%	83,2%	100,0%
	Tiyatroya Veya Sinemaya Gider Misiniz? İçindeki %	100,0%	100,0%	100,0%

Tablodan görülmektedir ki; katılımcıların %16,8'i "Tiyatro ve sinemaya gider misiniz?" sorusuna "evet" cevabını verirken, toplamda %83,2'si "hayır" cevabını vermiştir. Buradan katılımcıların çoğunun ara sıra da olsa sinema veya tiyatroya gitmediği görülmektedir.

Katılımcılardan ikamet izni sahiplerinin %35,5'inin, geçici koruma sahiplerinin %0'ının, uluslararası koruma statü sahiplerinin %5,8'inin, düzensiz göçmenlerin %8,7'sinin bu faaliyetlere katıldığı görülmektedir. Sinema veya tiyatro etkinliklerine giden yabancıların ise, %84,5'inin ikamet izinli olduğu, %0'ının geçici korumalı olduğu, %6'sının uluslararası koruma başvuru sahibi olduğu ve %9,5'inin düzensiz göçmen olduğu görülmektedir.

Toplamda İstatiksel olarak en fazla paya sahip olan ikamet izinliler arasında ise, turizm ikamet izinlilerin %10,3'ünün, uzun dönem ikamet izinlilerin %60'ının, aile ikamet izinlilerin %58,6'sının, diğer ikamet izinlilerin %14,3'ünün, öğrenci ikamet izinlilerin %63,2'sinin ve insani ikamet izinlilerin ise %12,5'inin tiyatro ve sinemaya gittiği görülmektedir.

Tablo 45: Katılımcıların TV Programı İzleme Faaliyetleri

Statü	Türkçe Tv Programı İzlediniz Mi?		Toplam	
	Evet	Hayır		
İkamet İzinli	Sayım	162	38	200
	Statü İçindeki %	81,0%	19,0%	100,0%
	Türkçe Tv Programı İzler Misiniz? İçindeki %	47,0%	24,5%	40,0%
Geçici Koruma	Sayım	84	38	122
	Statü İçindeki %	68,9%	31,1%	100,0%
	Türkçe Tv Programı İzler Misiniz? İçindeki %	24,3%	24,5%	24,4%
Uluslararası Koruma	Sayım	55	31	86
	Statü İçindeki %	64,0%	36,0%	100,0%
	Türkçe Tv Programı İzler Misiniz? İçindeki %	15,9%	20,0%	17,2%
Düzensiz Göçmen	Sayım	44	48	92
	Statü İçindeki %	47,8%	52,2%	100,0%
	Türkçe Tv Programı İzler Misiniz? İçindeki %	12,8%	31,0%	18,4%
Toplam	Sayım	345	155	500
	Statü İçindeki %	69,0%	31,0%	100,0%
	Türkçe Tv Programı İzler Misiniz? İçindeki %	100,0%	100,0%	100,0%

Katılımcıların %69'unun TV programı izlediği ve %31'inin hiçbir şekilde Türkçe TV programı veya dizisi izlemediği görülmektedir.

Statü bazında bir kıyaslamaya gidildiğinde; katılımcılardan TV programı izleyenlerin %47'sini ikamet izinliler, %24,3'ünü geçici korumalılar, %15,9'unu uluslararası koruma başvuru sahipleri, %12,8'ini ise düzensiz göçmenler oluşturmaktadır.

İkamet izinli katılımcıların %81'inin, geçici korumalı katılımcıların %68,9'unun, uluslararası koruma başvuru sahiplerinin %64'ünün ve düzensiz göçmenlerin ise, %47,8'inin Türkçe TV programı izlediği görülmektedir.

Buradan en yüksek oranda TV dizi ve programları izleyenlerin ikamet izni sahibi yabancılar, en az izleyenlerin ise düzensiz göçmenler olduğu görülmektedir.

En yüksek paya sahip olan ikamet izinliler arasında ise turizm ikamet izinlilerin %86,2'si, uzun dönem ikamet izinlilerin %100'ünün, aile ikamet izinlilerin %89,7'sinin, diğer kısa dönem ikamet izinlilerin %100'ünün, öğrenci ikamet izinlilerin %68,4'ünün ve insani ikamet izinlilerin ise %81,0'ının Türkçe TV programı izlediği görülmektedir. Bu oranlar yorumlanacak olunursa, yabancıların tamamının en yüksek oranda aynı cevabı verdikleri

sorunun “TV programı izliyor musunuz ?” sorusu olduğu gör÷lmektedir. Bu noktada yabancuların büyük ölçüde TV dizi veya programı izlediği söylenebilir.

Ankete katılan tüm yabancular için anket verileri sonuç bölümünde ayrı ayrı değerlendirilecek ve kümülatif olarak yukarıda uyuma yönelik olarak bahsedilen ve ortaya atılan fikirler ışığında değerlendirilecektir.

SONUÇ

Yapılan bu araştırmanın genel amacı akademik literatürde dahi mülteci olarak geçen tüm yabancıların statü farklılıklarını kanuni çerçevede açıklayarak yapılan bu ayrımda ülkemizin karşılaştığı göç hareketlerini nasıl karşıladığı, hangi politikaları uyguladığı ve uyuma yönelik yapılan faaliyetleri araştırmak ve izlenen politikaların işlevselliği hakkında bilgi sahibi olmak, bu bilgiler ışığında izlenen göç ve uyum politikasının başarılı olan kısımları ve daha başarılı bir politika üretilmesi adına hangi politikaların izlenmesi gerektiği yönünde yorum yapabilme yetisi kazanabilmektir.

Bu araştırmayı yapmaya iten bir başka neden ise Türkiye'nin aldığı kotasız yoğun göç dalgası karşısında uyguladığı uyum politikalarının ne ölçüde başarılı olduğu ve daha başarılı göç ve uyum yönetiminin nasıl gerçekleştirilebileceği konularını aydınlatmaktır.

Öncelikli olarak ekonomik kalkınma planında adından söz ettiren göç dalgası ile ilgili olarak 2014-2018 yılları arasının ekonomik kalkınmasını amaçlamak üzere hazırlanan Onuncu Kalkınma Planının 348. ve 356. tedbirlerinden hangilerinin 2018 yılına kadar gerçekleştirildiğine göz atılacak olunursa; (Onuncu Kalkınma Planı, 2004-2018)

“348. Tedbir: Ekonomik gelişmeler ve yürütülen dışa açılma politikaları ülkemizin göç alan ve veren ülke konumunu güçlendirmektedir...” ilk tedbire bakıldığında, Türkiye'nin göç veren ülke değil artık göç alan ülke konumunda olma isteği sonuç vermiş ancak alınan göç büyük ölçüde kaçak işçi göçü, uluslararası ve geçici koruma sağlanması gereken yabancıların göçünden oluşmaktadır. Burada hedeflenen asıl olarak Türkiye'den beyin göçünün engellenmesi ve yine Türkiye'ye beyin göçünün kazandırabilmesi ise, bu durumda bugünün şartlarında hedeflenilene ulaşılabildiği tam olarak söylenemez. Ancak ekonomik gelişmişliği nispeten yüksek olan ülkeler düşük olan ülkelere göç alır varsayımına göre değerlendirildiğinde kaçak işçi göçünün de artması durumu iyi denilebilecek bir ekonomik seviyeye ulaşıldığında işaret olarak görülebilir.

“... Göç alanında güvenilir bir veri sisteminin oluşturulması...” ile ilgili olarak yabancıların statü ayrımında GöçNet veri tabanına işlenmesi ve bu sistemin Emniyet Müdürlüğü ve Nüfus Müdürlüğü gibi kamu kurumlarının sistemlerinin ilgili kısımları için entegre edilmesi ile gerçekleştirilmiştir. (Sayıştay Başkanlığı, 2019) Bu noktada henüz

geliştirilmesi gereken kısımları olmakla beraber güvenilir ve başarılı bir veri kayıt sistemi oluşturulduğu söylenebilir.

“...yurt dışında yaşayan vatandaşlarımızın ekonomik ve sosyal statülerinin güçlendirilmesi ve ülkemizle ilişkilerinin geliştirilmesi...” tedbiri ile alakalı olarak araştırmanın önceki bölümlerinde bahsedildiği üzere yurtdışında yaşayan soydaşlarımıza yönelik çalışmalar gerçekleştirilmiş ve Türkiye’ye giriş-çıkışlarını kolaylaştıran dolayısıyla bağı kuvvetlendiren ikamet izni türleri veya talep edilmesi durumunda vatandaşlık hakları sunulmuştur.

“...göç ve uluslararası koruma alanında hukuki ve kurumsal düzenleme eksikliklerinin tamamlanması ve uluslararası korumadan faydalananlar için sağlık, barınma ve eğitim sorunlarının giderilmesi...” ile alakalı olarak yasal mevzuat 1951 Cenevre Sözleşmesine uygun olarak hazırlanmış ve 81 ilde kurulan Göç İdareleri vasıtası ile uluslararası korumadan faydalananlar için sağlık, barınma ve eğitim imkanları sağlanmıştır.

“356. Tedbir: Ülkemize yurt dışından gelen göçmen, uluslararası korumaya muhtaç olanlar, kaçak işçiler ve transit geçiş yapanlara ilişkin etkin bir izleme ve takip sistemi oluşturulacak...” tedbiri ile alakalı olarak yurtdışından gelen göçmen ve uluslararası korumaya muhtaç olanlarla ilgili bir takip mekanizması olarak kayıt sistemi oluşturulmuş ve uluslararası korumaya muhtaç olanların belirlenmesi başta 1951 Cenevre Sözleşmesi olmak üzere tüm yasal mevzuat çerçevesinde sağlanmış ve belirlenen statülere tanınan haklar yine koruma ve takip altına alınmıştır. Ancak kaçak işçiler konusunda anket neticesinde katılımcılar arasında çalışma izni olmadan çalışanların oranına bakıldığında denetim konusunda burada bir eksiklik olduğundan söz edilebilir.

“...ve uluslararası koruma statüsü tanınan kişilerin ülkeye uyumu desteklenecektir.” tedbiri kapsamında uluslararası koruma kapsamındaki yabancıların uyumunun devlet tarafından desteklenmesi konusuna değinilmiştir. Ekonomik kalkınma hedefi olarak görülen uyum konusu, bu çalışmanın ana konusu olduğundan bu tedbirin yorumlanmasını tez çalışmasında öne sürülen hipotezler ve ardından tez anket çalışması ile desteklenmesi veya yanlışların ortaya çıkması durumlarının tamamı değerlendirilerek gözden geçirilecek ve yoruma gidilecektir.

Buradan yola çıkarak çalışmanın birinci bölümünde göç ve uyum kavramlarına değinilmiş ve göçün tarihsel sürecinden bahsedilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde ise Türkiye'nin uyguladığı göç mevzuatı ve politikasına ve yabancıların Türkiye'ye uyumu açısından neler yapıldığına değinilmiştir. Çalışmanın son bölümünde ise yapılan anket çalışmasında elde edilen veriler ışığında Türkiye'nin uygulamakta olduğu uyum çalışmalarının neticesinde yabancıların statü ayrımında Türkiye'ye uyumunun ne ölçüde gerçekleştiği gözlemlenmiştir.

Anket çalışması sırasında yabancıların yasal kalış statüleri öncelikli olarak dört ana başlık altında ele alınmıştır. Bunlardan ilki ikamet izinli yabancılar, ikincisi geçici koruma statü sahibi yabancılar, üçüncüsü uluslararası koruma başvuru sahibi yabancılar ve son olarak düzensiz göçmenlerdir. Diğer bahsedilen kalış izni türleri ikamet izni ile kalan yabancılar için ikamet izni çeşidi sorusu ile sorulmuş ve bunlar turizm, uzun dönem, aile, öğrenci, diğer kısa dönem ve insani ikamet izni olarak başlıklara ayrılarak değerlendirmeye alınmıştır. Ayrıca yabancılar “çalışma izniniz var mı?” olarak yöneltilen soru neticesinde ise katılımcılardan çalışma izni hamilleri, bahsedilen statülerden çalışma izni ile kalan yabancı statüsünde değerlendirilmiştir.

Değerlendirmeye öncelikli olarak uyum denildiğinde akla ilk gelen kavram olan dil seviyesi ile başlanıldığında yapılan çalışma neticesinde; çalışan yabancıların çalışmayan yabancılar nazaran daha iyi Türkçe konuşabildikleri, Türkçe ile benzer dil ailesine mensup ülkelerden gelen yabancıların dil bilme durumuna bakıldığında; büyük çoğunluğunun kolay Türkçe öğrendiği ve Türkçe diline büyük ölçüde hakim olduğu görülmektedir. Çalışmanın önceki bölümlerinde çalışma izni olan yabancıların diğer statü ile ikamet eden yabancılar nazaran daha kolay Türkçe öğrenebileceği ve daha iyi Türkçe konuşabileceği ve uyum sürecinin buna bağlı olarak daha hızlı gelişeceğinden söz edilmişti. Statü bazında en iyi Türkçe seviyesine sahip yabancılar sırası ile çalışma izni sahibi yabancılar, ikamet izni sahibi yabancılar, UK sahibi yabancılar, düzensiz göçmenler, geçici korumalıdır. Ankette çalışma izni bulunan 50 kişiden yalnızca 3 tanesinin Türkçeyi hiçbir şekilde konuşmadığı görülmektedir. Diğer büyük çoğunluğu iyi ve çok iyi düzeyde konuşurken, bir kısmı da orta seviyede konuşmaktadır. Benzer şekilde çalışmak gibi Türkçe dil seviyesini etkileyen bir unsurdan daha söz edilebilir; TC vatandaşı ile evli olmak. TC vatandaşı ile evli olan aile ikamet izni hamili yabancıların büyük ölçüde iyi seviyede Türkçe konuştuğu görülmekte iken, kötü seviyede Türkçe

konuşan yabancıların ise büyük ölçüde diğer medeni hal sahipleri ve yabancı ile evli olanlardan oluştuğu görülmektedir. Farklı bir noktadan bakıldığında ise eğitim düzeyi ile Türkçe konuşma düzeyi arasında da sıkı bir bağlantı olduğu görülmektedir. Yapılan anket çalışmalarına göre statü ayrımı gözetmeksizin eğitim düzeyi yükseldikçe dil seviyesinin de arttığı gözlemlenmektedir. Benzer şekilde bazı istisnaların dışında katılımcılardan gözlemlenen durum Türkiye’de kalış süresi arttıkça yabancıların Türkçe seviyeleri de paralel olarak artmaktadır.

Anket çalışmasından elde edilen veriler ışığında yabancıların dil seviyelerinin artmasının kendilerini Türkiye’de hangi sosyal ortamda konumlandığı veya kendini ne kadar geliştirdiği ile alakalı bir durum olduğu şeklinde yorumlanabilir. Bu noktada devlet kuruluşları tarafından açılan dil kurslarına katılımın son derece az olduğu ve dil öğrenme zaruri bir durum olarak görülmediğinden uyum noktasında isteğe bağlı kursların etkisinin büyük olduğu söylenemez. Buradan görülmektedir ki yabancıların dil uyumunu sağlamaları kendi istekleri doğrultusunda gelişen bir durumdur. Devletin açmış olduğu dil kursları zorunlu bir mahiyette bulunmadığından dil öğrenme konusunda istekli olan yabancılar için kolaylaştırıcı bir etkisinin dışında dil uyumu konusunda herhangi bir etkisi bulunmamaktadır. Aynı şekilde yabancıların kalışlarında yasal mevzuat çerçevesinde herhangi bir dil bilme zorunluluğu bulunmamaktadır. Yabancıların uyumuna ilişkin mevzuatta sayılan üçüncü kişilere ihtiyaç duymadan kamu kurumları ile olan işlerini halledebilmesi gibi bir çok durumun dil bilme ile alakalı olduğu düşünüldüğünde yabancıların kalışlarına ilişkin olarak dil bilme durumunun mevzuatta zaruri bir vaziyette olmasının uyumu kolaylaştıracağı değerlendirilmektedir. Ancak yukarıda anket çalışması göstermektedir ki yabancılarda herhangi bir dil bilme zaruriyetinin bulunmaması durumunda eğitim kurumları, sağlık kurumları ve diğer devlet kurumları gerekli önlemleri almış ve ortak dil üzerinden anlaşılabilir personel ile bu durumu çözmeye yoluna gitmiştir veya yabancılar yanlarında Türkçe bilen üçüncü bir kişi ile işlemlerini gerçekleştirmiştir yorumuna gidilebilir. Geçici olmayan kalış amaçları ile yasal kalış talebinde bulunan yabancılara belirli seviyelerde dil bilme şartının getirilmesi yalnızca kurumlarla olan işlerinin halledilebilmesi değil diğer sayılan tüm konularda da yabancıların Türkiye’ye uyumunu kolaylaştıracaktır. Dil bilme durumu ile alakalı olarak geçici kalış statüleri dışında ve hatta belki geçici kalışların öngörülen süre bakımından ne kadar geçici olduğu ile alakalı olarak yapılacak değerlendirmenin ardından belirli dil

seviyeleri belirlenmek suretiyle Türkçe bilmenin zorunlu hale getirilmesi yabancıların TC. vatandaşları ve kurumlar ile olan uyumunda olumlu şekilde etkili olacağı düşünülmektedir.

Yapılan araştırma göstermektedir ki yabancıların halka uyum sağlayıp sağlamadığı kendi açısından ve halk açısından ayrı ayrı değerlendirilmelidir. Zira sosyal medyada, medyada ve toplum arasında sıkça yakınılan konulardan biri yabancı sayısındaki artış ve buna bağlı olumsuz etkiler iken yabancılara yöneltilen anket neticesinde katılımcıların büyük çoğunluğunun toplumda herhangi bir dışlanma hissetmediği ve TC. vatandaşlarının onlara olan tutumlarında ayrımcılık görmedikleri sonucu çıkmaktadır. Yine anket çalışmaları göstermektedir ki en fazla ayrımcılık hisseden statü grubunun uluslararası koruma statü grubu olduğu ve onu takip eden grubun ise; geçici koruma statü grubu olduğu görülmektedir. Yabancıların ayrımcılık hissetmemeleri büyük ölçüde sorun yaşamadıkları kendi açılarından uyumu yakalamaya çalıştıkları şeklinde yorumlanabilecektir.

Benzer şekilde yabancıların çoğunluğu büyük ölçüde belli sebeplere dayanarak Türkiye’de kalmaya devam etmek istemektedirler. Hatta vatandaş olarak Türkiye’de yaşamını sürdürme arzusu içinde olanların sayısı da bir hayli yüksek olarak görülmektedir.

Anket çalışması neticesinde görülmektedir ki katılımcıların %83,8’i gibi büyük bir oranı TC. vatandaşlığı isterken, yalnızca %16,2’sinin istemediği ve bunların büyük çoğunluğunu da Avrupa ülkelerinin oluşturduğu görülmektedir.

Yine ankette araştırılan konulardan biri olan yabancıların ülkemizde kendilerini yalnız hissetme durumlarına bakıldığında, statü ve göç nedeninden bağımsız, duygusal durumuna bağlı olarak hissettikleri yalnızlığın değiştiği görülmektedir. Çalışmanın önceki bölümlerinde bahsedilen uyum kriterlerinin göç nedeni veya statü farkı ile bağlantılı olabileceği düşüncesi çalışma sonucunda tutarsız olarak görülmekte ve tüm bu nedenlerden bağımsız kişinin kendi duygusal durumu ile alakalı olduğu anlaşılmaktadır.

Çalışmada öne sürülen uyuma yönelik değerlendirilen bir başka konu, eğitim kurumları, sağlık kurumları ve diğer kamu kurumları ile yabancıların yaşadığı sorunlardı. Çalışmanın başlangıcında statü ayrımında bu durumun değişeceği düzensiz göçmenlerin

herhangi bir yasal kalış hakları bulunmadığından sorun yaşayan en büyük kitlenin bu statü grubu olacağından söz edilmişti. Katılımcıların vermiş olduğu cevaplara istinaden çalışma sonucu göstermektedir ki; yabancılar eğitim kurumları ile genel manada bir sorun yaşamamakta ve uyumlu olarak görülmekte; ancak düzensiz göçmen statüsünde olan yabancıların bu durumun dışında olduğu ve aralarında sorun yaşayanların fazlaca olduğu dikkat çekmektedir. Anket çalışması bu durumda öne sürülen fikrin doğruluğunu kanıtlar niteliktedir. Yine çalışma sonucunda, katılımcıların büyük çoğunluğunun sağlık kurumlarında sorun yaşamadıkları ifade edilmiştir. Yine aralarında en fazla sorun yaşayanların %79,3 oranla düzensiz göçmenler olduğu görülmüştür. Eğitim kurumları ve sağlık kurumları ile sorun yaşayanların oranına nazaran diğer kamu kurumları ile daha yüksek oranda yabancıların sorun yaşadığı gözlemlenmektedir. Düzensiz göçmenlerin yine diğer kalış izinleri ile kalan yabancılar nazaran diğer devlet daireleri ile de daha fazla sorun yaşamakta olduğu görülmektedir. Ankette sorun yaşamak tabiri yabancı olmasından kaynaklı olarak işini kolaylıkla halledememek veya işini hiçbir şekilde halledememek olarak değerlendirilmiş ve katılımcılara açıklanmıştır. Yasal kalış izni olan yabancıların bu noktada büyük ölçüde sorun yaşamadıkları işlerini halledebildikleri görülmektedir. Ancak dil bilme durumuna bağlı olarak, herhangi bir şekilde Türkçe konuşamayan yabancıların üçüncü bir kişiye ihtiyaç duymadan işlerini halledilebilmesi durumu ülkemizde kurumların çalıştırdığı personelin niteliklerinin de değişmesi ile veya Türkçe bilen 3. Kişi yardımı ile sağlanmıştır yorumu çıkarılabilir. Çalışmada da bahsedildiği üzere tercüman veya yoğun şekilde ortak kullanılan dilleri konuşma niteliğini haiz personel çalıştırıldığından yabancıların işlerini kolaylıkla halledebildikleri söylenebilir. Bu durumda yabancıların devlete değil, devletin diğer kurumların özellikle özel eğitim ve sağlık kurumlarının yabancılarla uyum sağladıkları görülmektedir. Yabancıların eğitim hakkından, sağlık hakkından ve bunun gibi birçok yasal hakkından sorunsuz olarak faydalanabilmesi durumu devletin yabancılar alanında bu noktada olumlu faaliyetlerde bulunduğu şeklinde yorumlanabilir. Ayrımcılık veya dışlama yapılmaksızın yabancıların sırf yabancı olmasından kaynaklı olarak birtakım haklardan faydalanamaması durumu insan hakları ihlali olarak değerlendirilebileceğinden ihlale mahal vermeksizin ülkemizde yabancıların tüm bu yasal haklardan büyük ölçüde sorunsuzca faydalandığı görülmektedir.

Çalışmada kurumlarla olan uyum ve dil bilme durumunun yabancıların uyumu üzerindeki etkisinin yanı sıra yabancıların sosyo-kültürel uyumları da birkaç soru ile anlaşılmaya çalışılmış ve birtakım sonuçlar elde edilmiştir. Anket içerisindeki ‘sosyal ortamlarda yabancı olmanızdan kaynaklı sorun yaşıyor musunuz?’ sorusu bunlardan bir tanesidir. Bu soruya “hayır” cevabını verenlerin oranı %81,4 iken, “evet” cevabını veren yabancıların oranı ise %18,6 olarak görülmektedir. Yabancıların büyük çoğunluğunun sosyal çevresinde yabancı olmasından kaynaklı olarak sorun yaşamadığı olumlu bir sonuç olarak değerlendirilebilir. Ancak yabancıların TC. Vatandaşları ile fazlaca ortak alanlarda bulunmaması ve sosyal çevresinde TC. Vatandaşlarına yer vermemesi durumu bu olumlu durumu olumsuz bir noktaya getirebilir. Şöyle ki sosyal çevresi çoğunlukla kendi vatandaşlığından veya başka vatandaşlık sahiplerinden oluşan yabancıların sosyal çevresinde sorun yaşamamakta olması gettolaşma içerisinde yaşadığını gösteren olumsuz bir durumdur. Çalışma sonucu göstermektedir ki yabancılar çoğunlukla kendi vatandaşlığından olan yabancılardan oluşan bir sosyal çevreye sahiptirler. Katılımcılardan %80 en yüksek oranla geçici koruma statü sahiplerinin çoğunlukla TC. Vatandaşlarından izole yaşadıkları görülmektedir. En fazla iç içe yaşayanların ise %82 oranla çalışma izni statü sahipleri ve ardından %79,3 oranla aile ikamet izni sahipleri olduğu görülmektedir. Çalışma başlangıcında statü ayırımında sosyo-kültürel uyuma yönelik öne sürülen düşüncelerin anket verileri ışığında desteklendiği görülürken, öğrenci ikamet izni ile alakalı olarak yanıtların bulunduğu yine anket verilerinden anlaşılmaktadır. Şöyle ki, çalışmanın başlangıcında öne sürülen öğrenci ikamet izni ile kalan yabancıların uyum noktasında her şekilde avantajlı olduğundan ve uyumu daha kolay yakalayabildiklerinden bahsedilmekte idi. Ancak anket verileri yabancı öğrencilerden İngilizce üniversite eğitimi görenlerin çoğunlukla dil öğrenme, sosyal çevre ve Türk kültürüne ait doneleri bilme ve uygulama yönünden daha uzak oldukları ve daha çok yine kendileri gibi yabancı öğrencilerle sosyal zaman geçirdikleri görülmüştür. Anket çalışmalarına yalnızca 18 yaş üzeri katılımcı dahil edildiğinden çocuklardan eğitime katılanlar ile alakalı yorum yapılamayacak olup, çocukların öğrenme ve taklit etme duygularının daha yüksek olduğu bilinen bir gerçek olduğundan uyumu daha kolay yakalayabilecekleri de yine bir gerçek olarak kabul edilebilir. Türkçe öğrenim gören yabancılar için yine çalışma başlangıcında öne sürülen fikirlerin desteklendiği görülebilir. Kültürel uyum noktasında çalışma verilerine göz atıldığında da sosyal çevresinde sorun

yaşadığını dile getiren yabancıların oranına kıyasla sorun yaşamadığını ifade eden yabancıların arasında daha yüksek bir oranda Türk kültürünü uygulayan yabancıların var olduğu söylenebilir. Her ne kadar Türk kültürünü bilen ve uygulayan yabancıların sosyal çevresinde daha çok Türklerin olduğu görülse de yabancıların Türk kültürüne uyum sağlamalarının zaruri olması veya faydalı olması gibi bir sonuç çıkarılamaz. Zira uyum ile asimilasyon kavramlarını ayıran en temel nokta budur. Hedeflenen tüm yabancıların Türk değerlerini ve kültürünü tamamen benimsemesi değil karşılıklı olarak saygı ve uyum çerçevesinde yaşamları idame ettirebilmektir. Bu noktada yabancıların kendi kültürel değerlerini tanıtmaları ve Türk kültürünü, örf ve adetlerini tanımaları noktasında GİGM veya yerel kuruluşların birtakım kültürel aktivitelerde bulunması gerekmektedir. Zira şuan uygulanan politikalar ile yabancıların kişisel tercihlerine bağlı olarak gettolaşmayı seçmesi veya sosyalleşmesi durumlarından herhangi biri ortaya çıkabilmektedir. Kültürel geçiş, çeşitlilik Türkiye'nin en güzel özelliklerinden biri iken tüm bu farklı kültürleri, farklı kültürlere saygıyı ve yine beraber aynı bölgelerde, yörelerde yaşadığımız yabancıların sahip olduğu diğer farklı kültürleri tanıtmalarını gerçekleştirebilmeleri adına ve toplumla kaynaşmayı sağlayabilmeleri adına bu etkinlikler uyum noktasında yapılabilecek en güzel etkinlikler olacaktır. Tanıtım faaliyetlerinin bazı dergi ve gazetelerde, GİGM web sitesinde ve benzeri alanlarda broşürler dağıtmak vasıtası ile gerçekleştirildiğinden bahsedilmiştir. Yabancıların Türkçe kitap okuma seviyelerine bakıldığında bu tanıtım faaliyetlerinin geniş bir kitleye hitap ettiğinden söz edilemeyecektir. Yasal kalış durumlarına ilişkin bilgilendirilmeyi yabancılar kendi merak ettikleri soruları sormak üzere İl Göç İdarelerine başvurarak gerçekleştirebilmektedir. Ancak kültürel değerleri öğrenmeleri ve tanıtmaları yabancıların kendi tercihlerine bırakılmaktadır. Bahsedildiği üzere yabancıların kitap okuma seviyelerine bakıldığında daha ulaşılır yöntemler tercih edilmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Yapılan anket çalışmasında Türkçe kitap okur musunuz sorusuna katılımcıların yalnızca %32'si "evet" cevabını verirken, %68'i gibi çoğunluğu "hayır" cevabını vermiştir. Katılımcılardan ikamet izni olan yabancıların %54'ünün Türkçe kitap okuduğu, geçici koruma statü sahibi yabancıların %14,8'inin Türkçe kitap okuduğu, uluslararası koruma başvuru sahibi yabancıların %22,1'inin Türkçe kitap okuduğu ve düzensiz göçmenlerin ise %15,2'sinin Türkçe kitap okuduğu gözlemlenmektedir. İkamet izinliler arasında kitap okuyan yabancıların en fazla paya sahip olduğu ikamet izni çeşidi

öğrenci ikamet izni olarak görülürken, en az pay ile insani ikamet izni çeşidi sonuncu olarak görülmektedir. Genel manada bakıldığında kitap okuyan yabancı sayısı epey düşüktür. Bir ülkeye ait dili bilmemek, bir ülkeye ait kültür hakkında bilgi sahibi olmamak ve kitaplarından faydalanarak tarihi veya dini, örfü, adetleri, genel yaşayışı hakkında fikir sahibi olmamak durumlarının tamamı birlikte düşünüldüğünde bu yabancı profiline toplumla bir arada uyum içerisinde yaşaması zordur yorumu çıkarılabilir. Kitap okumanın bu noktada uyum doğrultusunda büyük önemi olduğu söylenebilir. Yine benzer şekilde kurslara katılmak da, toplumla kaynaşmak ve uyum sağlamak noktasında önem taşımaktadır. MEB Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü ve GİGM işbirliğinde Türkçe dil, uyum, hobi ve meslek kurslarının ücretsiz şekilde tüm yabancılar için halk eğitim merkezleri vasıtası ile hizmet verdiği bilinmektedir. Buna rağmen anket verilerine göz atıldığında, katılımcıların yalnızca %27,2'sinin daha önce kursa veya etkinliğe gittiği ancak büyük bir çoğunluğunun %72,8'inin ise, herhangi bir kursa veya ortak, öğretici bir etkinliğe hiç katılmadığı görülmektedir. Yabancıların büyük çoğunluğunun kurslara katılmaması durumu karşısında teşvik edici faaliyetlerin veya tanıtım faaliyetlerinin başarısının artırılması gerekmektedir. Dil, hobi ve meslek kursları vasıtası ile yabancıların topluma ve işgücüne katılımı hedeflendiğinden kurslara katılımın artırılmasına yönelik daha duyurucu faaliyetlerin gerçekleştirilmesi, yerel yönetimler ve İl Göç İdaresi Müdürlükleri uzmanları tarafından yapılacak detaylı çalışmalar ile gerçekleştirilebileceği düşünülmektedir. Hatta eğitim gören yabancı çocukların velilerine yönelik olarak MEB ile ortak hareket edilebileceği düşünülmektedir. Katılımcılardan en fazla kurs veya öğretici aktivitelere katılım sağlayanlar çalışma izni sahipleri olarak görülürken ikinci ise, ikamet izni sahipleri olarak görülmektedir. En az katılım sağlayanların ise, yine benzer şekilde düzensiz göçmenler olduğu görülmektedir. İkamet izni içerisinde bakılacak olunursa, en fazla paya sahip olan ikamet izni çeşidi öğrenci ikamet izni olarak görülmektedir. Buradan görülmektedir ki anket çalışması öncesinde öne sürülen fikirler veriler ışığında anket çalışması ile desteklenmektedir. Sosyo-kültürel uyumu ölçen bir diğer soru ise, yabancıların sinema ve tiyatro etkinliklerine katılım durumlarını ölçen sorudur. En fazla sinema ve tiyatro faaliyetlerine katılan statü grubu ikamet izni sahipleri ve aralarında hiç katılım sağlayan yabancı olmayan statü grubu ise geçici koruma statü grubu olarak görülmektedir.

Kitap okuma, kurslara katılım sağlama ve sinema ve tiyatro faaliyetlerine katılım sağlama gibi sosyal alanlarda çoğunlukla bulunmayan yabancıların TV. Programları izleme konusunda nispeten daha katılımcı oldukları yine anket verileri ışığında görülmektedir. Benzer dil ailesinden gelen yabancıların kolayca Türkçe öğrenebilmesi durumu esasında kendi menşei ülkelerinde de Türkçe TV programlarını sürekli olarak izlemeleri sonucu gerçekleşmektedir denilebilir. TV programlarının sıklıkla izlenmesinin Türkçe konuşma ve anlama yeteneğinin gelişmesi, ülkeye ait kültürel öğeler ve yaşam tarzı hakkında bilgi sahibi olunması anlamında olumlu etkileri olabilecektir. İzlenen program kalitesine göre kimi zaman tarih programlarını izleyen yabancıların ülkenin geçmişine dair bilgi edinmesi durumları da gerçekleşebilmektedir. Anket verileri ışığında katılımcıların %69'unun TV programı izlediği ve %31'inin hiçbir şekilde Türkçe TV programı veya dizisi izlemediği görülmektedir. En yüksek oranla çalışma iznli yabancıların %94'ünün TV programı veya dizisi izlediği görülmekteyken bunu ikamet izni ile kalan yabancılar izlemektedir. En az oranla izlediği görülen yabancılar ise, yine düzensiz göçmenler olarak görülmektedir. Çalışma izninden sonra en yüksek paya sahip olan ikamet izinliler arasında ise en yüksek oranda uzun dönem ikamet izni sahiplerinin ve diğer kısa dönem ikamet izni sahiplerinin en düşük oranda ise öğrenci ikamet izni statü sahiplerinin izlemekte olduğu görülmektedir. Yine çalışma izni ile kalan yabancıların bu noktada da diğer statü ile kalanlara nazaran daha ileride olduğu ve çalışma başlangıcında belirtilen bu durumun ankette elde edilen verilerle desteklenmekte olduğu görülmektedir. Ancak öğrenci ikamet izni ile kalan yabancıların arasından TV dizi ve programı izleyenlerin diğer ikamet izni türleri ile kalan yabancılara nazaran daha az olması çalışmanın başlangıcında öne sürülen fikirleri çürütmektedir.

Çalışma sonucu değerlendirmesi gözden geçirildiğinde, çalışma izni alarak Türkiye'de ikamet etmekte olan yabancıların tüm durumlarda halkla daha uyum içerisinde oldukları söylenebilir. Ancak üzerinde durulması gereken bir nokta daha vardır ki; o da tüm çalışan yabancıların izin almak sureti ile çalışmıyor olmalarıdır. Çalışma Bakanlığı resmi web sayfasında bulunan en son tarihli 2016 yılı verilerine detaylı bir göz atıldığında, 73.560 kişinin çalışma izni almak suretiyle Türkiye'de çalışmakta olduğu (www.cs.gb.gov.tr,2018) ancak 2016 yılında yalnızca ikamet izni ile kalan yabancıların sayısına bakıldığında ise 461.217 kişinin olduğu, 2.834.441 geçici koruma statü sahibinin bulunduğu ve 66.167 uluslararası koruma statü sahibinin bulunduğu görülmektedir.

(GIGM,2018) Bu yabancıların yaş istatistiklerine ulaşamadığından tam manasıyla yorum yapılamasa da toplam 3.361.825 kişi içerisinde iş gücüne katılabilecek nüfus içerisinde yalnızca 73.560 kişinin izin almak sureti ile çalışması büyük ölçüde kaçak çalışmanın var olduğunu gözler önüne sermektedir. Bu gizli düzensiz göçmenler yakalanarak sınır dışı edilen düzensiz göçmenlerden daha tehlikeli bir gruptur. Bu kişiler herhangi bir statü olarak ülkede yaşayan ancak Türkiye’de çalışma izni olmadan yasal olmayan yollarla çalışan yabancılar düzenli görünen düzensiz göçmenler arasındadır. Benzer şekilde anket çalışmasından elde edilen verilere bakıldığında da çalışan yabancıların yalnızca %18,1’inin çalışma izni bulunmakta iken, %81,9’unun çalışma izni bulunmamaktadır. Buradan yola çıkılarak genel manada çalışmada düzenli görünen düzensiz göçmenlerin azımsanamayacak kadar fazla olması, bugünkü veriler ile turizm adı altında kısa süreli ikamet izni verilen yabancıların çoğunluğunun ülkede kısa süreli kalmayıp, ikişer yıl uzatmak suretiyle yıllardır ülkede kalıyor olması ve geçici koruma statüsü verilen 3 milyonu aşkın yabancıların ne kadarlık bir kısmının ne zamana kadar geçici olduğunun muğlak oluşu, 112.415 uluslararası koruma statüsü verilen yabancıların büyük bir çoğunluğunun Avrupa ülkelerine yerleştirilmek üzere belirsiz bir süreç içerisinde bekliyor oluşu Türkiye’de uygulanan göç politikalarının ve dolaylı olarak etkilenen uyum politikalarının en büyük çatlakları olarak yorumlanabilir.

Türkiye’nin göç hukuku ve göç politikasında belirsiz süreli geçici olarak Türkiye’de yaşamakta olan bu yabancılarla geçici gözü ile bakılmadan daha bütünsel yaklaşılması yabancıların halk ile olan uyumunu kolaylaştıracak ve halkın geçici olarak bahsedilen bu misafirlerin kalıcı olmasından gün geçtikçe daha fazla rahatsız olmasının önüne geçilmesini sağlayacaktır. Çalışmanın bir çok yerinde bahsedildiği üzere Türkçe bilme zorunluluğu getirilmesi, devletle olan uyumunun kolaylaştırılması, yerel yönetimlerin halkın ve yabancıların bilinçlenmesini sağlayacak faaliyetlerde ve etkinliklerde bulunması ve yabancıların kanuni haklarından faydalanırken ayrımcılık gözetilmeksizin çeşitli imkanlar sunmak vasıtası ile yabancıların doğru yönlendirilerek işlemlerinin gerçekleştirilmesi ve ödevlerinin takibinde de aynı adaletli mekanizmanın kuvvetlendirilmesi ve sosyo-kültürel uyumlarına katkıda bulunacak faaliyetler gerçekleştirilmesi faydalı olacaktır diye düşünülmektedir. Sosyo-kültürel uyumdan yalnızca yabancıların bulunduğu toplumun kültürünü benimsemesi anlaşılmalıdır; aynı zamanda yabancıların kendi dini etkinliklerini gerçekleştirebileceği alanlar sunmak, kendi

dilini istediği alanlarda konuşma fırsatı vermek, kendi kültürünü ve gerçekleştirdiği spor faaliyetlerini desteklemek de bu uyumun bir parçasıdır.

Esasında ülkelerin göç politikaları aile içerisinde yaşanan kültürel harmonizasyona benzetilebilir. Çoğu zaman ebeveynlerden birinin kültürü diğerine baskın gelir ve baskın gelen kültür aile içerisinde benimsenir, kimi zaman her iki ebeveyninden de gelen bazı kültürel özellikler ailenin ortak kültürü haline gelir. Bu da ebeveynlerin birbirlerinin kültürlerine gösterdikleri saygıdan ileri gelir. Aynı durum makro hale getirilerek değerlendirilirse, tıpkı aile içerisindeki gibi baskın olan kültür ülke genelinde kendini kabul ettirecek veya resesif kültür eriyip gidecektir. Tüm kültürlere saygı ile yaklaşan toplum sayesinde yabancılar toplumun kültürüne rahatlıkla uyum sağlayabilecek ve kendi kültürlerini de istedikleri her alanda yaşatabileceklerdir. Harmonizasyonun temeli de budur. Kimi zaman farklı coğrafyalarda ve farklı kültürlerde yaşamak insanlara çeşitli konularda farklı bakış açıları kazandırır. Bu bakış açıları ve kültürden faydalanabiliyor olmak büyük bir nimettir. Uyum içerisinde iş gücüne ve eğitime katılım gösteren karma halk farklı bakış açıları ile her alanda farklı icatlara imza atabilir. Uyum sürecinin kazanılması ve mahsullerinin toplanması bu noktada en doyum verici kısımdır. Farklı coğrafyalardan insanları ülke içerisinde barındırmanın bu ve bunun gibi nimetlerinden faydalanabilmek yabancıları halkla uyumlu bireyler haline getirerek, kalış amaçları doğrultusunda yönlendirerek, hak ve yükümlülükleri konusunda bilinçlendirerek, yasal çalışmaya yönlendirerek mümkün olabilmektedir. Yabancılarla ilişkin uygulanan politikaların yukarıda anlatılanlar ölçüsünde revize edilmemesi bugün olduğu gibi kaçak çalışmaya, suça yönelen, haklarının peşinde olduğunu savunarak saygı çerçevesinden çıkarak devlet ile muhatap olan, toplumdan izole yaşayan ve toplumun genel geçer kültürel, etik değerlerine saygı duymayan yabancı kitlesinin oluşmasına neden olabilecektir şeklinde düşünülmektedir. Bahsi geçen şekilde halk ile uyum yakalayamayan yabancıların olması sonucunda ise halkın nefret yönelimlerinin ortaya çıkması ve ülkenin de gelecek kaygısı yaşayan bir ülkeye evrilmesi durumu söz konusu olabilecektir. Çalışmadan anlaşılacağı üzere bahsedilen alanlarda önlemlerin alınması ve revizyona gidilmesi Türkiye'nin göç ve uyum politikası adına büyük önem taşıdığı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- 2017/01-04 sayılı Göç Politikaları Kurulu Kararı 2017 (Türkiye).
- 3835 sayılı Ahıska Türklerinin Türkiye'ye Kabulü ve İskânına Dair Kanun 1992 (Türkiye).
- 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu 2006 (Türkiye).
- 5543 sayılı İskan Kanunu 2006 (Türkiye).
- 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu 2009 (Türkiye).
- 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu 2013 (Türkiye).
- 6735 sayılı Uluslararası İş Gücü Kanunu 2016 (Türkiye).
- 8133 Sayılı Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün Resmi Yazısı 2015 (Türkiye).
- Ada, S., & Şahenk, S. S. (2010). Avrupa Dil Portfolyosu ve Türkiye'de Yabancı Dil Eğitimi. *Marmara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Enstitüsü Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 18(1&2), 63-88.
- Aydın, G. (2017), Yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin Türkiye ve Türkçeye ilişkin algılarının incelenmesi (Adü-Tömer Örneği). *Journal of Awareness (Uluslararası Farkındalık Konferansı Özel Sayısı)*, 141-164.
- Aydın, M. (1-2 Aralık 2007). *Açılış ve Panel Konuşmaları*. Uluslararası Göç ve Kadın Sempozyumu . İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları.
- Babacan, M , Haşlak, İ , Hira, İ . (2014). Sosyal Medya ve Arap Baharı. *Akademik İncelemeler Dergisi* , 6 (2) , 63-92 .
- Birleşmiş Milletler Mültecilerin Hukuki Durumlarına İlişkin Cenevre Sözleşmesi, 1951.
- Bozdağlıoğlu, Y . (2014). Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi Ve Sonuçları. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi* , 180 (180) , 9-32 .
- Bölükbaş Kaya, F., Keskin, F. (2010). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde metinlerin kültür aktarımındaki işlevi *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 5(4), 221-235.

- Buntürk, S. (2007) *Rus Türk mücadelesinde Ahıska Türkleri*, Berikan Yayınları.
- Civan, O. E., Gökalp, A. (2011) Göçmen işçi kavramı ve göçmen işçilerin iş sağlığı ve güvenliği. *Çalışma ve Toplum*, 1, 233-263.
- Çağlayan, S. (2011) Göç kavramı ve kuramları. İçinde Fatime Güneş (Ed.), *Kent sosyolojisi* (S.105-137). Anadolu Üniversitesi AÖF Yayınları.
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, *Yabancı çalışma izinleri*. 4 Mart 2018'de şuradan erişildi:<https://www.csgb.gov.tr/home/contents/istatistikler/yabancicalismaizinleri/>
- Çapan, F , Güvenç, B . (2017). Kavimler Göçü ve Batı Roma İmparatorluğu'nun Çöküşü. *21. Yüzyılda Eğitim Ve Toplum Eğitim Bilimleri Ve Sosyal Araştırmalar Dergisi* , 6 (18) , 629-640.
- Ekşi, N. (2014) *6458 Sayılı yabancılar ve uluslararası koruma kanununda idari gözetim*, Beta Yayınları.
- Geçici Koruma Yönetmeliği 2014 (Türkiye).
- Göregenli, M., Karakuş, P. (Aralık 2014) Göç araştırmalarında mekan boyutu küresel ve mekansal bütünleşme. *Türk Psikoloji Yazıları*, 17(34), s.101-115. https://www.academia.edu/9776063/G%C3%B6%C3%A7_ara%C5%9F%C4%B1rmalar%C4%B1nda_mekan_boyutu_K%C3%BClt%C3%BCrel_ve_mekansal_b%C3%BCtle%C5%9Fme_The_spatial_dimension_in_migration_research_Cultural_and_spatial_integration
- Güçlü, N. (1996), Yabancı öğrencilerin uyum problemleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 12, 101-110.
- Gülner, B., Balcı, Ş. (2010), Televizyon izleme motivasyonları ve kültürleşme: Yabancı uyruklu üniversite öğrencileri üzerine bir araştırma. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 28, 447-483.
- Güleç, İ., İnce, B. (2013), Türkçe öğrenen yabancıların günlük yaşama ilişkin kültürel algıları üzerine bir araştırma. *Sakarya University Journal of Education*, 3(3), 95-106.

- HAK-İŞ Konfederasyonu (2017), *Sosyal entegrasyon rehberi*. Stratejik Reklam Organizasyon Eğitim Danışmanlık Prodüksiyon Yayın Matbaa A.Ş.
- İçduygu, A. (Kasım 2013) *Turkey and international migration 2012-13*, OECD'nin Kasım 2013 Paris'deki Göç Uzmanları Yıllık Toplantısı'nda (The Annual Meeting of the OECD Expert Group on Migration) sunulmak üzere hazırlanmış rapor. Aralık 2019'da şuradan erişildi: <https://mirekoc.ku.edu.tr/wp-content/uploads/2017/01/Turkey-and-International-Migration.-Report-Prepared-for-the-Annual-Meeting-of-the-OECD-Expert-Group-on-Migration.pdf>
- İçişleri Bakanlığı (2009) *Türk hukukunda insan ticareti suçu el kitabı*, 2.baskı, IOM.
- İLKHA. (26 Kasım 2016) *Suriyeli öğrenciler için açılan eğitim merkezi kapatılıyor*. 7 Mart 2018'de şuradan erişildi: <https://www.ilkha.com/haber/45386/suriyeli-ogrenciler-icin-acilan-egitim-merkezi-kapatiliyor>
- Jehl D. (10 Haziran 1994). *Officials Told to Avoid Calling Rwanda Killings 'Genocide'*. Aralık 2019'da şuradan erişildi: <https://bpi.edu/ourpages/auto/2012/2/3/51063485/article%203.docx>
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Karasu, M. A. (28-29-30 Eylül 2017) Göç ve uyum sorunu. içinde A. Yatkın (Ed.) *Uluslararası göç ve mülteci sorununun çözümünde kamu yönetiminin rolü* Uluslararası 11. Kamu Yönetimi Sempozyumu, Elazığ.
- Manavgat, G., Saygılı, R. F. (Aralık 2016) *Türkiye'de iç göçü etkileyen faktörler üzerine bir uygulama: Mekânsal panel veri analizi*. 2nd International Conferance on Applied Economics and Finance, Girne.
- Memleket.com.tr. (15 Şubat 2018) *Avusturya'da yabancı öğrencilere getto eğitime tepki*. 2 Mart 2018'de şuradan erişildi: <http://www.memleket.com.tr/avusturyada-yabanci-ogrencilere-getto-egitime-tepki-1327671h.htm>
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2017a). *Geçici Koruma Kapsamı Altındaki Öğrencilerin Eğitim Hizmetleri*. Aralık 2018'de şuradan erişildi: https://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_05/23115755_21-05-2018__Yinternet_BYlteni.pdf

- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2017b). *Mülteci Çocuklara Şartlı Eğitim Yardımı*. Haziran 2017'de şuradan erişildi: <http://www.meb.gov.tr/multeci-cocuklara-sartliegitim-yardimi/haber/13820/tr>
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2017c). *Suriyeli Çocukların Eğitimi için Yol Haritası Belirlendi*. Aralık 2018'de şuradan erişildi: <http://www.meb.gov.tr/suriyeli-cocuklarin-egitimi-icin-yol-haritasi-belirlendi/haber/11750/tr>
- Operational Portal. *Situations*. 2 Mart 2018'de şuradan erişildi: <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php>
- Ozankaya, Ö. (1994) *Toplumbilim terimleri sözlüğü*, 8. Baskı, Cem Yayınları.
- Öztürk, S. (12 Ocak 2018) *Tarihsel bir gerçeklik: göç*. AND Center. Aralık 2019'da şuradan erişildi: <http://andcenter.org/tr/bati-arastirmalari/goc-ve-multecilik/tarihsel-bir-gerceklik-goc/>
- Paksoy, H. M., Yıldırımçı, E., Sarıçoban, K. & Özkan, Ö. (2016) *Ortadoğu'daki çatışmalar bağlamında göç sorunu*. Eflatun Basım Dağıtım Yayıncılık Danışmanlık Yatırım ve Tic. Ltd. Şti.
- Perruchoud, P., Redpath, J. (2009) *Göç terimleri sözlüğü*, 2. Baskı, IOM.
- Şahin, B. (2008) Almanya'daki Türk göçmenlerin sosyal entegrasyonunun kuşaklararası karşılaştırması: Kimlik ve ait hissetme. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)*, 8, 227-252.
- Şeker, B. D., Sirkeci, İ. & Yüceşahin, M. M. (2015) *Göç ve uyum*. Transnational Press London (Courtesy of Transnational Press London).
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2016). *Faaliyet raporu*. 8 Mart 2018'de şuradan erişildi: <https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/evraklar/Stratejik-Yonetim/Faaliyet-Raporlari/2016-Yili-Faaliyet-Raporu.pdf>
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (tahm. 2017). *Muyu*. Aralık 2019'da şuradan erişildi: <https://www.uyumcocuk.gov.tr/tr>

- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (tahm.2018a). *Giriş-çıkış*. 4 Mart 2018'de şuradan erişildi: http://www.goc.gov.tr/icerik6/giris-cikis_363_378_4708_icerik
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (tahm.2018b). *İkamet izinleri*. 3 Mart 2018'de şuradan erişildi: http://www.goc.gov.tr/icerik6/ikamet-izinleri_363_378_4709_icerik
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (tahm. 2018c). *Uluslararası koruma*. 3 Mart 2018'de şuradan erişildi: http://www.goc.gov.tr/icerik6/uluslar-arasi-koruma_363_378_4712_icerik
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (tahm. 2018d). *Geçici koruma*. 4 Mart 2018'de şuradan erişildi: http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (tahm.2018e). *Düzensiz göç*. 3 Mart 2018'de şuradan erişildi: http://www.goc.gov.tr/icerik6/duzensiz-goc_363_378_4710_icerik
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (22 Şubat 2018f). *Geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin illere göre dağılımı*. 8 Mart 2018'de şuradan erişildi: http://www.goc.gov.tr/files/files/24-gecici_koruma_kapsamindaki_suriyelilerin_illere_gore_dagilimi_22_02_2018.jpg
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2019a). *Haberler*. 18 Aralık 2019'da şuradan erişildi: <https://www.goc.gov.tr/haberler>
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2019b). *Uyum Hakkında*. 18 Aralık 2019'da şuradan erişildi: <https://www.goc.gov.tr/uyum-hakkında>
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2019c). *Düzensiz Göç Hakkında*. 25 Aralık 2019'da şuradan erişildi: <https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-hakkında>
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2019d). *İkamet için istenen belgeler*. 26 Aralık 2019'da şuradan erişildi: <https://e-ikamet.goc.gov.tr/>

- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2019e). *Türkiye’de Yaşam Rehberi*. 26 Aralık 2019'da şuradan erişildi: [https:// www.goc .gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/Y_ayinlar/Brosurler/4_SAGLI%CC%87K_BROSURU_-2.pdf](https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/Y_ayinlar/Brosurler/4_SAGLI%CC%87K_BROSURU_-2.pdf)
- T.C. Sayıştay Başkanlığı, (2019). *TC. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü GöçNet Projesi Bilişim Sistemleri Denetimi Özeti*. 26 Aralık 2019'da şuradan erişildi: [https:// www.sa yistay.gov. tr/tr/Upload /62643830/ files/raporla r/diger/G%C3%B6%C3%A7net%20Projesi%20Bilisim%20Sistemleri%20Denetimi%20%C3%96zeti.pdf](https://www.sayistay.gov.tr/tr/Upload/62643830/files/raporlar/diger/G%C3%B6%C3%A7net%20Projesi%20Bilisim%20Sistemleri%20Denetimi%20%C3%96zeti.pdf).
- Türk Dil Kurumu. (tahm.2018a) Asimilasyon. *Türk Dil Kurumu sözlükleri*. 8 Mart 2018'de Şuradan erişildi: [http:// www.t dk.gov.tr/ index.php ?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5a9439367527e6.80265613](http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5a9439367527e6.80265613)
- Türk Dil Kurumu. (tahm.2018b) Entegrasyon. *Türk Dil Kurumu sözlükleri*. 8 Mart 2018'de Şuradan erişildi: [http:// www .tdk.go v.tr/ind ex.php? option= com_gt s&arama=gts&guid=TDK.GTS.5a9439367527e6.80265613](http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5a9439367527e6.80265613)
- Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi ve Uluslararası Koruma Statü Sahibi Kişilerin Çalışmasına Dair Yönetmelik 2016 (Türkiye).
- Yaşar, E., Özden, M. & Toprak, S. (2017), Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde Tömerler ve akademik başarı. *International Journal of Languages' Education and Teaching* 5(3), 213-224.
- Yazıcıoğlu, Y. & Erdoğan, S. (2004). *Spss uygulamalı bilimsel araştırma yöntemleri*. Detay Yayıncılık.
- Yıldız, S., Çakırer Özservet, Y. (2016). Türkiye göç politikalarının entegrasyon ve yerel göç politikaları açısından incelenmesi. İçinde H.M. Paksoy, E. Yıldırımçı, K. Sarıçoban & Ö. Özkan (Editörler). *Ortadoğu'daki çatışmalar bağlamında göç sorunu* (s.121-135). Efil Yayınevi.
- Yılmaz, A. (2014) Uluslararası göç: Çeşitleri, nedenleri ve etkileri. *Journal of Turkish Studies* , 9(2), s. 1685-1704.

Yüksek Öğretim Kurumu. *Yurtdışından öğrenci kabulüne ilişkin esaslar*. 5 Mart 2018'de şuradan erişildi: [http:// yok.gov.t r/documen ts/10279/19 575784/Yurt disindan Ogrenci_Kabulune_Iliskin_Esaslar161115.pdf](http://yok.gov.tr/documents/10279/19575784/YurtdisindanOgrenci_Kabulune_Iliskin_Esaslar161115.pdf).

EKLER

EK 1: TÜRKİYE'DE YAŞAYAN YABANCILARIN UYUMUNA İLİŞKİN ARAŞTIRMA

Sayın İlgili;

Bu anket formu ile ilgili istatistikler ülkemizde bulunan yabancıların Türkiye'ye uyumunu araştırmak üzere yapılan çalışmada kullanılacaktır.

Not: Lütfen bu anket formundaki soruların bir şikkını işaretleyiniz.

SORULAR

SORU-1) Yaşınız aşağıdaki hangi aralık dahilindedir ?

1. 15-29 ( ) 2. 30-64 ( ) 3. 64+ ( )

SORU-2) Cinsiyetiniz nedir ?

1. Erkek ( ) 2. Kadın ( )

SORU-3) Medeni haliniz nedir ?

1. Bekar ( ) 2. Evli ( ) 3. TC. ile evli ( ) 4. Diğer ( )

SORU-4) Mezuniyetiniz nedir?

1. Okul okumayan ( ) 2. İlköğretim ( ) 3. Lise ( ) 4. Üniversite ( ) 5. Yüksek lisans ve üzeri ( )

SORU -5) Vatandaşlığında bulunduğunuz ülke nedir ?

- 1.Suriye ( ) 2. Irak ( ) 3. Rusya ( ) 4. Azerbaycan ( ) 5. Özbekistan ( ) 6. Ukrayna( )
7. Afrika ( ) 8.İran ( ) 9. Kazakistan ( ) 10. Kırgızistan ( ) 11. Filistin ( ) 12.Afganistan ( )
13. Pakistan ( ) 14. Uygur ( ) 15. Mısır ( ) 16. Yemen ( ) 17. Ürdün ( ) 18.Avrupa ( )
19.Moğolistan ( ) 20. Fas ( ) 21. Ermenistan ( ) 22. Diğer ( )

SORU -6) Türkiye'de sahip olduğunuz statünüz nedir ?

1. İkamet izinli ( ) 2. Geçici Koruma ( ) 3. Uluslararası Koruma ( ) 4. Türk Soylu ( )
5. Düzensiz Göçmen ( )

SORU -6) Eğer ikamet izni sahibi iseniz, ikamet izin çeşidiniz nedir ?

1. Turizm ( ) 2. Uzun dönem ( ) 3. Aile ( ) 4. Diğer Kısa Dönem ( )
5. Öğrenci ( ) 6. İnsani ( )

SORU – 7) Türkçe Dil Seviyeniz Nedir ?

1. Çok iyi ( ) 2. İyi ( ) 3. Orta ( ) 4. Kötü ( )

SORU – 8) Türkiye’de herhangi bir kursa veya etkinliğe gittiniz mi?

1. Evet ( ) 2. Hayır ( )

SORU – 9) Türkiye’de sinema veya tiyatroya gittiniz mi ?

1. Evet ( ) 2. Hayır ( )

SORU – 11) Türkçe kitap okudunuz mu?

1. Evet ( ) 2. Hayır ( )

SORU – 12) Türkçe TV. Programı izlediniz mi ?

1. Evet ( ) 2. Hayır ( )

SORU – 13) Sosyal çevreniz çoğunlukla kimlerden oluşur?

1. TC. vatandaşlarından ( ) 2. Kendi ülkemizin vatandaşlarından ( ) 3. Diğer yabancı vatandaşlardan ( )

SORU – 14) T.C. Vatandaşı olmak ister misiniz?

1. Evet ( ) 2. Hayır ( )

SORU – 15) Eğitim kurumlarında uyum sorunu yaşıyor musunuz?

1. Evet ( ) 2. Hayır ( )

SORU – 16) Sağlık kurumlarında uyum sorunu yaşıyor musunuz ?

1. Evet ( ) 2. Hayır ( )

SORU – 17) Diğer kamu kurumları ile uyum sorunu yaşıyor musunuz ?

1. Evet ( ) 2. Hayır ( )

SORU – 18)Kendinizi bu ülkede yalnız hissediyor musunuz ?

1. Evet ( ) 2. Hayır ( )

SORU – 19) Menşei ülkenize geri dönmek istiyor musunuz ?

1. Evet ( ) 2. Hayır ( )

SORU – 20) Sosyal ortamlarda uyum sorunu yaşıyor musunuz?

1. Evet ( ) 2. Hayır ( )

SORU – 21) Çalışma izniniz var mı?

1. Evet ( ) 2. Hayır ( )

SORU – 22) Çalışıyor musunuz?

1. Evet ( ) 2. Hayır ( )

SORU – 23) Türkiye’ye ne kadar süre önce geldiniz?

1. 1 ay – 1yıl ( ) 2. 1 yıl – 2 yıl ( ) 3. 2 yıl – 3 yıl( ) 4. 3 yıl – 5 yıl ( )
5. 5yıl+ ( )

SORU – 24) Göç sebebiniz nedir?

1. Gönüllü ( ) 2. Zorunlu ( )

SORU – 25) Ayrımcılığa uğradığınızı hissettiniz mi?

1. Evet ( ) 2. Hayır ( )

EK 2: ANKET VERİ İZİN BELGESİ

T.C.
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
Göç Politika ve Projeleri Dairesi Başkanlığı

Sayı : 62103649-604.02.02-E.15019 28/03/2018
Konu : Anket ve Veri İzni

GELEN EVRAK KOPYA

İlgi : a) 20.03.2018 tarihli ve 72104824-042/26395 sayılı yazı.
b) 13.03.2018 tarihli ve 72104824-900/24336 sayılı yazı.

İlgi yazı ile Müdürlüğünüz personelinin İl Göç Uzman Sevilay Sonay POLAT tarafından, yüksek lisans tezi kapsamında yabancılarla ilgili istatistikî bilgiler ile yabancılara uygulanacak anket için izin talep edilmektedir.

Söz konusu çalışma, 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu 94 üncü maddesi ile 2014/6883 karar sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği 51 inci maddesinde belirtilen gizlilik ilkelerine gerekli hassasiyetin gösterilmesi; çalışmaya konu kişilerden ve/veya aile üyelerinden yapılacak araştırmanın hiçbir aşamasında **ad, soyad, telefon, e-posta adresi, ikametgâh adresi ile uyruk, din, mezhep, etnik gruba mensubiyet gibi hassas bilgilerin istenmemesi ve hâlihazırda gönderilen anket sorularının içerisinde sayılan hususlardaki bilgi taleplerinin çıkarılması**; çalışmalar esnasında ses/video kaydı alınmaması kaydı ile anketin olumlu değerlendirildiği; istatistikî verilerin söz konusu resmi yazının da eklenerek gocistatistik@goc.gov.tr e-posta adresinden talep edilmesi hususunda;

Gereğini rica ederim.

Salih BIÇAK
Bakan a.
Genel Müdür
Yardımcısı

*Bu belge elektronik imzalıdır. imzalı suretinin aslını görmek için <https://www.e-icisleri.gov.tr/EvrakDogrulama> adresine girerek(XhTxoG-UczxbT-IkQ0Q8-C0p1E6-wE+ijAZc) kodunu yazınız.

ÖZGEÇMİŞ

Sevilay Sonay POLAT, 02.04.1990 yılında İskenderun'da doğdu. İlk ve ortaöğrenimini Düzce'nin Gümüşova ilçesindeki Hacıkadirler İlköğretim Okulunda tamamladı. Liseyi Düzce Yabancı Dil Ağırlıklı Lise'de tamamladıktan sonra 2008 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümü'ndeki eğitimine başladı ve 2012 yılında mezun oldu. 2020 yılında Sakarya Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi bölümü Yüksek Lisans programından mezun oldu. Evli ve bir kızı bulunmaktadır.

